

QENDRAT E PËRSOSHMËRISË
SË NATO-S

KONFLIKTI
NË UKRAINË

“LOCKHEED SR-71
BLACKBIRD”

“KAPLAN MT”

MBUROJA

Numri 148
Shkurt 2021

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

“Mbrojtja do të vazhdojë të zhvillohet me tempo të shpejtë”
**Sllavjanka Petrovska, ministre e mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut**

Sllavjanka Petrovska morri detyrën e ministres së mbrojtjes nga Radmilla Shekerinska

Më 17 janar të vitit 2022, me ceremoni në kuadër të Ministrisë së Mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska morri detyrën e ministres së mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut, nga ministrja e deri tanishme, Radmilla Shekerinska.

Petrovska në fjalimin e saj të parë si ministre e mbrojtjes theksoi se këtë funksion e merr në rrethana të tjera shoqëro-politike, në krahasim me ato që ishin në vitin 2017 dhe se sot, vendi ynë është vend anëtar i NATO-s, gjë për të cilën nevojitet shumë mund, përqëndrim dhe sakrificë politike që

e gjithë kjo të bëhet realitet. Ministrja Sllavjanka Petrovska iu falenderua ministres së deri tanishme Shekerinska për investimin dhe kontributin e saj për realizimin e këtij qëllimi strategjik, poashtu duke u falenderuar edhe shefin e SHP, gjeneral-nënkolonelin Vasko Gjurçinovskin dhe pjesëtarëve të Armatës, duke i uruar ata për kontributin e tyre në të gjithë këtë proces. “Së bashku do të vazhdojmë të njejtën rrugë”, tha ministrja Petrovska dhe tha se do të jetë një shtytëse e madhe në zhvillimin e mbrojtjes dhe i proceseve të cilat tashmë kanë filluar, e që duhet të

realizohen me një dinamikë edhe më intenzive. “Njëri ndër prioritetet më kryesore gjatë mandatit tim do të jetë mbajtja e financimit stabil në fushën e mbrojtjes, dhe arritjen e 2% e BPV-së nga buxheti, për mbrojtjen deri në vitin 2024. Do të vazhdojnë të implementohen projektet për pajisje dhe modernizim të Armatës, do të vazhdojë të mbaj llogari për përmirësimin e kushteve të punës dhe standardit jetësor për pjesëtarët e Armatës dhe për civilët në Armatë. Do të vazhdojmë me përmirësimin edhe me rinovimin e infrastrukturës së objekteve ushtarake

përmbajtja

MBUROJA ■ Viti XII ■ numri 148 ■ shkurt 2021

Info	5
NATO-aktivitete Qendrat e Përsosshmërisë së NATO-s	6
Në vijën e parë Implikimet e COVID-19 ndaj ekonomisë së shteteve	8
Misionet paqësore Nën flamurin e OKB-së Misionet e dështuara paqëruajtëse	11
Në vijën e parë Risia normale Siguria shëndetësore mund të jetë detyra bazike e forcave të armatosura	14
Edukim ushtarak Konstruktivizmi i Xhon Kenedit	26
Armatim „JAS-39 E Gripen“	32
Armatim „Kaplan MT“ – Tanku modern me peshë mesatare	36
Armatim „Heinkel He-219“	38
Muzetë ushtarakë Muzeu australian i automjeteve të blinduara dhe artilerisë	46
Përgjatë historisë ushtarake Artileria mesjetare – „Trebushë“	48
Piktorët dhe lufta Duke e krijuar ikonografinë amerikane	54
Film „Beteja e harruar“	56
Për ajër të pastër dhe për kënaqësi në Ponikva	58

etyrën e ministres a Shekerinska

si dhe me rinovimin e objekteve me anë të implementimit të e burimeve të riparueshme të energjisë dhe gjithësesi do të vazhdojnë edhe investimi për përmirësimin e kushteve në kuadër të PU „Krivollak“ si një resurs i vlefshëm në vendin tonë por edhe në NATO”, tha Petrovska. Ministra porositi se do të ruhet edhe niveli i lartë i transparencës dhe i integritetit gjatë punës, do të mbahet llogari për përfaqësimin e drejtë dhe implemtimit të politikave gjinore në kuadër të mbrojtjes dhe Armatës. Për bashkëpunimin me aleatët me të cilët edhe ndajmë vlerat e njejta, ministrja Petrovska tha se do të zhvillojmë

ndërveprimin dhe do të vazhdojmë me pjesëmarrjen në kuadër të misioneve dhe operacioneve paqësore. Ministrja e deri tanishme e mbrojtjes Radmilla Shekerinska theksoi se përgjatë katër viteve të kaluara, mbrojtja ishte një pjesë e një gjëje që është më e madhe se vet ne dhe se u shkruajt historia e cila vlen të mbahet mend. Ministrja e deri tanishme iu falenderua të punësuarve në Ministrinë e Mbrojtjes dhe pjesëtarëve të Armatës, sepse, siç theksoi ajo, sinqeriteti i tyre, ndershmëria dhe profesionalizmi, ishin inspirim dhe motiv për punë edhe më intenzive.

Gra-lidere

Në Ligjin për mundësi të barabarta për burrat dhe gratë, me ligj është e rregulluar se nuk ekziston ndarje i profesioneve për burra dhe profesioneve për gra dhe se secili profesion është njëlloj në dispozicionin edhe të burrave edhe të grave. Megjithatë, për vite me rradhë në të kaluarën, ballafaqohemi me paragjykime dhe me stereotipe sa i përket profesioneve të cilët tradicionalisht viheshin në anën e burrave, si dhe të veprimtarive, sidomos në fushën e mbrojtjes, e në këtë mënyrë nevojitej të punohet shumë në fushën e barazisë dhe perspektivave gjinore, për tu arritur nivel i cili sot është i pranishëm në këtë plan në kuadër të Ministrisë së Mbrojtjes dhe Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut. E sa i përket faktit se gratë mund të japin një kontribut të jashtëzakonshëm në fushën e mbrojtjes, shembull eklatatnt ishte ministrja e mbrojtjes Radmilla Shekerinska, e cila përgjatë mandatit të saj si ministre e mbrojtjes, bëri jashtëzakonisht shumë në aspektin e përmirimit të situatës në mbrojtje dhe në Armatë, por mes tjerash, si arritje më të rëndësishme, gjithsesi është anëtarimi në NATO dhe integrimi shumë i shpejtë ushtarak në kuadër të Aleancës. Për përkushtimin dhe për suksesin e saj në punë, ministrja Shekerinska mori shumë mirënjohje nga faktori ndërkombëtarë. Kah fundi i mandantit të saj, ministrja Shekerinska pati nderin dhe privilegjin të jetë edhe ministrja e parë e mbrojtjes së RMV-së të cilës iu dha flamuri amerikan, si simbol mirënjohës për bashkëpunimin e shkëlqyer dhe për fuqizimin e partneritetit në mes dy vendeve. Aktin e dhënies së flamurit të SHBA-së, në diplomacinë amerikane paraqet shprehjen e nivelit më të lartë të respektit ndaj punës dhe veprave të një politikani të huaj. Ministrja e mbrojtjes Radmilla Shekerinska mori mirënjohje edhe nga Asociacioni i Atasheve Ushtarak të akredituar në Maqedoninë e

Veriut. Me këtë rast, kryetari i këtij asociacioni, atashë ushtarak amerikan, koloneli Piter Rouell, theksoi liderizmin e ministres Radmilla Shekerinska në procesin e anëtarimit të Republikës së Maqedonisë së Veriut në NATO dhe vizionin e saj në zhvillimin e mbrojtjes dhe Armatës sipas standardeve të Aleancës. Më 17 janar 2022, me ceremoni në Ministrinë e Mbrojtjes, për herë të dytë në krye të Ministrisë së Mbrojtjes do të jetë një grua me aftësi prej lideri, Sllavjanka Petrovska. Edhe pse Sllavjanka Petrovska është relativisht e re në moshë, ajo ka një përvojë solide si grua me aftësi prej lideri në rrafshin politik, sidomos në fushën e sigurisë dhe eurointegritimeve. Petrovska në fjalimin e saj të parë si ministre e mbrojtjes tha se do të jetë një shtytëse e fuqishme e zhvillimit të mbrojtjes dhe i proceseve që tashmë kanë filluar, e që do të realizohen me një dinamikë edhe më intenzive. Si prioritete më të rëndësishme gjatë mandatit të saj, ajo e ceku ruajtjen e financimit stabil për fushën e mbrojtjes dhe arritjen e 2% të BPV-së për buxhetin e mbrojtjes deri në vitin 2024 dhe se do të vazhdohet me pajisshmërinë dhe me modernizimin e Armatës, me përmirësimin e kushteve të punës dhe standardin e jetës së ushtarakeve dhe civilëve në Armatë. Ajo gjithashtu premtoi se do të ruhet niveli i lartë i transparencës dhe integritetit në punë, si dhe bashkëpunim me aleatët dhe pjesëmarrje në kuadër të operacioneve dhe misionëve ndërkombëtare paqësore. Ministrja Petrovska theksoi se do të angazhohet edhe për përfaqësimin e drejtë dhe për implementimin e politikave gjinore në mbrojtje dhe në Armatë. Ne urojmë Sllavjanka Petrovskën për marrjen e detyrës së re dhe shpresojmë se do të merr edhe më shumë mirënjohje dhe do të ketë gjithashtu shumë suksese për vendin dhe për Armatën gjatë mandatit të saj si ministre e mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut.

Dr. Zhanet Ristoska

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetar i këshillit botues
Mr. Ivan Atanasoski, kolonel

Zëvendës kryetar i këshillit botues
Dr. Toni Petreski

Anëtarë të këshillit botues:
Lidija Jançova-Hristova
Sonja Kramarska
Afërdita Volina
Toni Janevski, nënkolonel
Liljana Petreska, nënkolonele
Violeta Kostadinova, nënkolonele
Biljana Ivanova
Dr. Zhanet Ristoska

Kryeredaktore përgjegjëse
Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:
Umit Redzepe
(redaktor i artit grafik dhe teknikës),
Kristina Ilievska
(gazetare dhe fotografe),
Bujar Zylfiqari
(përkthimi dhe redaktimi në gjuhën shqipe)

MBUROJA
Është revistë e
Ministrisë së
Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë
në muaj

„Orce Nikollov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Qëndrimet e plasura nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

Mbledhja e Komitetit Ushtarak (KU) të NATO-s

Komiteti ushtarak në nivel të shefave të shtabeve të përgjithshme mban dy mbledhje të rregullta gjatë vitit, ndërsa një herë në vit mbahet takim në njërën nga vendet anëtare. Shefi i Shtabit të Përgjithshëm gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurchinovski, mori pjesë në mbledhjen

e parë të rregullt të Komitetit Ushtarak (KU) të NATO-s për vitin 2022, mbledhje kjo e cila u mbajt nëpërmjet videolidhjes për shkak të pandemisë COVID-19. Në mbledhjen dy ditore, me të cilën udhëhoqi admiral Rob Bauer, shefat e shtabeve të përgjithshme të armatave të vendeve

aëntare të NATO-s, diskutuan për çështje strategjike të rëndësishme për Aleancën. Fokusi i sesioneve në ditën e parë u vendos në rëndësinë dhe rekomandimet për implementimin e koncepteve ushtarake strategjike të NATO-s, në mesin e të cilëve edhe konceptit për kthim dhe mbrojtje. Në mbledhjen dy ditore, përveç shefave të shtabeve të përgjithshme, morrën pjesë edhe komandantët suprem të forcave aleate në Europë, si dhe komandantët e forcave aleate për transformim, gjeneralët Tod Voters dhe Filip Lavinj. Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut, pas integritit të plotë ushtarak në NATO, me intenzitet të vazhdueshëm vazhdon me realizimin e të gjitha aktiviteteve të parapara në kuadër të procesit të realizimit të qëllimeve të dhëna të aftësisimit.

Në kujtim të pjesëtarëve të VING-ut ajrorë që nuk janë në mesin tonë

Me vendosjen e kurorave me lule të freskëta pranë pllakave përkujtimore në Bllacë të Katllanovës dhe para Komandës së VING-ut ajror, u shënuar 14 vjetori nga fatkeqësia me helikopter ku tragjikisht humbën jetën njëmbëdhjetë pjesëtarë të përbërjes së VING-ut ajror. Pranë pllakës përkujtimore në Bllacë të Katllanovës, kurura me lule të freskëta vendosën delegacionet nga Ministria e Mbrojtjes dhe nga Shtabi i Përgjithshëm i Armatës, të përbëra nga ministrija e mbrojtjes Radmilla Shekerinska dhe zëvendës shefit të Shtabit të Përgjithshëm, gjeneral-majori Azim Nuredin, delegacion nga Kabineti i Presidentit,

nga Komuna e Petrovecit, Komanda e Operacioneve, VINGU ajror, Brigada e Parë e Këmbësisë si dhe nga anëtarët e familjeve të pjesëtarëve të aksidentuar. Pjesëtarët e VING-ut ajror shënuan 14 vjetorin e fatkeqësisë me helikopter me vendosjen e kurorave me lule të freskëta edhe në kazermën "Strasho Pinxhur" në Petrovec. Nderime të aksidentuarve u shprehën edhe në kampin "Butmir" në Sarajevë, ku pjesëtarët tanë ishin pjesë e misionit ALTEA. Në aksidentin me helikopter, më 12 janar të vitit 2008, duke u kthyer nga misioni ALTEA, tragjikisht humbën jetën nënkoloneli Toni Spasevski, majori Goran Ristovski, kapetanët Brane Spasovski dhe Igor

Gjoreski, reshterët Sllavço Vasilev dhe Toni Davidkovski, reshterët e vjetër, Janko Shiriq dhe Aleksandar Taskovski si dhe dhjetarët Aleksandar Vasiq dhe Zlatko Veljanovski.

Shënohet patronati i kazermave "Strasho Pinxhur" dhe "Mirçe Acev"

Në kazermant "Strasho Pinxhur" në Petrovec dhe "Mirçe Acev" në Prilep, me anë të vendosjes së kurorave të freskëta me lule, u shënuan patronatet dhe 79 vjetori i rënies së heronjëve Strasho Pinxhur dhe Mirçe Acev. Në kazermën në Petrovec, kurura me lule të freskëta vendosën delegacionet e Komandës për Operacione, Komanda e Brigadës së 1 të Këmbësisë, Komanda e VING-ut ajror, si dhe përfaqësues të Komunës së Kavadarit dhe Muzeut të Kavadarit, ndërsa në kazermën në Prilep lule të freskëta vendosën Lidhja e Luftëtarëve nga Prilepi, dhe përfaqësues të SHMS "Mirçe Acev" nga Prilepi. Para të pranishmive në kazermën në Petrovec, për jetën dhe veprën e heroit Strasho Pinxhur foli përfaqësuesja e muzeut të Kavadarit, ndërsa në shënimin e

patronatit në kazermën në Prilep, për jetën dhe veprën e heroit kombëtar Mirçe Acev, fjalim mbajti komandanti i Batalionit Artilerik, nënkoloneli Sllavço Kuzmanovski, i cili mes tjerash tha se shënimi i patronatit i fuqizon traditat e

historisë së pasur maqedonase dhe se pjesëtarët e Armatës janë të obliguar që të njejtat ti respektojnë veprën dhe jetën e dhënë të luftëtarëve dhe heronjëve për lirinë dhe pavarësinë e vendit.

Qendrat e Përsosshmërisë së NATO-s

Qellimi parësor i qendrave të përsosshmërisë së NATO-s është që të ndihmojnë në kuadër të transformimit në Aleancë, me këtë rast duke ju shmangur dublimit të mjeteve, resurseve dhe aftësive të cilat tashmë janë prezente në kuadër të strukturës komanduese të NATO-s. Qendrat e përsosshmërisë nuk guxojnë të garojnë me kapacitetet momentale të NATO-s, por në vend të kësaj, duhet të ofrojnë fushë të ekspertizës në të cilën nuk është gjetur në organizim. Qendrat në përgjithësi janë të specializuara në një fushë funksionale dhe veprojnë si eksperte për lëndë në fshuhëveprimin e tyre të ekspertizës. Ato i distribuojnë njohuritë e tyre të thella përmes trajnimeve, konferencave, seminareve dhe punimeve. Përpos që u ofrojnë mundësi liderëve, njësive të NATO-s dhe vendeve partnere që të ngritin nivelin e tyre të shkollimit dhe trajnimit, këto qendra të përsosshmërisë, ndihmojnë Aleancën që të zgjeroi ndërveprimin, t'i rrisë kapacitetet, të ndihmojë në zhvillimin e doktrinave dhe standardeve, të bëjë analiza, të vlerësojë mësimet e mara, t'i testojë dhe t'i vërtetojë konceptet.

Qendra për Komandë dhe Kontrollë

Më 14 qershor 2007, Komanda e Transformimit të NATO-s me Mbretërinë e Holandës si vend nikoqir dhe vend sponsor, së bashku me pesë vendet sponzore (Belgjikën, Gjermaninë, Norvegjinë, Sllovakinë dhe Spanjën), nënshkruan Memorandum të mirëkuptimit me të cilin edhe formalisht do të vendoset Qendra për Komandë dhe Kontrollë (Command and Control Center - C2COE). Qendra ndodhet në Utreht, Holandë dhe përqëndrohet në aspektet e komandimit dhe kontrollit me fokus në mjedisin operativ. Nga shtatori i vitit 2019 kësaj qendre i është dhënë roli i Departamentit për Planifikim të Operacioneve, vlerësimin e operacioneve dhe analize alternative. Viojnë përgatitjet për mbajtjen e konferencës së parë që ka të bëjë me këtë aktivitet. Qendra për Komandë dhe Kontrollë do t'a mbështet NATO-n dhe vendet, si dhe institucionet ndërkombëtare dhe organizatat me njohuri të zbatueshme për komandimin dhe kontrollin në nivel operativ dhe nivel më të lartë taktik. Merren

njohuri dhe ndiqen trajnime nga ana e komandantëve të caktuar gjatë realizimit të detyrave sa i përket personelit, pajisjeve, komunikimit, kapaciteteve dhe procedurave në drejtim të realizimit të misionit. Në esencë, qendra ofron kontribut të rëndësishëm në kuadër të misioneve të NATO-s, realizon organizimin e një sërë puntorive, seminareve dhe konferencave, si dhe mundësi për ndërtimin, fuqizimin dhe transmetimin e njohurive tona dhe përvojave në kuadër të vendeve sponzorisuese të NATO-s. Akreditimi i kësaj qendre nga ana e Komadna Aleate e Transformimit të NATO-s është miratuar më 4 prill të vitit 2008. Procedura për vendosjen e një qendre të përsosshmërisë është rregulluar dhe e nejta respektohet në tërësi. Komanda Aleate për Transformim është e obliguar për formimin, akreditimin, përgatitjen e kandidatëve për miratimin si qendra si vlerësime periodike të qendrave. Komanda siguron informacione për fshuhëveprimin e specializuar, lokacionin e qendrës potenciale të përsosshmërisë dhe në cilën mënyrë ajo do t'a përkrahë transformimin e NATO-s.

Qendra e Përsosshmërisë dhe cilido vend anëtar i NATO-s që do të merr pjesë në aktivitetet e saj, do të negociojnë për dy memorandum të mirëkuptimit: Për memorandum funksional të mirëkuptimit, i cili rregullon marrëdhënien ndërmjet qendrave të përsosshmërisë dhe Aleancës dhe memorandum operativ të mirëkuptimit që rregullon marrëdhëniet ndërmjet vendeve anëtare dhe Qendrës së Përsosshmërisë. Në momentin që vendet pjesëmarrëse do të pajtohen dhe do të nënshkruajnë memorandum të mirëkuptimit, qendra e përsosshmërisë do të kërkojë akreditimin nga ana e Komandës Aleate për Transformim. Aleanca nuk financoi Qendra të Përsosshmërisë. Në vend të kësaj, ato marrin mbështetje nacionale apo multinacionale, me ç'rast "vendet kornizë", "vendet sponsorizuese", gjegjësisht "vendet që kontribuojnë", i financojnë shpenzimet operative të institucioneve.

Vendi kornizë ose vendet dorëzojnë propozim për qendër të përsosshmërisë, propozim i cili më vonë shqyrtohet nga ana e Komandës Aleate për Transformim. Më pas, ata koordinohen me komandën në mënyrë që të mund t'a sqarojnë propozimin para se ta dërgojnë ofertën zyrtare për formimin e qendrës së përsosshmërisë deri te komandanti suprem aleat për transformim. Në qoftë se propozimi i plotëson disa kritere të caktuara, Komanda Aleate e Transformimit, formalisht e përshëndet

ofertën. Vendi kornizë apo vendi, në mënyrë plotësuuese e zhvillojnë konceptin, përgaditin memorandum operativ të mirëkuptimit dhe e prezantojnë ofertën e Qendrës së Përsosshmërisë në vendet tjera. Ata të cilët janë të interesuar që t'i bashkangjiten qendrës së përsosshmërisë, më pas përfshihen në negociata për memorandumin e mirëkuptimit, para se të dakordohen me kushtet e memorandumit.

Qendra e Përsosshmërisë më pas hyn në fazën e akreditimit. Një ekip i Komandës Aleate të Transformimit viziton Qendrën e Përsosshmërisë dhe e vlerëson të njëjtën sipas listës së përpiluar dhe në bazë të kriterëve të akreditimit të Komitetit Ushtarak dhe Qendrave të Përsosshmërisë. Në fund, Komiteti Ushtarak dhe Këshilli Veriatlantik duhet të miratojnë akreditimin parësor të Qendrës së Përsosshmërisë, ndërsa Komanda Aleate për Transformim në mënyrë periodike do t'i vlerësojë qendrat e përsosshmërisë, me qëllim që të sigurohet se ato vazhdojnë t'i plotësojnë kriteret.

Qendra për Menaxhim me Kriza dhe Reagim gjatë Fatkeqësive Natyrore

Qendra për Menaxhim me Kriza dhe Reagim gjatë Fatkeqësive Natyrore (Crisis Management and Disaster Response Center) është një qendër relativisht e re, e themeluar në vitin 2013, ndërsa e njëjta ka marrë akreditimin zyrtar në vitin 2015 si Qendra e 21 e Përsosshmërisë së NATO-s. Qendra gjendet me seli në Sofje të Bullgarisë, ndërsa përmes saj përmirësohet kapaciteti për ballafaqim me kriza të ndryshme, si për shembull me pasojat nga ndryshimet klimatike dhe mbrojtjen e civilëve. Momentalisht qendra posedon një vend kornizë – Republikën e Bullgarisë dhe tre vende sponsorizuese – Greqinë, Poloninë dhe Rumaninë.

Dragan Pavlovski

Implikimet e COVID-19 ndaj ekonomisë së shteteve

C COVID-19 masat përfshinin edhe mbyllje të përkohshme të kapaciteteve industriale, prodhuese shërbyese, si dhe kapacitetet tjera joesenciale, ndërsa qytetarët u vunë në karantenë disa ditore. Në afat më të gjatë, masat e këtilla realisht nuk janë të preferuara, sepse pasojat ndaj ekonomive do të ishin të theksuara. Nga ana tjetër, gara për mjete plotësuese financiare ishte më se aktuale. Politikanët ishin të detyruar të sigurojnë më shumë mjete në luftën kundër pandemisë nga buxhetet qendrore në llogari të projekteve tjera të financuara nga ana e shtetit. Një pjesë e mjeteve u siguruan nga fondet e investimeve botërore, pa e pasur parasysh nivelin e lartë të interesit. Zakonisht, në këso situatash, të parët që e pësojnë janë shpenzimet për mbrojtjen si dhe shpenzimet tjera të kategorisë së shpenzimeve jothelbësore. Në mënyrë plotësuese, në kontekst të politikës për ballafaqim me gjendjen e jashtëzakonshme ekonomike me kontraktion, u imponua nevoja e kursimit. Një numër i madh i projekteve të financuara nga shteti u anuluan, ndërsa mjetet që u orientuan në drejtim të sektorit të shëndetësisë. Gjithashtu, një pjesë e mjeteve u oreituan në drejtim të stimulimit të shpenzimeve të përgjithshme përmes mbështetjes shtetërore së kompanive dhe në drejtim të kategorive

më të prekura të qytetarëve. Rënia e ekonomive, si rezultat i COVID-19, në nivel global në vitin 2020 ishte deri në 4,2% (The World Bank, 2021), ndërsa në Europë ajo ishte 5,2% (IMF, 2021). Rënia më e madhe ekonomike u vërejtë te ekonomitë më të zhvilluara, e sidomos te ekonomitë që varen nga turizmi, ndërsa shembull për këtë është ekonomia e

mesatare prej 3,5% (IMF, 2021).

Rimëkëmbja ekonomike pritet në gjysmën e dytë të vitit 2021, gjegjësisht në vitet pas vitit 2022. Projektionet për rimëkëmbjen e ekonomisë botërore për vitin 2021 janë tejet optimiste në

Table 1. Real GDP Growth
(Year-over-year percent change; aggregation based on GDP in purchasing power parity terms)

	April 2021 WEO				October 2020 WEO			Difference		
	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Europe	1.7	-5.2	4.5	3.9	-7.0	4.7	3.2	1.8	-0.2	0.7
Advanced European Economies	1.4	-6.7	4.5	4.0	-8.1	5.2	3.2	1.4	-0.7	0.8
Euro Area	1.3	-6.6	4.4	3.8	-8.3	5.2	3.1	1.7	-0.8	0.7
France	1.5	-8.2	5.8	4.2	-9.8	6.0	2.9	1.6	-0.2	1.3
Germany	0.6	-4.9	3.6	3.4	-6.0	4.2	3.1	1.1	-0.6	0.3
Italy	0.3	-8.9	4.2	3.6	-10.6	5.2	2.6	1.7	-1.0	1.0
Spain	2.0	-11.0	6.4	4.7	-12.8	7.2	4.5	1.8	-0.8	0.2
Nordic Economies	1.6	-2.4	3.2	3.2	-4.2	3.5	2.8	1.8	-0.3	0.4
Other European Advanced Economies	1.8	-7.9	4.9	4.6	-8.5	5.4	3.3	0.6	-0.5	1.3
United Kingdom	1.4	-9.9	5.3	5.1	-9.8	5.9	3.2	-0.1	-0.6	1.9
Emerging European Economies	2.4	-2.0	4.4	3.9	-4.8	3.9	3.4	2.6	0.5	0.5
Central Europe	4.5	-3.2	3.6	4.8	-4.1	4.5	4.4	0.9	-0.9	0.4
Eastern Europe	2.2	-3.1	3.6	3.6	-4.4	2.8	2.4	1.3	0.8	1.2
Russia	2.0	-3.1	3.8	3.8	-4.1	2.8	2.3	1.0	1.0	1.5
Southeastern European EU Member States	3.9	-4.5	5.5	4.8	-5.2	4.7	3.9	0.7	0.8	0.9
Southeastern European Non-EU Member States	3.6	-3.5	4.7	4.3	-5.0	5.5	5.2	1.5	-0.8	-0.9
Turkey	0.9	1.8	6.0	3.5	-6.0	5.0	4.0	6.8	1.0	-0.5
Memorandum										
World	2.8	-3.3	6.0	4.4	-4.4	5.2	4.2	1.1	0.8	0.2
United States	2.2	-3.5	6.4	3.5	-4.3	3.1	2.9	0.8	3.3	0.6
China	5.8	2.3	8.4	5.6	1.9	8.2	5.8	0.4	0.2	-0.2

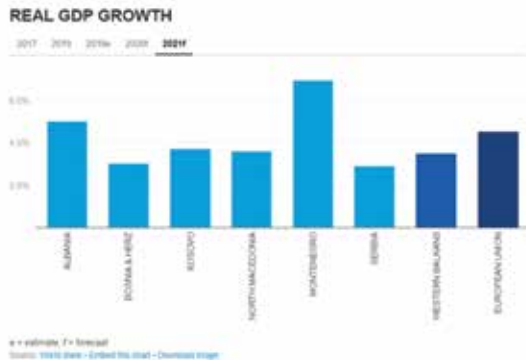
Burimi: IMF April 2021, Rritja reale e BPV për vitin 2021

Spanjës ku është vërejtur rënie e BPV-së për 11%. Ekonomitë më pak të zhvilluara të Europës Juglindore të cilat nuk janë anëtare të BE-së, shënuan një rënie

kujtë e 4% (The World Bank, 2021) deri 6% (IMF, 2021) duke u bazuar në procesin e imunizimit të popullatës botërore. Parashikimet për rimëkëmbjen

e ekonomisë në Europë lëvizin nga 3,2% në ekonominë e vendeve nordike deri në 6,4% në Spanjë (IMF, 2021). Rënia e rritjes ekonomike nga 4,1% shkaktori që Maqedonia e Veriut të ballafaqohet me recesionin më të thellë përgjatë dy dekadave të fundit. Kjo rënie

kanë paralajmëruar se çdo shkurtim irracional i shpenzimeve të mbrojtjes do të kishte pasoja të gjera sigurie si për anëtarët ashtu edhe për Aleancën, duke reduktuar qëndrueshmërinë e tyre dhe duke rritur cenueshmërinë e aleatëve ndaj kërcënimeve të jashtme.

Burimi: The World Bank, (2020b). Rimëkëmbja reale e BPV për vitin 2021 e vendeve të Ballkanit Perëndimor.

e rritjes së BPV-së shkaktoi edhe rritjen e nivelit të papunësisë që e arriti nivelin nga 16,7%, por edhe rritje të borxhit publik që arriti nivelin e 60% e BPV-së (The World Bank, 2020a), ku u arritë deri në kufirin e sipërm të vendeve me huazim të mesëm. Rënie më e madhe e BPV-së në vendet e Ballkanit Perëndimor prej -12% u shënuar në Malin e Zi, gjë që ka të bëjë para se gjithash me rënien e turizmit në këtë vend. Projektionet për rimëkëmbjen ekonomike në vitin 2021 janë dukshëm optimale, ku për Maqedoninë e Veriut parashihet rritje prej 3,6%, ndërsa për Malin e Zi prej 6,9%.

Implikimet e COVID-19 ndaj shpenzimeve në mbrojtje

Në prag të pandemisë COVID-19 në mars 2020, Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s Jens Stoltenberg ishte shumë i kujdesshëm në lidhje me implikimet e pritshme të KOVID-19 për ekonominë, rritjen e parashikuar të PBB-së dhe shpenzimet e mbrojtjes të vendeve anëtare të Aleancës. Ai vuri në dukje se "kriza e koronavirusit do të ketë pasoja serioze në afat të shkurtër, jo vetëm në ekonominë e vendeve anëtare të NATO-s, por edhe në buxhetet e tyre" (Stoltenberg, 2020a). Sipas Stoltenberg, "Aleatët duhet të mbeten të përkushtuar për investime më të mëdha në siguri. Duhet të kujtojmë gjithashtu se duke investuar më shumë në sigurinë dhe forcat tona të armatosura, ne ofrojmë më shumë elasticitet për vendet tona në përballjen e ngjarjeve të paparashikuara, krizave dhe fatkeqësive natyrore, siç ndodh tani me COVID-19" (Aitoro, 2020). Megjithatë, me thellimin e krizës, u bë e qartë se ajo nuk do të zgjidhej shpejt. Ekspertët e NATO-s dhe vetë Sekretari i Përgjithshëm Stoltenberg

Përvojat e deritanishme tregojnë se ulja e shpenzimeve për mbrojtjen më së shumti reflekton në zhvillimin e aftësive mbrojtëse, përkatësisht në vonesën e realizimit të projekteve për pajisjen e forcave të Armatosura. Politika e Aleancës në këtë fushë përcaktohet në parim në rekomandimet e Samitit të Uellsit në vitin 2014 për financim afatgjatë dhe të qëndrueshëm dhe arritjen e një niveli prej 2% të PBB-së për shpenzimet e mbrojtjes deri në vitin 2024, nga të cilat të paktën 20% do të caktohen për prokurimin e pajisjeve të reja, duke përfshirë kërkimin dhe zhvillimin e aftësive të reja. Kjo politikë e Aleancës në prag të Samitit të NATO-s në vitin 2021 mund të pësojë disa rregullime për të rritur kostot ekzistuese të funksionimit. Në tetor të vitit 2020, në fjalimin e tij në Forumin e Bratislavës "GLOBSEC 2020", Stoltenberg theksoi se "... ndërsa dhënia prioritet e mbrojtjes në mes të një krize

Qeverive të shumë vendeve, përfshirë këtu edhe Maqedoninë e Veriut, gjatë gjysmës së parë të vitit 2020 ju bë e qartë se rritja e projektuar e ekonomisë do të pësojë përmirësime të caktuara, para se gjithash për shkak të masave të cilat vendet i ndërmorrën në mënyrë që të parandalojnë përhapjen e pandemisë dhe të mbrojnë shëndetin e qytetarëve, gjithnjë duke mbajtur llogari për të mos shkaktuar ndonjë disfunkcion të ekonomive shtetërore

shëndetësore nuk është një detyrë e lehtë, ne duhet t'i përmbahemi politikës dhe drejtimit tonë të vendosur, prandaj që kërcënimet dhe sfidat që fillimisht na bënë të pranojmë të shpenzojmë më shumë për sigurinë tonë kolektive nuk janë zhdukur, sepse pandemia ka treguar rolin jetësor që luajnë forcat e armatosura në mbështetjen e përpjekjeve civile dhe sepse ne duhet të mbajmë hapin me përparimin teknologjik në një epokë të konkurrencës së vazhdueshme" (NATO Secretary General Jens Stoltenberg, 2020b). Pavarësisht rënies së rritjes ekonomike dhe kërcënimit të një pandemie, ka pasur një rritje të qëndrueshme në shpenzimet e mbrojtjes gjatë gjashtë viteve të fundit, në përputhje me rekomandimet e Samitit të Uellsit 2014. Krahasuar me 2019, 2020 shënon vitin e gjashtë radhazi të rritjes prej 3.9% në shpenzimet reale të mbrojtjes midis aleatëve evropianë dhe

Burimi: The Secretary General's Annual Report 2020, 2021, fq.52.

Kanadasë. Në vitin 2020, njëmbëdhjetë (11) anëtarë të NATO-s arritën nivelin e të paktën 2% të PBB-së së shpenzimeve për investime në mbrojtje, në krahasim me tre anëtarë në vitin 2014. (The Secretary General's Annual Report 2020, 2021, стр.52)

Pandemia e ka bërë mjedisin e sigurisë shumë më të paparashikueshëm. Nevoja që aleatët të investojnë në sigurinë e shteteve dhe qytetarëve të tyre është bërë

Samitin e Uellsit në vitin 2014. Në mars të vitit 2020, ish-Republika Jugosllave e Maqedonisë u bë anëtare e plotë e Aleancës dhe ishte e përkushtuar për zbatimin e politikave dhe rekomandimeve të NATO-s në të gjitha fushat e planifikimit, përfshirë ato që lidhen me ndarjen e financimit dhe sfidën e arsyeshme të ndërtimit të kapaciteteve (Burden Sharing and Reasonable Challenge). Në vitin 2020, shpenzimet për mbrojtjen në

në 17.8 milionë dollarë (Ministria e Mbrojtjes, 2020 a.). Ky reduktim i mjeteve për pajisje dhe modernizim reflektoi në dinamikën e realizimit të projekteve për pajisjen dhe modernizimin e Ushtrisë të dhëna në Planin Afatgjatë për zhvillimin e kapaciteteve mbrojtëse 2019 - 2028 (DPROS 2019 - 2028). Pavarësisht reduktimeve, është e rëndësishme të theksohet se ka pasur vazhdimësi në financimin e projekteve të vazhdueshme të pajisjes dhe modernizimit të Armatës. Për hir të së vërtetës, shkurtimet nuk ishin vetëm për shkak të ndikimit të pandemisë në shpenzimet e mbrojtjes, por edhe për tkurrjen e ekonomive dhe paafësinë e prodhuesve për të ofruar pajisje ushtarake dhe armatime në kohë.

Inkurajues është fakti se buxheti i miratuar për shpenzimet e mbrojtjes për vitin 2021 është 1.57% e BPV-së ose realisht 200 milionë dollarë amerikanë, nga të cilat 25.69% ose 51 milionë janë planifikuar për blerjen e pajisjeve të reja (Ministria e Mbrojtjes, 2020 a). Sipas ministres të mbrojtjes, "me buxhetin e vitit 2021 do të vazhdojmë procesin e pajisjes dhe modernizimit të Armatës, për të cilën janë parashikuar 38 për qind më shumë fonde sesa në buxhetin e vitit 2020. Ne investojmë realisht në gjeneratën e ardhshme të pajisjeve, gjeneratën e ardhshme të armatimeve, sigurimin e pajisjeve, sigurimin e pajisjeve të përshtatshme, të cilat do të jenë të përshtatshme për një vend anëtar të NATO-s. Situata e krizës me COVID-19 në të cilën ndodhemi tregon më së miri se investimi në Ushtri është investim në sigurinë e të gjithë qytetarëve. Në këto tre vite, rritja e buxhetit të mbrojtjes na ka mundësuar të marrim një iriq të motivuar, më të stërvitur dhe më të pajisur" (Shekerinska-Jankovska, 2020). Për të tretin vit radhazi vihet re një rritje e vazhdueshme dhe e qëndrueshme e shpenzimeve për mbrojtjen me një nivel mesatar vjetor prej 0.2 pikë përqindjeje të BPV-së. Nëse do të vazhdojmë të investojmë në mbrojtje me këtë ritëm në vitet e ardhshme deri në vitin 2024, dhe vendi ynë mund të arrijë më shpejt nivelin e të paktën 2% të PBB-së duke investuar në shpenzimet e mbrojtjes në përputhje me parimet e Samitit të Uellsit të vitit 2014.

Dr. Igor Gjoreski

Burimi: The Secretary General's Annual Report 2020, 2021, fq.52

më e rëndësishme se kurrë. Ndryshe nga pritshmëritë që investimet në mbrojtje do të bien, nëntëmbëdhjetë (19) anëtarë të NATO-s shpenzuan shumë më tepër për armatim në vitin 2020 sesa në vitin 2019. Tetëmbëdhjetë anëtarë (18) arritën nivelin e të paktën 20% të alokimit të fondeve për blerjen e pajisjeve të reja kryesore, duke përfshirë kërkimin dhe zhvillimin, krahasuar me vitin 2014 (The Secretary General's Annual Report 2020, 2021, fq.50).

Duke vazhduar të investojnë në shpenzimet e mbrojtjes, aleatët jo vetëm që kanë shpenzuar më shumë, por gjithashtu kanë dhënë më shumë në zhvillimin e aftësisë të tyre mbrojtëse dhe ushtarake që i duhen NATO-s. „Ata kanë investuar në avancimin e gatishmërisë, qëndrueshmërisë dhe ndërveprimit të forcave të tyre të armatosura në përputhje me Objektivat e Kapacitetit për të siguruar që NATO ka aftësitë dhe forcat që i nevojiten“ (The Secretary General's Annual Report 2020, 2021, fq.50).

Ndikimi i COVID-19 ndaj shpenzimeve në mbrojtje në Republikën e Maqedonisë së Veriut

Dy vjet para anëtarësimit në NATO, Republika e Maqedonisë së Veriut më në fund është kthyer në rrugën e financimit të qëndrueshëm. Megjithatë vitet e para ishin më stabilizuese sesa rritja e konsiderueshme e buxhetit të mbrojtjes, u ndërmorën hapa për të përmbushur angazhimet e marra nga Aleanca në

Maqedoninë e Veriut ishin parashikuar dhe miratuar në 1.37% të BPV-së ose 138 milionë dollarë. Nga këto fonde, 18,23% ose realisht 33,6 milionë dollarë u ndanë për blerjen e pajisjeve të reja, pra për zhvillimin e aftësisë mbrojtëse të Armatës. Sipas të dhënave të marra nga Ministria e Mbrojtjes, përmes aksesit të lirë në informacionin publik, shihet se për shkak të COVID-19 në muajin maj dhe shtator shpenzimet totale të mbrojtjes për vitin 2020 janë ulur me 29 milionë dollarë, pra janë ulur në 1.27. % e BPV-së. Me të dy ribalancat buxhetore, edhe shpenzimet e mbrojtjes kanë pësuar rregullime të konsiderueshme, veçanërisht në fushën e shpenzimeve jo thelbësore, pajisjeve dhe modernizimit. Kështu, aktivet e parashikuara fillimisht të pajisjeve në masën 18.23% u reduktuan në 11.44% ose realisht u ulën me gati gjysmën, pra me 15.8 milionë dollarë dhe u reduktuan

Burimi: (Ministria e Mbrojtjes, 2020a).

Nën flamurin e OKB-së

Misionet e dështuara paqëruajtëse

Fillimisht, misionet paqëruajtëse u krijuan gjithnjë e më shumë pas luftërave midis shteteve, si një domosdoshmëri për të krijuar dhe ruajtur besimin reciprok, duke respektuar kufijtë shtetërorë. Në thelb mbështetje për marrëveshjet e paqes ose sigurimin e zonave tampon ndërmjet ushtrive kundërshtare. Më vonë, ato filluan të përdoren gjithnjë e më shumë në konfliktet e brendshme dhe luftërat civile, të cilat shpesh karakterizohen nga fraksione të shumta të armatosura, qëllime të ndryshme politike dhe linja të shumta komandimi dhe kontrolli mbi formacionet e armatosura. Me kalimin e kohës, analizohen përvojat dhe mësimet e nxjerra nga operacione të tilla. Pyetja e mbetur: A mund të zbatohen mësimet e nxjerra për çdo konflikt të ri? Me disa operacione paqëruajtëse të dështuara ose të ndërprera, përgjigja e pyetjes po bëhet gjithnjë e më komplekse. Por nëse një operacion paqëruajtës do të jetë i suksesshëm apo jo, mund të ndihet përpara vendosjes së paqëruajtësve në terren. Faktorët që ndikojnë në suksesin e aktiviteteve të ndërmarra rrjedhin nga mënyra e reagimit dhe veprimit të Organizatës, ose nga specifikat e konfliktit që po zgjidhet. Faktorët organizativ i referohen: procesit të vendimmarrjes së OKB-së për ndërhyrje ndërkombëtare, mandatit të përcaktuar,

Operacionet paqëruajtëse të udhëhequra nga OKB-ja në përgjigje të kërcënimeve ndaj paqes dhe sigurisë botërore kanë ndryshuar karakterin dhe përmbajtjen e tyre duke ndryshuar vetë natyrën e konfliktit

përzgjedhjes së personave që do të udhëheqin dhe marrin pjesë në operacion dhe mënyrës së planifikimit të misionit. Ato ndikojnë drejtpërdrejt në shanset e suksesit të misionit para fillimit të operacionit. Grupi i dytë i faktorëve varet nga historia e konfliktit, paqja që ruhet, mënyra e negociatave për paqen dhe sinjeriteti i synimeve të palëve negociuese.

Faktorët e organizimit

OKB-ja përgjigjet duke përgatitur një mandat për një mision paqeruajtës bazuar në: iniciativat e Këshillit të Sigurimit (BB) për të parandaluar ose zgjidhur konfliktin, kërkesat nga palët e interesuara ose pas arritjes së një marrëveshjeje të ndërmjetësuar nga një palë e tretë, dhe ndihma e OKB-së nevojitet për zbatimin e kontratës. Numri i nismave të BB-së, kërkesat për paqe dhe kërkesat e traktatit të paqes kanë ndryshuar me kalimin e kohës. Nga fundi i Luftës së Ftohtë (1947–1991), iniciativat e KS-së përbënin vetëm një të katërtën, dhe shumica e iniciativave totale për zgjidhjen e konflikteve ishin nga kërkesat për ndihmë në zbatimin e traktateve. Që nga viti 1991, me ndryshimin e natyrës së luftërave dhe zvogëlimin drastik të numrit të konflikteve ndërshtetërore, shumica e iniciativave kanë qenë me kërkesat për asistencë të OKB-së për ndërmjetësimin ose pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë në arritjen e paqes në rastet e luftës civile.

Vendosmëri për veprim Buxheti aktual dhe entuziazmi i reduktuar për angazhime të reja madhore tregojnë qartë faktin se Organizata nuk konsideron misione paqeruajtëse në përgjigje të ndonjë krize ndërkombëtare ose humanitare gjatë kësaj periudhe. Politika e BB-së po ecën në atë drejtim, pavarësisht presionit nga media për t'i kushtuar vëmendjen e duhur çdo krize që mund të përshkallëzohet lehtësisht në një

Nga fundi i Luftës së Ftohtë (1947–1991), iniciativat e KS-së përbënin vetëm një të katërtën, dhe shumica e iniciativave totale për zgjidhjen e konflikteve ishin nga kërkesat për ndihmë në zbatimin e traktateve

konflikt të armatosur. Megjithatë, përvoja ka treguar se reagimi i parakohshëm i "Helmetave Blu" mund të çojë në një përsëritje të dështimit (si në Somali në vitin 1992).

Për të vendosur se kur dhe ku të vendosen forcat paqeruajtëse, KS ka marrë në konsideratë më parë supozimet bazë: një zgjidhje e negociuar është gjithmonë më e mirë se një fitore ushtarake; Ndalimi i dhunës është gjithmonë një prioritet kryesor që shpëton jetë dhe prania e paqeruajtësve ndihmon në arritjen e dy qëllimeve të mëparshme. Është thelbësore të ruhet një paqe e kontrolluar, deri në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve politike, shkaqeve të konfliktit. Ngurrimi aktual për të kryer operacione paqeruajtëse në shkallë të gjerë nis një rishqyrtim të supozimeve të mësipërme. Departamenti i OKB-së për Operacionet Paqeruajtëse (DPO) po shqyrton aktualisht një dislokim të vetëm të grupeve të vogla të vëzhguesve, duke supozuar se armëpushimi i nevojshëm ruhet. Kësaj do t'i shtohet edhe organizimi i ndihmave humanitare, deri në arritjen e një zgjidhjeje politike apo ushtarake.

Mandati

Me mandatin, KS vendos parametrat e operacionit. Nëse përcaktohen qëllime që nuk janë të arritshme, veçanërisht nëse ato nuk mbështeten me burime të mjaftueshme, mandati mund të paracakttojë operacionin si një dështim. Mandatet mund të jenë gjithashtu të paqarta ose të lejojnë shumë liri të palëve të interesuara për të vepruar në mënyrë të pavarur. Me fjalë të tjera, mandati mund të jetë joreal, i paqëndrueshëm ose i paqartë. Ndonjëherë kjo është rezultat i marrëdhënieve individuale të anëtarëve të BB-së ndaj një konflikti të caktuar, të cilat janë shumë të ndryshme. Dështimi i "Helmetave Blu" në Somali në vitin 1992, OKB-ja vuri në dukje mandatin e caktuar. Menaxhmenti i UNOSOM-it arriti në përfundimin se mandati i operacionit ishte i paqartë, ndryshonte shpesh gjatë procesit dhe ishte subjekt i interpretimeve të ndryshme.

Operacioni paqeruajtës MINURSO në Saharanë Perëndimore ishte një shembull i një mandati jorealit. Duke filluar nga mesi i viteve të '80-ta, ndërmjetësimi i OKB-së synonte të binte dakord mbi një plan me anë të të cilit njerëzit e Saharasë Perëndimore mund të zgjidhnin midis pavarësisë ose aneksimit nga Marok. Deri në vitin 1988 Qeveria marokene dhe lëvizja për pavarësi Polisario ranë dakord në parim për një referendum të mbikëqyrtur nga OKB-ja, por jo për detajet e zbatimit të tij. Në një situatë të tillë, vetëm bashkëpunimi i plotë i të

dyja palëve për arritjen e qëllimeve dhe procedurave të përcaktuara në mandatin e MINURSO-s mundësoi zhvillimin e duhur të referendum.

Personeli i kualifikuar

Pavarësisht nga numri dhe roli i personelit në operacion, zgjedhja e njerëzve të duhur për detyra të caktuara mund të ndikojë shumë në perspektivat për suksesin e misionit. Kjo është përshkruar më së miri nga autori i një analize cilësore të suksesit të misioneve paqeruajtëse: "Përzgjedhja e individëve ose njësisive për të marrë pjesë në operacionet shumëkombëshe është ndoshta hapi më kritik në operacion". Megjithatë, më e rëndësishmja është zgjedhja e personit që do ta udhëheqë operacionin, Përfaqësuesi Special i Sekretarit të Përgjithshëm (PSSP). Rol jo më pak i rëndësishëm është zgjedhja e komandantit të forcave të dislokuara. Si sfida kryesore për PSSP-në në operacionet shumëdimensionale, OPAK veçon:

- siguron që palët e konfliktit të mbeten të përkushtuara ndaj dialogut paqësor dhe se ka marrëveshje për zbatimin e operacionit të OKB-së;
- rishikim të rregullt të procesit të zbatimit të mandatit në mënyrë që të përshtatet me rrethanat në ndryshim ose pikëpamjet e palëve kontraktuese;
- ruajtjen e mbështetjes ndërkombëtare për planin dhe prezantimin e tij në publik;
- koordinimi të suksesshëm të elementeve politike, ushtarake dhe ekonomike të planit të paqes.

Mungesa e kompetencës dhe e përkushtimit, si të personelit civil ashtu edhe atij ushtarak, ka një ndikim shumë negativ në të gjithë operacionin. Një studim i vitit 1990 ka treguar se pjesëmarrja e shteteve në ruajtjen e paqes është më shumë në interesin kombëtar sesa në angazhimin për sigurinë dhe paqen ndërkombëtare. Problemi i cilësisë së kontingjenteve të uniformuar është një tjetër element me të cilin OKB-ja është ende e vështirë të përballet. Një ushtar i papërshtatshëm për operacionin e OKB-së, përveç kërkesës për kthimin e tij në shtëpi, nuk mund të dënohet. Shembuj të tillë nuk shfaqen shumë në publik. Planifikimi i misionit

Planifikimi i misionit dhe përgjigjja në pyetjen se si të arrihet paqja ka një ndikim të madh në shanset për ruajtjen e suksesshme të paqes. Ka disa mënyra për të arritur paqen pas një konflikti, në varësi të faktit nëse njëra palë ka mundur tjetrën ushtarakisht, nëse është rënë dakord për paqen, nëse politika e agresionit vazhdon me mjete të tjera, nëse paqja imponohet nga një palë e tretë etj. Është e nevojshme të kemi një analizë të saktët të situatës në terren,

duke mbuluar të gjitha aspektet e nevojshme të ndërprerjes së armiqësisë.

Faktorët specifik për konfliktin

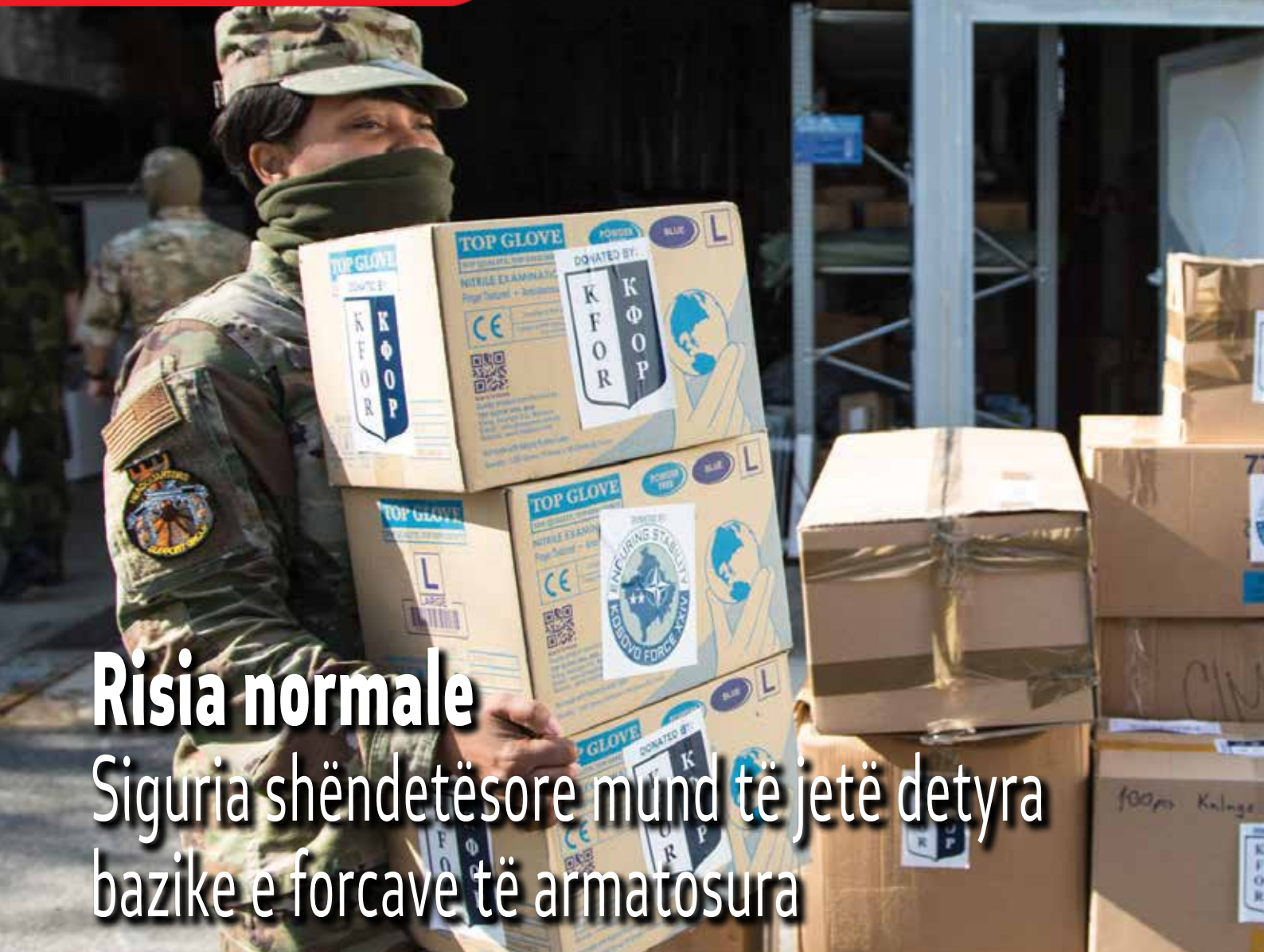
Karakteristikat më të rëndësishme të luftës civile përfshijnë kundërshtarët rivalë (të gatshëm për të luftuar njëri-tjetrin), burime të mjaftueshme të vetë-mjaftueshme për të mbështetur konfliktin

Mungesa e kompetencës dhe e përkushtimit, si të personelit civil ashtu edhe atij ushtarak, ka një ndikim shumë negativ në të gjithë operacionin. Një studim i vitit 1990 ka treguar se pjesëmarrja e shteteve në krijimin e paqes buron më shumë nga një interes kombëtar sesa nga një angazhim për sigurinë dhe paqen ndërkombëtare

dhe forca të jashtme të gatshme për të ndihmuar secilën palë. Elementi i parë është thelbësor për arritjen e suksesit me misionin e paqes. Për të arritur një marrëveshje paqeje, është e nevojshme të negociohet me të gjitha palët e interesuara ose të imponohet nga jashtë. Nëse negociohet, është e nevojshme t'i kushtohet vëmendje angazhimit të palëve në konflikt për të arritur një zgjidhje paqësore, e cila është vendimtare për suksesin e operacionit. Një studim i OKB-së sugjeron që për të pasur sukses një mision paqeruajtës, nuk duhet të neglizhohen rastet në të cilat liderët e palëve kundërshtarë duhet të "shtyhen" për nënshkrimin e nevojshëm të një marrëveshjeje paqeje. Problem tjetër është fakti se në luftërat civile, pavarësisht synimeve të sinqerta të nënshkruesve të marrëveshjes së paqes, ata nuk janë në gjendje të kontrollojnë fraksionet e ndryshme që mund të rrezikojnë të gjithë procesin e paqe.

M.S.

Risia normale Siguria shëndetësore mund të jetë detyra bazike e forcave të armatosura

Zbulimi i vaksinave dhe procesi jashtëzakonisht i shpejtë i zhvillimit të tyre sugjerojnë se ekziston mundësia që më në fund të kthehemi në normalitet, megjithëse vaksinat përforcuese vjetore kanë më shumë gjasa të bëhen pjesë e së ardhmes sonë, siç është rasti me vaksinat e gripit sezonal. Cilat janë implikimet e sigurisë së kësaj sëmundjeje endemike? Kjo pyetje nuk është e lehtë për t'iu përgjigjur, sepse ne nuk e dimë se sa virulent dhe vdekjeprurës do të jetë virusi pas një viti - ose një dekade të tërë - por mund të thuhet se do të mësojmë të jetojmë me të. Përndryshe, jeta nuk ka gjasa të kthehet në normalitet në të ardhmen e afërt, por ndjenja e normalitetit ka të ngjarë të kthehet që në vitin e ardhshëm. Kjo nuk duhet të nënkuptojë "kthim në biznesin normal" për profesionistët e sigurisë. Në veçanti, megjithëse fokusi do të jetë përsëri në kërcënimet tradicionale të sigurisë,

Viruset nuk vdesin kurrë, por nuk zhduken kurrë. Prandaj, variantet e gripit spanjoll kanë më shumë se 100 vjet me ne dhe e njëjta gjë mund të pritet nga virusi COVID -19. Ky virus, ashtu si kushëriri i tij nga Spanja, do të ndryshojë shumë herë. Do të bëhet më pak ngjitëse dhe ka të ngjarë të bëhet endemike sa gripi spanjoll

vëmendje e veçantë duhet t'u kushtohet atyre aktorëve që ka të ngjarë të përpiqen të përdorin reagimin ndaj virusit si një armë. Prandaj, paradigmat ekzistuese të krizës dhe të menaxhimit të rrezikut fillimisht do të duhet të rishikohen për të vlerësuar fuqinë e mbetur dhe cilësinë e virusit. Siguria

shëndetësore po merr një dimension krejtësisht të ri dhe do të konkurrojë me format e tjera të sigurisë, si siguria njerëzore dhe klimatike, dhe sigurisht siguria kombëtare. Kjo është arsyeja pse forcat e armatosura kombëtare do të marrin një rol krejtësisht të ri në konceptin e sigurisë shëndetësore. Skenari më i mundshëm është që në shumë vende forcat e armatosura do të bëhen ofruesit kryesorë të këtij lloji të sigurisë, kryesisht nëpërmjet aftësive të tyre mbështetëse logjistike dhe mjekësore - por kështu do të bëhen relativisht më pak të afta për të kryer funksionet tradicionale të kërkuara për të garantuar sigurinë kombëtare. Gjithashtu, rajone të botës, si Azia Qendrore, Lindja e Mesme dhe Afrika, do të vazhdojnë të jenë të pafavorizuara për sa i përket aftësisë së tyre për t'i rezistuar virusit dhe implikimeve të tij për shëndetin dhe sigurinë e tyre kombëtare. Për të mos përmendur migrimin në kërkim të një

jete më pak të prekur nga viruset. Gjithashtu, ndikimi i sëmundjes në ekzistencën ekonomike ka gjasa të vazhdojë për një kohë të gjatë të jetë katastrofik. Pra, virusi nuk zhduket. Por as raca njerëzore nuk po zhduket, edhe pse është nën presion të vazhdueshëm. Kjo do të thotë, si gjithmonë, tani njerëzit do të përshtaten me normalitetin e ri dhe përmes efekteve shokuese të zhvillimit të vaksinës do të mund të gëzojnë një jetë më të shëndetshme. Ajo që duhet të jetë e qartë është se forcat e armatosura përfaqësojnë një kapacitet të madh që vendimmarrësit duhet ta marrin parasysh kur përballen me kriza të tilla si kriza pandemike. Forcat e armatosura kanë një sërë aftësish, shumë prej tyre unike, që mund të bëjnë një ndryshim kritik në aftësinë e një vendi për t'i mbijetuar një krize të tillë si COVID-19. Tendanca e rritjes apo vazhimit të roleve ushtarake të forcave të armatosura, edhe pse

Siguria shëndetësore po merr një dimension krejtësisht të ri dhe do të konkurrojë me format e tjera të sigurisë, si siguria njerëzore dhe klimatike, dhe sigurisht siguria kombëtare. Kjo është arsyeja pse forcat e armatosura kombëtare do të marrin një rol krejtësisht të ri në konceptin e sigurisë shëndetësore

me rëndësi të madhe, nuk është pa kosto, ndaj në një moment duhet të merret parasysh. Me fjalë të tjera, ndërsa nevoja për shërbime mjekësore

rritet, mjedisi ekonomik vazhdon të përkeqësohet dhe liderët politikë do t'u drejtohen gjithnjë e më shumë forcave të tyre të armatosura. Kjo, përveç funksioneve teknike dhe mjekësore, do të përfshinte lloje të ndryshme të detyrave të sigurisë. Prandaj, ne duhet të jemi mirënjohës për aftësinë dhe vullnetin e ushtarëve për ta bërë këtë. Këto kontribute nga forcat e armatosura nuk duhet të harrohen kur kriza të ketë mbaruar.

Kriteret e vendimarrësve
Kriteret logjike dhe të drejtpërdrejta nevojiten për të vlerësuar situatat në të cilat forcat e armatosura mund të përfshihen në situata të paparashikuara të brendshme, veçanërisht në një pandemi. Në përgjithësi, janë gjashtë faktorë që duhet të jenë logjikë dhe nevojiten kriteret e përcaktuara

qartë që do të vlerësonin situatat në të cilat mund të angazhohen forcat e armatosura në rast të situatave të paparashikuara të brendshme, veçanërisht në kushtet e pandemisë. Nënkuptohej se në disa vende dhe në disa momente, këto kriteret mund të neglizhohen ose injorohen në varësi të nivelit të kërcënimit të sëmundjeve katastrofike.

Faktori i parë themelor është ligjshmëria. Çdo kërkesë duhet të vlerësohet në përputhje me ligjet e një vendi të caktuar dhe detyrimet e tij ndërkombëtare. Domethënë, gjëja themelore është të kontrollohet nëse kërkesa dhe mënyra se si është bërë është në përputhje me ligjet e vendit, veçanërisht me kushtetutën dhe ligjet ekzistuese për të rregulluar angazhimin e Forcave të Armatosura. Ndërsa shumë vende, si Gjermania dhe Shtetet e Bashkuara, kanë ligje që kufizojnë vendosjen e forcave të tyre të armatosura në shtëpi, vende të tjera, si Franca, nuk kanë rregullore të tilla. Megjithatë, mund të ndodhin ngjarje të paparashikuara, të tilla si fatkeqësi të mëdha ose sëmundje të tjera lehtësisht të transmetueshme dhe sëmundje të tjera ngjitëse, të cilat mund të çojnë në përçarje të mundshme të rendit dhe ligjit. Në të njëjtën kohë, do të kishte nevojë për disa kapacitete dhe aftësi që vetëm ushtria mund t'i ofronte, edhe pse një angazhim i tillë do të ishte në kundërshtim me strukturën ligjore të vendit. Edhe pse kjo nuk ndodhi me krizën e COVID-19, është një fakt që nuk mund të përjashtohet, veçanërisht në kushtet kur papunësia është në rritje dhe aksesit në ushqim është i vështirë. Faktori i dytë është vdekshmëria. Kjo ngre pyetjen nëse ushtrisë mund t'i kërkohet të përdorë forcën, me theks të veçantë në forcën vdekjeprurëse, si pjesë e ofrimit të mbështetjes. Përdorimi i forcës në rastet e brendshme është i mbushur me rreziqe. Vdekshmëria është një faktor për t'u marrë parasysh dhe po shqyrtohet mundësia e përdorimit të forcës në përpjekjet për të ofruar të gjitha aspektet ligjore për të ofruar mbështetje mbrojtëse për autoritetet civile. Nevoja e mundshme për përdorimin e forcës mund të kërkojë që ushtria të ketë pajisje dhe trajnime speciale dhe të ketë rregulla të përshtatshme angazhimi që rregullojnë përdorimin e forcës. Si rregull i përgjithshëm, forcat ushtarake në mbështetje të autoriteteve civile duhet të shmangin gjithmonë përdorimin e

forcës vdekjeprurëse, përveç në situata ekstreme. Megjithatë, situatat që mund të lindin mund të kërkojnë që ushtria të përfshihet në aktivitete të vetëmbrojtjes potencialisht vdekjeprurëse ose të parandalojë dëmtimin e mëtejshëm të popullatës, siç mund të ndodhë në rast të një epidemie shumë ngjitëse dhe vdekjeprurëse. Duke vepruar kështu, mund të kërkohej një urdhër karantine për të përdorur forcën dhe dikush do të duhet të merret me të gjitha implikimet e një vendimi të tillë. Rreziku është faktori i tretë që rregullon përdorimin e forcave të armatosura në përpjekje për të ofruar mbështetje mbrojtëse për autoritetet civile. Edhe pse i ngjashëm në vdekshmëri, rreziku ka të bëjë më shumë me sigurinë e ushtarëve. Kjo do të thotë, është e nevojshme të vlerësohet nëse ekziston një rrezik i shtuar për sigurinë dhe

shëndetin e ushtarëve të cilët mund të ekspozohen potencialisht ndaj agjentëve të dëmshëm gjatë angazhimit të tyre, siç janë toksinat biologjike ose kimike, ose që u kërkohet të ndërmarrin veprime të rrezikshme, si p.sh. si shpëtimi i civilëve apo shuarja e zjarreve të mëdha. Në mënyrë të veçantë, mbështetja ligjore e autoriteteve civile në krizën COVID-19 mund t'i ekspozojë trupat ndaj vetë virusit; gjithashtu dekontaminimi i një zone nga rrezatimi ose kontaminimi kimik paraqet rrezik në kryerjen e kësaj detyre. Rreziku më tej kërkon të përcaktojë efektet afatgjata në forcë, si fizike ashtu edhe psikologjike, të kryerjes së detyrave që mund të jenë të pakëndshme, të tilla si mbledhja dhe asgjësimi i një numri të madh vdekjesh pas një fatkeqësie të madhe. Vendosija e ushtarëve në rrugë me uniformë

mund të sigurojë një ndjenjë sigurie të shtuar, por gjithashtu mund t'i bëjë ata më të prekshëm ndaj sulmeve. Gatishmëria është faktori i katërt në vendosjen e forcave ushtarake në misione për të mbështetur autoritetet civile. Forcat e armatosura ekzistojnë për të mbrojtur kombin nga kërcënimet e jashtme dhe për shkak të angazhimit të tyre për të mbrojtur autoritetet civile, ato mund të mos jenë të disponueshme për të kryer mbrojtjen kombëtare.. Marrja e detyrave dhe angazhimi në mbështetje të mbrojtjes për autoritetet civile që kanë pak të bëjnë me funksionet ushtarake, si mbledhja e mbeturinave, mund të çojë në gërryerjen e aftësive bazë ushtarake, si luftimi me tanke ose mbështetja e zjarrit artilerie. gjë që do të kërkojë kohë, përpjekje dhe burimet për rikuperim. Gatishmëria kërkon gjithashtu të masë kostot e favorshme që lidhen me aftësinë e ushtrisë për të kryer angazhime të tjera ushtarake dhe mbrojtëse me autoritetet civile. Nëse ushtria, ose pjesë të saj, janë të angazhuara në detyra mbështetëse të mbrojtjes për autoritetet civile, atëherë ushtria mund të mos jetë e disponueshme për të kryer detyra të tjera brenda një kohe të arsyeshme. Faktori i pestë që duhet marrë parasysh kur vlerësohet një aplikim ushtarak është kostoja. Çështja se kush paguan për përfshirjen e ushtrisë në mbështetje të autoriteteve civile është me rëndësi më të madhe. Shumë misione dhe detyra për të mbështetur autoritetet civile mund të përfshijnë shpenzime të konsiderueshme burimesh. Kur ushtria ofron mbështetje për autoritetet civile për lehtësimin e fatkeqësive, ajo mund të përfshijë kosto të konsiderueshme për prokurimin, transportin dhe personelin. Në Evropë, këto kosto, në disa raste, përballohen nga vetë Ministria e Mbrojtjes; në të tjerat, Ministria e Mbrojtjes pret rimbursim për disa ose të gjitha shpenzimet e bëra nga ministria ose agjencia e asistuar. Prandaj, të gjithë këta faktorë duhet të vendosen dhe të merren parasysh me kohë, pra kur vlerësohet nevoja për mbështetje nga ushtria. Përballë krizës aktuale shëndetësore, kostot e bëra nga forcat e armatosura ka të ngjarë të jenë të konsiderueshme - dhe nuk ka gjasa të kompensohen lehtësisht. Duke qenë se dislokimi i forcave të armatosura ka të ngjarë të jetë afatgjatë, duket e qartë se forcave do t'u kërkojë të paguajnë

Përballë krizës aktuale shëndetësore, kostot e bëra nga forcat e armatosura ka të ngjarë të jenë të konsiderueshme - dhe nuk ka gjasa të kompensohen lehtësisht. Duke qenë se dislokimi i forcave të armatosura ka të ngjarë të jetë afatgjatë, duket e qartë se forcave do t'u kërkojë të paguajnë për operacionet e tyre nga fondet ekzistuese, të plotësuara deri diku me mjete të tjera.

për operacionet e tyre nga fondet ekzistuese, të plotësuara deri diku me mjete të tjera. Por forcat e armatosura nuk duhet të presin shumë dhe duhet të kërkojnë fonde shtesë për operacionet për të mbështetur krizën COVID-19. Faktori i fundit është përshtatshmëria. Pyetjes duhet t'i përgjigjet nëse është e drejtë, apo e duhur, që ushtria të kryejë detyrën e mbrojtjes së autoriteteve civile. Kjo lidhet me çështjen më të madhe të imazhit të forcave të armatosura. Përshtatshmëria i referohet edhe nëse kryerja e detyrës është në interes të Ministrisë së Mbrojtjes. Në rast të një përfshirjeje në fatkeqësi, ushtria pothuajse gjithmonë do të përgjigjet në mënyrë pozitive. Por ka raste, veçanërisht ato që përfshijnë përdorimin e mundshëm të forcës vdekjeprurëse kundër civilëve, që ushtria mund t'i konsiderojë të papërshtatshme dhe të dëmshme për imazhin e saj. Përgjigja e forcave të

armatosura ndaj sfidave emergjente gjatë krizës COVID-19 u prit pothuajse ekskluzivisht dhe pozitivisht nga popullata kudo, edhe kur nevojiteshin metoda të forta për të garantuar sigurinë dhe sigurinë. Mund të pritet që nëse nuk ka kërkesë për përdorimin e forcës ndaj publikut, do të vazhdojë të jetë kështu. Edhe pse këta gjashtë faktorë/kritere janë ata që rregullojnë më shpesh kërkesën për ndihmë nga forcat e armatosura, mund të ketë edhe elementë të tjerë, si p.sh. nëse ushtria ka kapacitet për numrin e trupave apo stërvitjen për të ofruar ndihmë. Ushtria, për shkak të vendosjes ose angazhimeve të tjera, thjesht mund të mos jetë në gjendje të ofrojë mbështetje në periudha të caktuara. Ky është një

tjetër faktor që duhet marrë parasysh kur bëhet fjalë për aftësitë unike. Si rregull i përgjithshëm, ushtrisë duhet t'i kërkojë të sigurojë një angazhim mbrojtës ndaj autoriteteve civile vetëm kur ka një aftësi të vetme, dhe jo të jetë pjesë e agjencive të tjera. Një shembull tipik është ofrimi i mbështetjes për dekontaminimin. Shumica e agjencive të tjera nuk kanë objekte të tilla si ushtria për dekontaminimin kimik ose biologjik; prandaj, mund të jetë e përshtatshme të kërkojë mbështetje ushtarake në rast të një incidenti të tillë dhe disa operacione mbështetëse COVID-19 mund të kërkojnë objekte që vetëm forcat e armatosura i posedojnë në sasi të mjaftueshme, si p.sh. ushtarë me veshje dhe pajisje mbrojtëse. Atëherë një angazhim i tillë i ushtrisë ndoshta është i justifikuar.

Mr. Biljana Popovska

Konflikti i Ukrainës – burim i jostabilitetit global

Sipas analizave të inteligjencës perëndimore, Rusia po mobilizon rreth 175,000 trupa pranë kufirit me Ukrainën, që është forcë e pamjaftueshme për t'u përballur me 250,000 trupat aktive ukrainase që do të mbrojnë atdheun e tyre nga një armik që lufton pagat. Rusia ka vendosur trupa në kufirin me Ukrainën dhe veprimet ushtarake midis separatistëve të mbështetur nga Moska dhe forcave të sigurisë ukrainase janë intensifikuar në të kaluarën. Dëshmi se nuk ka përmirësim të situatës është njoftimi i Ministrisë së Punëve të Jashtme ruse nga 17 dhjetori i vitit të kaluar. Ministria e Jashtme e Rusisë ka lëshuar një propozim që detajon garancitë e sigurisë midis Rusisë dhe Shteteve të Bashkuara, në të cilin Rusia në mënyrë eksplicite tërheq një vijë të kuqe për zgjerimin e NATO-s në lindje, në Ukrainë dhe shtete të tjera ish-sovjetike. Presidenti rus e mbështeti planin duke paralajmëruar

për një përgjigje të mundshme "ushtarake" ndaj atyre që ai i quajti masa "agresive" nga Perëndimi, duke e zhytur botën në një Luftë të re të Ftohtë..

Në fillim të sundimit të Putinit, Rusia dhe Ukraina ishin aq afër sa ideja e një konfrontimi ushtarak midis dy vendeve ishte e pamundur të imagjinohej.

Megjithatë, kolapsi dypalësh midis dy vendeve filloi në vitin 2004 kur presidenti rus vizitoi Kievin në prag të zgjedhjeve presidenciale të Ukrainës në mbështetje të hapur dhe fushatë për kandidatin e tij të preferua. Ky veprim ndihmoi drejtpërdrejt në provokimin e Revolucionit Portokalli pro-demokracisë, i cili shpërtheu disa javë pas vizitës së tij. Dhjetë vjet më vonë, Krimea dhe Ukraina lindore u pushtuan. Sot, Moska ka frikë se pas më shumë se 300 vjet dominimi rus, mund të humbasë Ukrainën.

Pranimi i Ukrainës në NATO është aktualisht një angazhim simbolik për anëtarësimin e ardhshëm, që daton që nga samiti i Aleancës në Bukuresht në vitin 2008. Edhe pse kjo është përsëritur në shumë raste që atëherë, ajo nuk ka peshë reale dhe është në thelb një riafirmim i politikës standarde të dyerve të hapura të Aleancës ndaj të gjithë anëtarëve të rinj potencialë. Deri më tani, nuk ka pasur përparim drejt anëtarësimit të mundshëm të ardhshëm të Ukrainës në NATO. Aleanca minimizon shanset e anëtarësimit të Ukrainës, përmes sinjaleve të qarta të injorancës së sjellshme ose refuzimit të plotë të thirrjeve ukrainase për një plan veprimi për anëtarësim në NATO. Me këtë qasje të kujdesshme ndaj NATO-s, pohimet e Putinit se Aleanca po përpiqet të forcojë lidhjet me Ukrainën po shpërbëhen. Është e qartë se Ukraina është ajo që kërkon siguri kundër agresionit aktual rus dhe Aleanca nuk ka ndërmend të ndërmarrë një hap që mund të nxisë aspiratat e vendit për anëtarësim. Megjithatë, Moska thjesht ka vendosur të përdorë çështjen e gjatë të zgjerimit të NATO-s si një justifikim për të krijuar një krizë artificiale në mënyrë që të izolojë Ukrainën nga bota demokratike. Një Ukrainë vërtet e pavarur dhe demokratike shihet nga Moska si një sulm i drejtpërdrejtë ndaj identitetit perandorak të Ruisë dhe një kërcënim ekzistencial për sistemin autoritar të qeverisjes së vendit. Presidenti rus Vladimir Putin ka vënë hapur në dyshim legjitimitetin historik të shtetësisë ukrainase, duke këmbëngulur se rusët dhe ukrainasit janë "një popull" dhe se sovraniteti i vërtetë i Ukrainës është i mundur vetëm në partneritet me Rusinë. Sipas tij, shpërbërja e Bashkimit Sovjetik dhe shpërbërja e Ruisë historike është katastrofa më e madhe gjeopolitike e shekullit të

njëzetë, dhe këtu kryesisht shfaqja e një Ukraine të pavarur, e cila përbën një kërcënim në rritje për regjimin e saj autoritar. Por aleatët perëndimorë thonë se pjesa më e madhe e propozimit të Ruisë është e papranueshme dhe pavarësisht nga të gjitha kërcënimet e ashpra nga Moska, një pushtim nuk ka gjasa. Cili do të ishte qëllimi nëse do të fillonte pushtimi rus? Përgjigjia e kësaj pyetjeje duhet kërkuar në thelbin e gjeopolitikës ruse, e cila përfshin të gjitha mënyrat e vendimmarrjes së Moskës. Imperativi

Aleancës. Midis viteve 1990 dhe fillimit të viteve 2000, Rusia ishte shumë e dobët për të ndaluar zgjerimin e NATO-s në Evropën Qendrore dhe në shtetet baltike. Megjithatë, në vitin 2008 dhe në vitin 2014, Moska ishte gati të shkonte në luftë në Gjeorgji dhe Ukrainë. Në procesin e vendimmarrjes për ndërhyrjet ushtarake në ish-shtetet sovjetike, përlogaritja e Ruisë bazohet në një kornizë strategjike të bazuar në pesë kushte/ndryshore: shkak-ngjarje/situatë; mbështetje lokale; përgjigje e pritur ushtarake; fizibiliteti teknik; dhe

Bota po i shikon me shqetësim ngjarjet në kufirin ruso-ukrainas. Sipas Institutit Ndërkombëtar për Studime Strategjike në Londër, ushtria ruse është rreth dy herë më e madhe se ushtria ukrainase dhe forca totale e saj e armatosur është më shumë se katër herë ajo e ushtrisë ukrainase. Raporti i mjeteve luftarake të blinduara është tre me një në favor të Ruisë. Megjithatë, e mësuar nga historia, lufta nuk është kurrë vetëm matematikë

parësor i gjeopolitikës ruse është konsolidimi politik i brendshëm për t'u mbrojtur nga kërcënimet e jashtme, qofshin ato që vijnë nga mjedisi i menjëhershëm apo global, dhe zgjerimi i ndikimit të saj rajonal, veçanërisht në vendet e ish-Bashkimit Sovjetik, por edhe më gjerë në maksimum. Zgjerimi i NATO-s në ish-blokun sovjetik ka minuar një imperativ kyç për Rusinë. Kjo ka krijuar një ndjenjë pasigurie dhe pasigurie në Moskë, si nga vendet fqinje që po i bashkohen NATO-s, ashtu edhe nga forcat e jashtme, dhe kryesisht nga Shtetet e Bashkuara, e cila është një mbështetëse e fortë e zgjerimit të

kosto relativisht të ulëta të pritshme politike dhe ekonomike, veçanërisht kur bëhet fjalë për përgjigjen joushtarake ndaj ndërhyrjes ushtarake, si sanksionet ose kufizimet diplomatike. Nëse ka një kufi për ndonjë nga këto kushte ose kushti nuk ekziston fare, gjasat e ndërhyrjes ruse janë të vogla, edhe brenda ish-Bashkimit Sovjetik, dhe nëse vendosin të ndërhyjnë, janë të vetëdijshëm se do të paguajnë një shumë të lartë. çmimi. Nëse të gjithë këta faktorë janë të pranishëm, ekziston një probabilitet shumë më i lartë i ndërhyrjes ushtarake ruse. Moska është e vetëdijshme se nuk ka asnjë shans për të fituar një luftë të madhe

kundër aleatëve të saj perëndimorë, ndaj ka nevojë për një konflikt shumë më të kufizuar.

Këto pesë kushte u plotësuan në rastin e ndërhyrjes ushtarake të Rusisë në Gjeorgji në vitin 2008, e cila synonte të minonte aspiratat e Rusisë për t'u anëtarësuar në NATO. Llogaritjet e Moskës ishin se Gjeorgjia nuk ishte anëtare e NATO-s, kështu që përgjigja e aleatëve perëndimorë do të ishte relativisht e kufizuar dhe ata mund të menaxhonin lehtësisht kostot. Ushtria gjeorgjiane ishte shumë më e dobët se ajo ruse, kështu që ndërhyrja ushtarake teknikisht ishte lehtësisht e realizueshme. Lufta pesë-ditore Rusi-Gjeorgji thuhet se u zhvillua për territoret e diskutueshme, por qëllimi i vërtetë i Moskës ishte gjeopolitik. Ajo ndëshkoi gjeorgjianët dhe paralajmëroi të tjerët për përpjekjet për anëtarësim në NATO, duke u dërguar një mesazh të qartë aleatëve perëndimorë se Rusia do të rivendoste hegjemoninë e saj me forcë. Moska ka treguar se është e gatshme të kalojë me forcë kufijtë e Evropës, ndërkohë që sfidon të drejtën e fqinjëve të saj, të cilët kanë sovranitet të plotë, për të hartuar të ardhmen e tyre. Kjo krijoi një mënyrë pune që Putin e përdori në Ukrainë saktësisht gjashtë vjet më vonë.

Dhe në rastin e Ukrainës në vitin 2014, të gjitha kushtet u plotësuan. Revolucioni Euromaidan që rrëzoi Presidentin pro-rus të Ukrainës Viktor Janukoviç ishte arsyeja e fillimit të ndërhyrjes ruse. Mbështetja më e fortë lokale për ndërhyrjen ruse ishte në Krime dhe rajoni Donetsk në Ukrainën lindore, por në pjesën tjetër të vendit mbështetja ishte e kufizuar. Në Krime, Rusia tashmë kishte trupat e saj, ishte e siguruar logjistiki dhe kishte akses të drejtpërdrejtë në rajonet Donetsk dhe Luhansk. Ashtu si Gjeorgjia, Ukraina nuk është anëtare e NATO-s dhe vlerësimi i Moskës ishte se Aleanca nuk do të ndërhynte në rast të ndërhyrjes ushtarake ruse. Qëllimi strategjik i Rusisë ishte të përmbyste qeverinë e re pro-perëndimore të Ukrainës dhe të bllokonte anëtarësimin në NATO. Rezultati përfundimtar i ndërhyrjes ushtarake ishte aneksimi i Krimesë dhe konflikti i vazhdueshëm në Ukrainën lindore. Rezultati i luftës që shpërtheu në Ukrainën lindore në vitin 2014 ishte 14,000 të vdekur dhe rreth 1.4 milion njerëz të zhvendosur.

Prania e Ukrainës në NATO është aktualisht një angazhim simbolik për anëtarësimin e ardhshëm, që daton që nga samiti i Aleancës në Bukuresht në vitin 2008. Edhe pse kjo është përsëritur në shumë raste që atëherë, ajo nuk ka peshë reale dhe është në thelb një riafirmim i politikës standarde të dyerve të hapura të Aleancës ndaj të gjithë anëtarëve të rinj potencialë

Në prill 2007, autoritetet estoneze vendosën të zhvendosnin "ushtarin e bronzit" dhe varret e 12 ushtarëve në një varrezë ushtarake jashtë Talinit. Vendimi shkaktoi demonstrata masive ruse në Talin, duke përkeqësuar marrëdhëniet dypalëshe midis Rusisë dhe Estonisë. Në këtë rast Rusia nuk guxoi të ndërhynte ushtarakisht sepse Estonia ishte tashmë anëtare e NATO-s dhe nëse do të ndërhynte do të kishte pasoja negative.

Është e qartë se ndërhyrja ushtarake e Rusisë në Ukrainë ka për qëllim përmbysjen, izolimin dhe nënshtrimin e qeverisë ukrainase dhe në të njëjtën kohë dërgimin e një mesazhi për aleatët e saj perëndimorë. Megjithatë, sot në krahasim me vitin 2014 kushtet në terren kanë ndryshuar. Ukraina ka shumë më tepër mbështetje se aleatët

e saj perëndimorë, dhe megjithëse nuk është anëtare e NATO-s, kostot ekonomike, politike dhe potencialisht ushtarake për Rusinë në rast të ndërhyrjes ushtarake do të ishin dukshëm më të lart. Mbështetja lokale në Ukrainë për ndërhyrjen ushtarake ruse sot është shumë më e ulët se në vitin 2014, me përjashtim të bastioneve ekzistuese në Donbas dhe Krime. Nëse vendos të ndërhyjë ushtarakisht, ajo do të variojë nga forma të ndryshme të ndërhyrjes deri në një pushtim të madh të Ukrainës lindore. Ata fillimisht do të pushtojnë Mariupolin dhe më vonë do të avancojnë në brigjet e detit Azov, duke pushtuar Berdyansk dhe Melitopol, duke u bashkuar me Krimenë dhe Novorossiysk. Për të rivendosur

shtuar të ushtrisë ruse në rajonin më perëndimor të Rusisë - rajonin e Kaliningradit, ose në vende aleate të tyre, si Bjellorusia. Nëse analizojmë përdorimin e forcës ushtarake nga Rusia në vitet e fundit, në shikim të parë do të krijohet përshtypja se është agresive dhe e paparashikueshme, por në realitet në secilin rast është e qartë se Moskë bën një analizë të detajuar të kostove dhe përfitimeve. Prandaj, është shumë e lehtë të analizohen dhe të parashikohen ndërhyrjet ushtarake të Rusisë, por gjithsesi, ndërhyrja ushtarake në Ukrainë nuk është e pamundur, sepse në të ardhmen, natyrisht, kushtet në terren mund të ndryshojnë. Frikësimi i Moskës nuk duhet të ketë sukses.

për t'i dhënë autonomi të gjerë ose të ashtuquajturin status special për Ukrainën lindore. Por sipas Kievit, ato territore do të shndërroheshin në shtete të pavarura të kontrolluara nga Rusia dhe do të lejonin Moskën të ketë një ndikim të thellë në politikën e jashtme dhe të brendshme të Ukrainës. Qeveria në Kiev pretendon status special për zonat e kontrolluara nga rebelët në Ukrainën lindore të përfshira tashmë në reformën e decentralizimit në nivel kombëtar.

Aleatët perëndimorë duhet të gjejnë një mënyrë për të integruar Ukrainën dhe nëse anëtarësimi në NATO nuk është i realizueshëm për momentin, është e dëshirueshme të krijohen forma të tjera aleate përmes të cilave do të

Aleatët perëndimorë duhet të gjejnë një mënyrë për të integruar Ukrainën dhe nëse anëtarësimi në NATO nuk është i realizueshëm për momentin, është e dëshirueshme të krijohen forma të tjera aleate përmes të cilave do të ndërmerren iniciativa gjithëpërfshirëse kombëtare për modernizimin e Ukrainës dhe afrimin më pranë BE-së

rezervat e nevojshme ujore që do të fitojnë kontrollin e Krimesë Veriore, e cila aktualisht është nën kontrollin e Ukrainës, pretendimet territoriale të Moskës mund të shtrihen në brigjet e lumit Dnieper. Synimi do të ishte të sillleshin në betejë elementët kryesorë luftarak të ushtrisë ukrainase dhe t'u shkaktohej një disfatë e tillë që qeveria e Kievit do të duhej të rishqyronte pozicionin e saj.

Megjithatë, e gjithë kjo nuk përjashton metodat alternative, jokonvencionale ushtarake që Rusia do të përdorë. Këto përfshijnë variante të caktuara të luftës hibride, aktivitete të fshehta, manipulime politike, sulme kibernetike, propagandë dhe dezinformim, si dhe paralajmërime aktuale për ndërhyrje të mundshme ushtarake. Nuk përjashtohet gjithashtu mundësia e një pranie të

Rezultati i konfliktit në Ukrainë në afat të gjatë do të përcaktojë zhvillimin e marrëdhënieve ndërkombëtare. Nëse Moskë arrin të krijojë kushtet e periudhës së Luftës së Ftohtë dhe politikën e fuqive të mëdha dhe sferave të ndikimit, atëherë bota do të përballet me një epokë të re të pasigurisë ndërkombëtare dhe Ukraina nuk do të jetë vendi i fundit që do të nënshtrohet në këtë mënyrë. Ka dallime thelbësore midis qëndrimeve ruse dhe ukrainase për të kuptuar konfliktin. Fokusi i mosmarrëveshjes kryesore është gjetja e një zgjidhjeje politike për Donetsk, dhe të dy vendet kanë pikëpamje të papajtueshme për të ardhmen e zonave të prekura nga konflikti i armatosur në Ukrainën lindore. Ukraina dëshiron të rifitojë sovranitetin dhe integritetin e saj territorial, ndërsa Rusia ka ushtruar presion ndaj autoriteteve të Kievit

ndërmerren iniciativa gjithëpërfshirëse kombëtare për modernizimin e Ukrainës dhe afrimin me BE-në. Nevojitet një qasje tjetër për të frenuar me sukses Rusinë, domethënë për të njohur rëndësinë e vërtetë gjeopolitike të transformimit të Ukrainës dhe për të ngritur marrëdhëniet midis vendit dhe botës së gjerë demokratike në një nivel krejtësisht të ri. Shtetet e Bashkuara dhe NATO e kanë bërë të qartë se duan dialog me Rusinë për të shmangur konfliktin, duke besuar se Ukraina ka të drejtë të marrë vendime si një komb sovran. Por për sa kohë që Moskë e sheh pavarësinë e Ukrainës si një ngjarje fatkeqe në histori, Ukraina do të mbetet një objektivi kryesor i agresionit rus dhe një burim i paqëndrueshmërisë globale.

Dr. Nenad Taneski

Ngritja e organizatave të reja ushtarako-politike botërore

Periodha pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore e deri në fund të shekullit njëzet, shënon një numër të madh të fluktuacioneve markante në skenën politike botërore. Gjatë kësaj periudhe mund të vërehet krijimi i disa shteteve të reja dhe vërehet ristrukturimi i tyre, demonstrimi i politikave ekspansioniste dhe agresive, si që është rasti me BRSS-në, krijimi i disa aleancave të reja si Pakti i Varshavës dhe NATO, kontrolli të qeverive përmes nënshkrimit të marrëveshjeve gjatë periudhës më së vonshme në shtetet aleate të Paktit të Varshavës, orvatje për heqje të regjimeve dhe rëzim të tyre, shpërbërje të shteteve dhe përsëri akordim apo nënshkrim të marrëveshjeve dhe formim të organizatave. Të gjitha këto

Me ndarjen e bllokut të botës dhe Evropës, vazhdimësia e vetme mbetën dy pjesëmarrësit kryesorë, nga marrëdhëniet e të cilëve varej drejtpërdrejt e ardhmja e çdo dite pasuese - Shtetet e Bashkuara dhe BRSS. Çfarë ndodhi me aktorët kryesorë të Luftës së Ftohtë pas heqjes së Perdes së Hekurt?

ngjarje kanë të bëjnë me rezultatin e lidhjeve shkak-pasojë në kuadër të marrëdhënieve ndërkombëtare që u materializua në realitet. Nga kaosi që erdhi si pasojë e ndarjes së blloqeve në botë dhe në Europë, kontinuitet

të vetën kishin dy pjesëmarrësit kryesorë, nga marrëdhëniet e të cilëve në mënyrë të drejtpërdrejtë varej e ardhmja e së nesërme – SHBA-ja dhe BRSS-ja. Tesa e Churchillit se në Europë u hoq “perdja e hekurt” dhe bëri një distinkcion të qartë ndërmjet bindjeve ushtarake, politike dhe ideologjike të ndërsjella, bëhej realitet dhe përditshmëri, që në një moment të caktuar solli edhe deri në pyetjen e parashtruar: A thua, bota është në prag të Luftës së Tretë Botërore? Megjithatë, me kalimin e kohës dhe me zhvillimin e ngjarjeve në kuadër të politikës botërore, aleancat ushtarako-diplomatike të cilat u krijuan, apo u shpërbënë, ose e ndërronin misionin e tyre. Në fillim të viteve të nëntëdhjeta të shekullit të kaluar, rënia e regjimeve komuniste, shënoi edhe shpërbërjen e

BRSS-së, por njëherëit edhe e shënoi nënshkrimin e marrëveshjeve të reja të sigurisë dhe formimin e përpilimin e marrëveshjes së mbrojtjes kolektive – ODKB, e formuar mbi bazat e rëna të ish Bashkimit Sovjetik, në rrethana tejet jostabile, me qëllim të përkushtimit të përbashkët dhe një qasjeje ndaj zgjidhjes së çështjeve të sigurisë të cilat gjatë asaj periudhe ishin të shumta dhe gjithësecila në vete kishte dozën e rëndësisë sa i përket nivelit. Megjithatë, pas një kohe të gjatë, edhe më tej mbetet e hapur pyetja “çfarë ndodhi me aktorët kryesorë gjatë kohës së Luftës së Ftohtë pas ngritjes së “perdes së hekurt” dhe cili ishte prapavija për antagonizmin dhe rivalitetin të cilat për një kohë të gjatë mbretëronin në suaza të politikës botërore.

Para se gjithash, politika ekspansioniste dhe sjellja e BRSS-së, pas Luftës së Dytë Botërore, solli një unitet të vendeve perëndimore dhe deri në formimin e NATO-s, që u zotua se do të përgatitet për t’u përgjigjur ndaj një agresioni eventual. Pas kësaj, gara pas zgjerimit dhe fuqizimit të ndikimit në vendet europiane edhe nga ana e BRSS edhe nga ana e NATO-s tashmë u bë më transparente, duke e pasur parasysh faktin se të dy anët njohën kundërshtarin ndërmjet tyre. Njëra ndër mësimet e marra nga vet bllokata e Berlinit për forcat perëndimore ishte se riformimi dhe pavarësimi i Gjermanisë Perëndimore ishte i një interesi të jashtëzakonshëm për NATO-n, me qëllim që sa më shpejt ky vend i ri t’i bashkangjitet aleancës dhe të sigurojë lojalitetin e tij në tërësi. Lidhja shkak-pasojë në këto ngjarje është se – në rast se bllokata e Berlinit ishte një fillim i ri dhe i qartë i marrëdhënieve më të fuqishme antagoniste ndërmjet Lindjes dhe Perëndimit, atëherë pranimi i Gjermanisë Perëndimore në NATO ishte një fillim i rritjes së intenzitetit të garës pas armatimit dhe pajisshmërisë së ushtrive në dy anët e përfshira. Padyshim që vendimi i këtillë i BRSS-së ishte një indikafor i fuqishëm se duhet në nivelin vetanak dhe në kuadër të përgjegjësive vetanake të ndërmerren masa dhe veprime, me qëllim që të përgjigjet ndaj këtij kërcënimi serioz ndaj sigurisë. Zgjidhja ishte e evidente – formimi i një aleancë ushtarako-politike e përbërë nga vendet socialiste të cilat shumë lehtë do të bien në presionin e Bashkimit Sovjetik, një aleancë e formuar nga vende europiane, aleancë e cila do të jetë e denjë t’i kundërvihet

Rënia e Murit të Berlinit simbolizonte fillimin e një epoke të re në të cilën nuk kishte shumë vend për qeveritë komuniste në Evropë. Fundi i viteve tetëdhjetë dhe fillimi i viteve nëntëdhjetë të shekullit XX ishin karakteristikë e rënies së regjimeve komuniste në Evropë, dhe rrjedhimisht e dobësimit të fuqisë së Traktatit të Varshavës, që tregonte në mënyrë implicite edhe dobësimin e ndikimit të BRSS në Evropë

NATO-s. Për këtë, shumë shpejt pas anëtarimit të Republikës Federale të Gjermanisë (Gjermanisë Perëndimore) në NATO, BRSS inicoi nënshkrimin e marrëveshjes së miqësisë, bashkëpunimi dhe ndihma e ndërsjellë në mes të vendeve satelite në Europën

Qëndrore dhe Lindore. Marrëveshja u nënshkrua më 14 maj të vitit 1955 në Varshavë ndërmjet BRSS dhe Shqipërisë, Bullgarisë, Çekosllovakisë, Republika Demokratike e Gjermanisë (Gjermania Lindore), Hungaria, Polonia dhe Rumania, e që nga ajo ditë e marr emrin e mirënjohur – Pakti i Varshavës. Ky moment shënoi edhe edhe fillimin e ndarjes ndërmjet blloqeve të botës – Bllokut Perëndimor i cili përbëhej nga SHBA-ja, NATO dhe vendet të cilat kishin tendencë ndaj NATO-s dhe Bllokut Lindor – BRSS, Pakti i Varshavës dhe vendet socialiste. Lidhja shkak pasojë e këtyre ngjarjeve është më se e evidente, jep konkluzë se BRSS në një mënyrë i ka konvencuar formimi i NATO-s. Vetë formimi i kësaj aleance i forcave perëndimore, BRSS nuk lëshoi rastin që të interpretojë si arsytim për realizimin e planeve politike, të cilat në fazat e tyre initiale si përqëndrim e kanë pasur formimin e një blloku lindor ushtarako-politik i quajtur Pakti i Varshavës, e më pas edhe ruajtjen dhe kontrollimin e regjimeve komuniste në kuadër të anëtarëve të paktit, e me këtë edhe përbushjen

e apetiteve politike në Europë dhe në botë. Edhe një lloj lehtësimi ishte hyrja e Gjermanisë Lindore në këtë aleancë, ku ky akt menjëherë u etiketua nga ana e BRSS si kërcënim ndaj sigurisë dhe në këtë mënyrë ishte i nevojshëm edhe anëtarësimi i Gjermanisë Lindore në kuadër të BRSS dhe armatimi i të gjitha armatave të vendeve të bllokut lindor. Me fjalë tjera, paradoksaliteti me të cilën pasqyrohet kjo periudhë njihet edhe për nga fakti se NATO e arsyetonte ekzistencën e saj për shkak të agresivitetit dhe sjelljes ekspansioniste të BRSS, ndërsa Pakti i Varshavës ishte krijuar për shkak të ekzistimit të NATO-s.

Ngjarjet që pasuan në Europë do të shënojnë fillimin e fundit të BRSS dhe të projektit të tij për kontrollimin e vendeve komuniste në Europën Lindore – Paktin e Varshavës. Rënia e murit të Berlinit në mënyrë simbolike shënoi fillimin e një epoke të re në të cilën nuk pati shumë vend për qeveritë komuniste në Europë. Fundi i viteve të tetëdhjeta dhe fillimi i viteve të nëntëdhjeta të shekullit XX u ishin pasqyrë e rënies së regjimeve komuniste në Europë, e me këtë edhe e dobësimit të Paktit të Varshavës, në mënyrë implicative edhe dobësimi i ndikimit të BRSS në Europë. Udhëheqësia e qeverive komuniste në vendet lindore të Europës u ndryshua me disa liderë jokomunistë, u miratuan kushtetuta të reja dhe u organizuan zgjedhje demokratike, pas të cilave u vendos sistemi shumëpartiak dhe në këtë mënyrë u dha fund regjimeve komuniste. Qeveritë e reja të vendeve anëtare, pothuajse njëzëri dhe njëkohësisht e prishën marrëveshjen, kështu që shpërbërja e Patit të Varshavës ndodhi me prishjen e komponentës ushtarake dhe të asaj politike. Njëkohësisht, vala e rënies së regjimeve komuniste në Europë nuk i kurseu as vendet e BRSS, e as edhe vendet e Azisë Qendrore. Kjo nuk i pengoi vendet sovjetike të shpallin pavarësinë nga BRSS, gje që filloi dhe përfundoi në një kohë realtivisht të shkurtër duke zgjatur deri në fillim të vitit 1992.

Vendet aziatike të cilët e fituan pavarësinë e tyre me shpërbërjen e BRSS nga aspekti i politikës së jashtme nuk kishin aspirate të theksuara botërore, por u përqëndruan në zgjidhjen e problemeve teritoriale dhe problemeve të brendshme të cilët u paraqitën si pasojë e shpërbërjes së BRSS. Ajo që u motivua kryesisht nga

NATO, që nga momenti i shpërbërjes së BRSS e deri më sot, vazhdoi të funksionojë dhe të ketë tendencë të fuqishme të zgjerimit të anëtarëve të saj me vendet europiane

ruajtja e "frymës sovjetike", dhe në të njëjtën kohë formoi një terren pjellor për aleancë të mëtejshme, ishte përfundimi i marrëveshjeve të bashkëpunimit dhe sigurisë që garantonin sigurinë e tyre, të ndërsjellë dhe rajonale. Në këtë drejtim spikat Organizata e Traktatit të Sigurisë Kolektive (Collective Security Treaty Organization).

Organizata e Traktatit të Sigurisë Kolektive është një organizatë ndërkombëtare që daton në periudhën post-sovjetike, e cila u iniciua nga Rusia. Fillimi i Organizatës gjendet në nënshkrimin e Traktatit të Sigurisë

Kolektive në Moskë më 15 maj të vitit 1992, si një marrëveshje traktat për bashkëpunim ushtarak dhe politik midis vendeve që sapo kanë shpallur pavarësinë e tyre - Armenia, Kazakistani, Kirgistani, Rusia, Tashikistani dhe Uzbekistani. Objektivat kryesore mbi të cilat mbështetet funksionimi i organizatës janë forcimi i paqes, sigurisë dhe stabilitetit ndërkombëtar dhe rajonal, mbrojtja e bazës kolektive të pavarësisë, integriteti territorial dhe sovraniteti i shteteve anëtare.

Jashtëzakonisht interesant në lidhje me

këtë organizatë është edhe fakti se në periudhën pas krijimit të organizatës, në strukturën e saj të vendeve ngjan në mënyrë të papërmbajtshme me ish-BRSS, me përjashtim të disa vendeve që janë ose në marrëdhënie të tensionuara me Rusinë (Ukraina, Gjeorgjia.) ose shprehu qartë aspiratat e saj properëndimore (Lituani, Letoni, Estoni). Me njohjen e Kartës së organizatës nga Asambleja e Përgjithshme e KB - më 7 tetor të vitit 2002, CSTO zyrtarisht fillon të figurojë në skenën e marrëdhënieve ndërkombëtare. Armenia, Bjellorusia, Kazakistani, Kirgistani, Rusia dhe Taxhikistani janë aktualisht anëtarë të Organizatës së Traktatit të Sigurisë Kolektive. NATO, nga ana tjetër, ka vazhduar të funksionojë që nga rënia e Bashkimit Sovjetik dhe ka shfaqur një tendencë të fortë për të zgjeruar anëtarësimin e saj me vendet evropiane. Është e pashmangshme të përmendet bashkëpunimi i krijuar me Rusinë përmes Këshillit NATO-Rusi, përmes të cilit u krijuan bazat për bashkëpunim në fusha të ndryshme dhe përpjekje të përbashkëta në zgjidhjen e disa sfidave sociale që u shfaqën në botë. Marrëveshjet për kontrollin e armëve bërthamore gjithashtu janë zgjidhur në një drejtim pozitiv, megjithëse ka pasur raste kur tensionet e shkaktuara nga pasiguria për vazhdimin e tyre kanë qenë të larta dhe të pasigurta. Ajo që me sa duket e ndërpreu

këtë bashkëpunim dhe acaroi më tej marrëdhëniet mes dy gjigantëve botërorë ishin zhvillimet rreth aneksimit të Krimesë në vitin 2014 nga Rusia. Në të njëjtën kohë, Rusia, përmes kanaleve të saj diplomatike, po i bën presion NATO-s që të pezullojë të gjitha aktivitetet dhe stërvitjet ushtarake në krahun e saj lindor, veçanërisht në Ukrainë dhe shtetet baltike, duke kërcënuar me veton për hyrjen e Ukrainës në anëtarësimin e plotë në NATO, edhe pse formalisht. nuk ka asnjë të drejtë ligjore për këtë, duke e realizuar veton në thelbin e saj më tradicional. Së dyti, Moskë do të kërkonte tërheqjen e batalioneve shumëkombëshe dhe njësisë të tjera nga territori i Polonisë dhe shteteve baltike, përveç perceptimit të sigurisë për kufirin e saj lindor. Aktualisht, fokusi i udhëheqjes së CSTO është në sigurimin e rajoneve në kufijtë e saj jugorë, veçanërisht me Afganistanin, pas largimit të forcave të SHBA-së dhe koalicionit; zgjerimi i marrëveshjeve të kontrollit strategjik të armëve me Shtetet e Bashkuara; thellimi i bashkëpunimit me organizatat ndërkombëtare, si dhe forcimi i marrëdhënieve me Konventën për Armët Biologjike dhe Toksike. Megjithatë, retorika e Moskës nuk përjashton mundësinë që rasti i NATO-s në krahun lindor të Rusisë (dhe CSTO) mund të bëhet pika e radhës në axhendën e Këshillit të Sigurimit të CSTO-së. Në maj të vitit të kaluar, Rusia rriti praninë e njësisë të saj në kufirin me Ukrainën

dhe vazhdimisht ruajti gatishmërinë dhe ndërveprueshmërinë me aleatin e saj Bjellorusinë. Arsyetimi logjik i dislokimit të njësisë qëndron në njohjen e rrezikut të sigurisë në vendosjen e trupave të NATO-s në kufirin lindor të Aleancës, pra në territoret e shteteve anëtare të NATO-s. Bjellorusia, si të gjitha vendet e tjera anëtare të CSTO, ka, në përputhje me Traktatin e Sigurisë Kolektive, parimin e "mbrojtjes kolektive" (siç është rasti me Traktatin e Atlantikut të Veriut), të drejtën për të mbrojtur territorin e CSTO në rast sulmi. ose agresion dhe me kërkesën për ndihmë nga vendi i dëmtuar, në përputhje me nenin 4 të kësaj marrëveshjeje. Për më tepër, autoritetet e NATO-s kanë kritikuar ashpër testin e raketave anti-satelitore të Rusisë, i cili u zhvillua më 15 nëntor 2021, duke vënë në dukje militarizimin e panevojshëm të hapësirës jashtëtokësore. Duke parë objektivisht dhe makronikisht marrëdhëniet ndërmjet Shteteve të Bashkuara të Amerikës dhe Rusisë, por edhe ndërmjet NATO-s dhe Rusisë, dhe duke marrë parasysh ato të shtjelluara më parë, do të konkludohej se edhe pse deri në vitin 2014 ka pasur një tendencë për bashkëpunim dhe përpjekje të përbashkëta për zgjidhjen e disa rajoneve. dhe problemet e sigurisë globale, megjithatë, situata sot i ngjan shumë më tepër një skenari nga periudha kur teza për "perden e hekurt" nuk ishte ende një klishe.

Bojan Mikllos

Konstruktivizmi i Xhon Kenedit

Kriza e Kubës ka qenë një ngjarje e cila ka zgjatur gjithsej trembëdhjetë ditë, por dukshëm ka ndikuar ndaj rrjedhës së mëtejme të Luftës së Ftohtë. Zgjidhja e kësaj krize do të tregojë se ajo mund të gjindet përmes vendosjes së rregullave të reja dhe përmes krijimit të kufizimeve për pjesëmarrësit tjerë në konfliktin përkatës. Përdorja e konstruktivizmit në kuadër të zgjidhjes së Krizës së Kubës ka qenë qasje më e mirë në procesin e gjetjes së zgjidhjes që SHBA-së i ka mundësuar respektimin e parimeve të politikës së jashtme, e njëkohësisht edhe për të mos shkatërruar botën në një holokaust bërthamor. Përdorimi i përshtatshëm i instrumenteve të fuqisë, të cilat presidenti Kenedi vendos t'i përdor, shërben si dëshmi për qëndrimin se përgjigja më e fuqishme dhe më e drejtpërdrejtë nuk duhet gjithnjë të shërbejë si zgjedhje e parë. Presidenti Kenedi i ka përdorur mjetet e

Kriza e Kubës ka qenë një ngjarje e cila e ka vënë në test shkathtësinë dhe vendosmërinë e administratës së re të presidentit të Shteteve të Bashkuara të Amerikës (SHBA), Xhon Kenedi që t'i kundërvihet stoicizmit të Bashkimit të Republikave Socialiste Sovjetike (BRSS) dhe udhëheqësisë së saj të kryesuar nga sekretari Nikita Hrushçov

Forcave Ajrore të SHBA-së, jo si mjete për të sulmuar, por si mjete për zbulim në mënyrë që të vërtetojë ekzistimin e komplekseve të lansuara të tokës kubane. Përgjatë krizës presidenti Kenedi ka qenë i ventëdijshtëm dhe i ka njohur kapacitetet dhe karakteristikat e Forcave Ajrore të SHBA-së, por ka refuzuar t'i shfrytëzojë kapacitetet e tyre të plota kinetike. Sipas Frenk Uikenhajzer (Frank Joseph Eikenheiser, "The United States Military in the Cuban Missile Crisis"), pas marrjes së vërtetimit për ekzistimin e koplekseve të lanuara, presindet i Kenedi nuk e ka pranuar propozimin për bombardime

precize nga ajri për shkatërrimin e këtyre komplekseve të lansuara. Përkundrazi, ai ka propozuar që me anë të përdorimit të mjeteve të Forcave Ajrore të SHBA-së për zbulim të mëtjemë dhe të detajizuar, për shfaqjen e forcës dhe pranisë, dhe si mjet për grumbullimin e informacioneve. Përdorimi real i Forcave të Armatosur të SHBA-së do të ishin sulmet ajrore ndaj caqeve kyçe në territorin e Kubës, si hyrje në një invasion detar apo ujqor ndaj Kubës, që do të kishte domethënie të hyrjes në luftë. Ky nuk ka qenë vizioni i presidentit Kenedi për përdorimin e Armatës së SHBA-së.

mënyrën me të cilën do të vazhdojë të kërkojë zgjidhje për Krizën e Kubës, përmes përdorimit të marinës ushtarake të SHBA-së.

Sipas Dejvid Koleman, "The Fourteenth Day: JFK and the Aftermath of the Cuban Missile Crisis"), në ditët e krizës kubane, Kuba u karantinua duke përdorur një aeroplanmbajtëse, dy kryqëzorë, njëzet e dy destroyerë dhe dy fregata të armatosura me raketa lundrimi. Për sa i përket përdorimit të forcës dhe vendosjes së njësive, këto mjete mbartin me vete një fuqi të madhe zjarri dhe përfaqësojnë një numër të madh të forcave të dislokuara në marinën amerikane. Kjo u bë me të drejtë të plotë, sepse Marina e SHBA-së

kubane të nisjes ose për të mbështetur pushtimin e Kubës nga ushtria amerikane, por përsëri, ky është rasti. ndryshimi në përdorimin e forcës ushtarake. Presidenti Kenedi ka dashur që të kufizojë konfliktin e mundshëm në det të hapur, në ujërat ndërkombëtare, kundër idesë së një pushtimi të plotë të një shteti sovran. Ai përshtati me sukses rregullat për "lundrimin e lirë në ujërat ndërkombëtare" duke zbatuar maksimumin për të mbrojtur vendin e tij, duke parandaluar armatimin e mëtejshëm të Kubës me sisteme armësh me origjinë nga BRSS. Shumë teorizojnë se dështimi i pushtimit amerikan të Kubës në Gjirin e Derrave e bëri presidentin Kenedi të mos i besonte

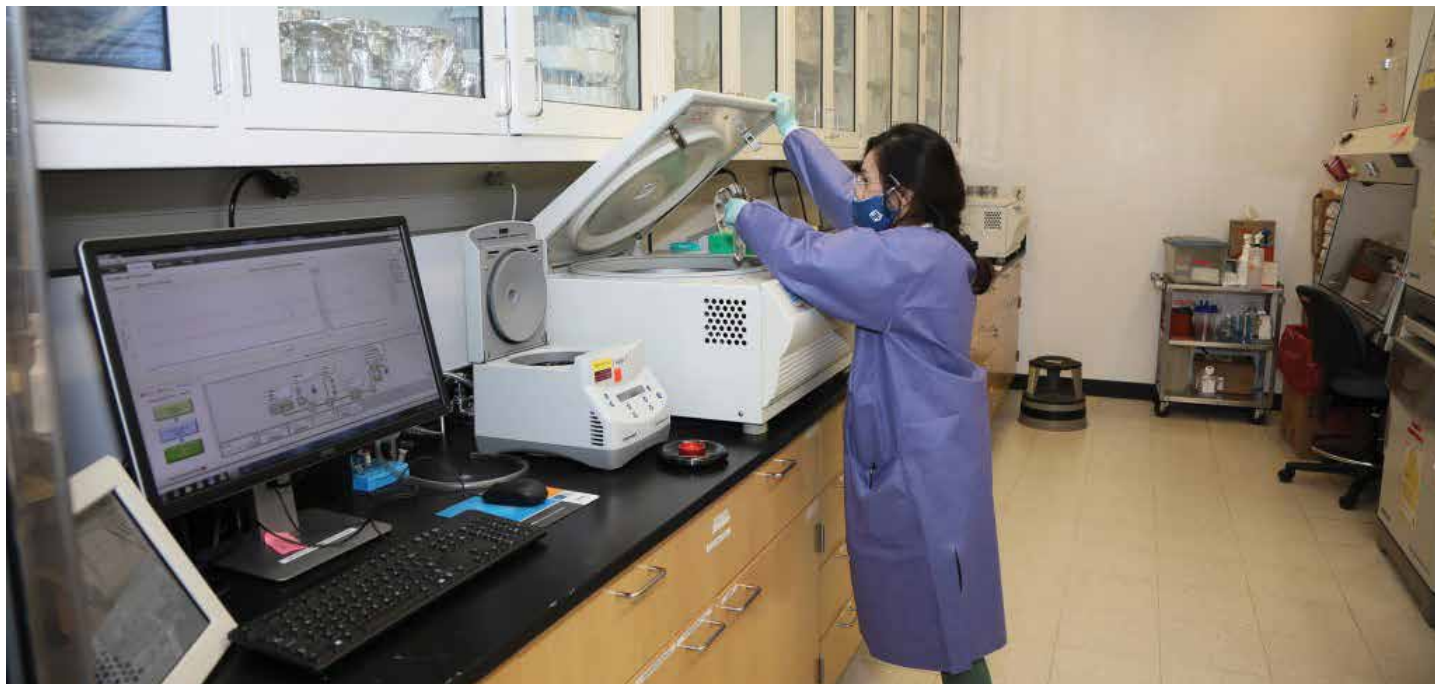
Armata e SHBA-së tashmë ka qenë e alarmuar në shkallën e tretë të alarmit (DEFCON 3) dhe ka kryer ç'vendosjen e njësive në drejtim të shtetit federal Floridës, si një rajon për grumbullimin, para marrjes së urdhërit eventual për të filluar një invazion ndaj Kubës. Këto përgatitje asnjëherë nuk kanë qenë pikënisje e asaj se invazioni me të vërtetë do të ndodhë. Pas invazionit të dështuar në Gjirin e Derrave (Bay of Pigs) në Kubë, presidenti Kenedi nuk ka dashur që të përdorë zgjidhje të tërësishme ushtarake për krizën. Realistët, në këtë rast, kanë qenë të mendimit se lëvizja e njësive është dëshmi për planifikimin e invazionit, por përdorimi i kufizuar i forcave ushtarake, ka qenë e mjaftueshme për të dëshmuar gatishmërinë e SHBA-së për të përdorur Armatën. Presidenti Kenedi apstenon nga ky skenar dhe këto njësi i përdor vetëm si mjet për kthim. Në një mënyrë të caktuar, kjo do të thotë një udhërfim për presidentin Kenedi për

do të luajë rolin më të rëndësishëm në zgjidhjen e krizës kubane. E gjithë ajo forcë ushtarake nuk kishte për qëllim kurrë të përfshihej në luftime ose të përdorej si platformë për goditje kinetike. Qëllimi i saj kryesor ishte të shërbente si një forcë për të bllokuar hyrjen në Kubë. Realistët, në këtë rast, mund të argumentojnë se një forcë detare e kësaj madhësie mund të përdoret lehtësisht për të sulmuar vendet

ushtrisë amerikane dhe se ky mosbesim çoi në vendimin e tij për të zgjidhur krizën kubane. Por këto pikëpamje mbi ngjarjet janë sipërfaqësore dhe të gabuara. Përdorimi i forcës ushtarake nga presidenti Kenedi duhet parë si një provokim i suksesshëm. Ai kishte forcat e nevojshme për një sulm konvencional dhe pushtim të Kubës, por vendosi të mos i përdorte ato. Ai nuk donte ta përshkallëzonte Luftën e Ftohtë në një luftë bërthamore. Ai i dinte kufijtë, i dinte opsionet për përdorimin e arsenalit bërthamor të SHBA-së, por nuk ishte i sigurt për kufizimet që do të përmbushte udhëheqja e BRSS. Konstruktivizmi i ofron Presidentit Kennedy një rrugëdalje nga kriza kubane duke vendosur norma të reja dhe duke përshtatur rregullat ekzistuese. Në fund, presidenti Kenedi u tregua i suksesshëm si në ndjekjen e politikës së jashtme të SHBA-së, ashtu edhe në mbrojtjen e popullit dhe shtetit të tij.

Tomica Ristoski

Vaksina e Armatës së SHBA-së e cila do të mbrojë nga të gjitha variantet e COVID-19

Shefi Mjekësor i Shtëpisë së Bardhë, Dr. Anthony Fauci, theksoi së fundmi investimin e Qeverisë së SHBA në një vaksinë universale për COVID-19 që mund të luftojë me sukses të gjitha variantet e virusit. Fauci tha se kishte një përpjekje të përbashkët për të zhvilluar një vaksinë universale për COVID që do të nënkuptonte se vaksinimi fillestar do të mbulonte të gjitha variantet në mënyrë që të mos nevojiteshin vakcina shtesë. Studiuesit në Institutin e Kërkimeve të Armatës Amerikane kanë punuar shumë gjatë vitit të kaluar për të gjetur një vaksinë universale që do të mbrojë kundër të gjitha varianteve të koronavirusit. Dhjetorin e kaluar, shkencëtarët në Institutin e Armatës Amerikane njoftuan se vakcina e tyre pankreatike (e njohur si SpFN) kishte përfunduar provat e Fazës 1 me rezultate pozitive. Dr. Kevin Mojarad, Drejtor i Sëmundjeve Infektive në Institutin dhe bashkëthemelues i SpFN, tha, „Ne testojmë vaksinën tonë kundër të gjitha varianteve të ndryshme, duke përfshirë Omicron, i cili shkakton infeksione te njerëzit që kanë marrë vakcina përforcuese. Sidoqoftë, vakcina SpFN duhet gjithashtu t'i nënshtrohet provave të fazave 2 dhe 3“. Të tre vaksinat e autorizuara në Shtetet e Bashkuara kanë dy qasje të ndryshme për parandalimin e infeksionit COVID-19: vaksinat Pfizer dhe Moderna përdorin MRNA për të ndërtuar imunitet, ndërsa

Shfaqja e koronavirusëve njerëzore gjatë dy dekadave të fundit dhe numri në rritje i varianteve të SARS-CoV-2, duke përfshirë Omicronin më të fundit, nënvizojnë nevojën e vazhdueshme për vaksinat e gjeneratës së ardhshme që ofrojnë mbrojtje të gjerë kundër sëmundjes së koronavirusit

vakcina Johnson & Johnson përdor një rinovirus të padëmshëm për të trajnuar sistemin imunitar të trupit ndaj përgjigjeve ndaj COVID-19. Vakcina Spike Ferritin Nanoparticle COVID-19, ose SpFN, ka një qasje të tretë, të ndryshme, duke përdorur një pjesë të virusit COVID-19 për të rritur mbrojtjen e trupit kundër COVID-19. SpFN gjithashtu ka kërkesa më pak kufizuese për ruajtjen dhe trajtimin sesa vaksinat Moderna dhe Pfizer. Kjo vaksinë mund të ruhet deri në gjashtë muaj në temperatura ndërmjet 36 dhe 46 gradë Fahrenheit dhe në temperaturën

e dhomës deri në një muaj. Vakcina Pfizer kërkon një ngrirës ultra të ftohtë (midis minus 112 dhe minus 76 gradë F) për dërgesë dhe ruajtje dhe është e qëndrueshme vetëm për 31 ditë kur është në frigorifer. SpFN është testuar te njerëzit kundrejt variantit omicron dhe tregon rezultate pozitive. Shkencëtarët e ushtrisë kanë projektuar vaksinën e tyre të jetë një pan-koronavirus, që do të thotë se mund të mbrojë kundër llojeve të ardhshme të COVID, si dhe koronavirusëve të tjerë.

Vakcina e Armatës SpFN ka formën e një topi futbollit me 24 persona. Shkencëtarët mund të bashkëngjisin thumba të shumta të koronavirusit për secilin prej individëve të ndryshëm, duke i lejuar ata të përshtatin vaksinën me çdo variant të ri të COVID që shfaqet.

Nëse vakcina e ushtrisë do të jetë efektive kundër llojeve të ndryshme të COVID-19 si omicron dhe koronavirus të tjera, do të shihet në periudhën e ardhshme. Përfundimi i të tre fazave mund të zgjasë deri në pesë vjet, por nevoja për një vaksinë efektive e përshpejton procesin.

Mr. Zorica Stojkova

Trajnim për ndërtimin e integritetit

Ndërtimi i integritetit në mbrojtje është njëri ndër prioritetet e Ministrisë së Mbrojtjes. Në këtë drejtim, në hapësirat e Qendrës Rajonale për Trajnim dhe Marrëdhënie me Publikun (PARC), u realizuan trajnime për ndërtimin e integritetit në kuadër të resurseve njerëzore dhe prokurimeve publike. Trajnimet u organizuan nën patronazhin e Ministrisë së Mbrojtjes dhe Qendrës Norvegjeze Për Integritet pranë sektorit të mbrojtjes. Një trajnim kishte të bëjë me ndërtimin e integritetit

në domenin e resurseve njerëzore, ndërsa trajnimi tjetër kishte të bëjë me ndërtimin e integritetit në kuadër të prokurimeve publike. Qëllimi i trajnimit për ndërtimin e integritetit në fushën e resurseve njerëzore kishte të bëjë me njohjen e parimeve themelore, koncepteve dhe mjeteve për menaxhim me resurset njerëzore, ndërsa trajnimi për ndërtimin e integritetit në kuadër të prokurimeve publike u përqëndrua në miratimin e vlerave dhe praktikave më të mira për planifikim dhe realizim

të prokurimeve publike në fushën e mbrojtjes. Në këto trajnime morrën pjesë rreth pesëdhjetë të punësuar në Ministrinë e Mbrojtjes dhe në Armatë, ndërsa ligjërues ishin ekspertët në fushën e ndërtimit të integritetit nga Qendra e Integritetit të Mbretërisë së Norvegjisë.

Trajnimet e realizuara janë pjesë e aktiviteteve të Planit për Integritet 2021 – 2024 të Ministrisë së Mbrojtjes. Në përputhje me Planin për Integritet, në mënyrë që të krijohet një sistem funksional për menaxhim me resurse njerëzore, është i nevojshëm ndërtimi i avancimit të vazhdueshëm të parimeve të integritetit dhe profesionalizmit në sektorin e mbrojtjes, ku reduktohet mundësia për paraqitjen e korrupsionit. Procesi i ndërtimit të integritetit në domenin e prokurimeve publike është gjithashtu pjesë e Planit për Integritet ku shfaqet nevoja e një zhvillimi të vazhdueshëm të kapaciteteve dhe shkathtësive të administratorët, zyrtarët, oficerët dhe personave tjerë të përfshirë në procesin e prokurimeve, për shkak të njohjes dhe minimizimit të rreziqeve nga korrupsioni.

Kurs për NATO standardizimin

Gjatë muajit dhjetor, nga ana e ekipit ndërveprues të NATO Zyrës për Standardizim, në Shtëpinë e Armatës në Shkup, u realizua kurs për NATO standardizim që u dedikohet të punësuarve në Ministrinë e Mbrojtjes dhe në Armatën

e Republikës së Maqedonisë së Veriut. Në hapjen e kursit fjalë rasti para pjesëmarrësve mbajti sekretari shtetëror në Ministrinë e Mbrojtjes, Dragan Nikoliq, ku mes tjerash theksoi rëndësinë e standardizimit në fushën e mbrojtjes, si dhe përkushtimin e

Ministrisë së Mbrojtjes dhe Armatës për avancimin e vazhdueshëm të sistemit të standardizimit në mbrojtje. Nikoliq potencoi se me mbështetje nga ana e strukturave të NATO-s për standardizim përmes këtij lloji të kurseve dhe trajnimeve arrihen përfitime të rëndësishme për zhvillimin e kapaciteteve nacionale dhe për realizimin e shkathtësive targetuese në NATO.

Kursi u përqëndrua në rritjen e nivelit të njohurive rreth standardizimit të NATO-s, si dhe rreth rolit të përfaqësuesve nacional dhe personave profesionistë në kuadër të trupave punuese të NATO-s për standardizim. Pjesëmarrës në këtë kurs ishin persona udhëheqës dhe profesionistë të përfshirë në proceset e standardizimit në fushën e mbrojtjes. Standardizimi, si njëra nga mjetet kyçe për arritjen e ndërveprimit, është bazë për një kontribut dhe bashkëpunim të suksesshëm në kuadër të operacioneve dhe misionëve të NATO-s.

Apliko! Bëhu ushtarë profesional në Armatën e Republikës së Maqedonisë së Veriut!

A jeni të rinj, të motivuar, të përkushtuar? A e doni atdheun tuaj dhe dëshironi të jeni garancë për paqen, stabilitetin e tij, për sigurinë e të afërmive tuaj, fqinjëve tuaj, miqëve tuaj? A dëshironi të punoni në një mjedis që përfundimisht fitoi vendin e merituar në shoqërinë maqedonase, të jeni të respektuar dhe të keni mundësi zhvillimi dhe avancimi më shumë se në cilindo profesion tjetër?

Nëse përgjigja juaj në këto pyetje është PO, atëherë profesioni ushtarak është profesion për ju!

Si të bëheni ushtarë profesional në Armatë?

Që të aplikoni në Konkurset Publike për Pranim të Ushtarëve Profesional për Shërbim në Armatën e Republikës së Maqedonisë së Veriut, duhet të plotësoni këto kushte të përgjithshme dhe të veçanta:

1. KUSHTE TË PËRGJITHSHME:

- të jeni shtetas/e i/e Republikës së Maqedonisë së Veriut;
- të jeni në moshë madhore;
- të keni aftësi të veçantë shëndetësore dhe fizike.

2. KUSHTE TË VEÇANTA:

- të keni mbaruar arsimin e mesëm;
- mos të jeni më të moshuar se 25 vjet në ditën e mbarimit të Konkursit Publik për Pranim të Ushtarëve Profesional.

#NeJemiNATO

Çka pas aplikimit në Konkursin Publik?

Pas aplikimit në Konkursin Publik, të gjithë aplikantët iu nënshtrohen kontrolleve shëndetësore dhe testeve psikologjike, më pas testeve të aftësive fizike për shërbim në ushtri dhe kontrollimit të të dhënave nga pyetësi i së vërtetës.

Këto kontrolle kryhen nga komisione të ngritura nga ministri/ja e Mbrojtjes.

Me kandidatët e pranuar, pas zbatimit të testeve, Ministria e Mbrojtjes lidh kontratë pune në afat prej tre muaj, periodhë kjo në të cilën realizohet trajnimi bazik ushtarak. Për këtë periudhë tremujore, kandidatët e pranuar realizojnë **të gjitha të drejtat dhe detyrimet** nga marrëdhënia e punës në pajtim me Ligjin për Shërbim në Armatën e Republikës së Maqedonisë së Veriut, gjegjësisht kandidatët marrin rrogë të plotë. Pas përfundimit të suksesshëm të këtij trajnimi ushtarak, me personin i cili është pranuar në Konkurs lidhet Kontratë Pune në kohëzgjatje prej katër vjet.

ÇKA PËRFITOJNË PJESËTARËT Ë ARMATËS:

- punësim dhe avancim në shërbim;
- stash me benefite;
- sigurim të banimit në formë të shtesës në rrogë;
- mirëmbajtje psikofizike të trupit dhe të personalitetit;
- sigurim shëndetësor;
- sigurim;
- trajnime dhe avancime të vazhdueshme brenda dhe jashtë vendit;
- mundësi avancimi në karrierë;
- mësim të gjuhëve të huaja;
- fitohet përvojë e paçmueshme, vizitë në vende të huaja dhe zgjerim të miqësive përmes pjesëmarrjes në stërvitje ushtarake ndërkombëtare dhe misione paqeruajtëse ndërkombëtare;
- sigurohet punësim i vazhdueshëm në institucionet shtetërore pas tejkimit të kufirit maksimal për shërbim në Armatë të paraparë me ligj.

KUR DHE KU MUND TË APLIKONI DHE TË INFORMOHENI:

Konkurset Publike për Pranimin e Ushtarëve Profesional për Shërbim në Armatë publikohen në faqen e internetit të Ministrisë së Mbrojtjes, në dy gazeta ditore dhe në rrjetet sociale të Ministrisë. Aplikimet tuaja me dokumentet e duhura që kërkohen në Konkursin Publik, si shtojcë mund të dorëzohen edhe në mënyrë elektronike në adresën e mëposhtme të postës elektronike:
javenoglaspfv@mod.gov.mk

Për të gjitha informacionet na ndiqni në:

www.mod.gov.mk

Facebook: @DefenceMKD

Twitter: MKD@Defence_

Instagram: MKD Ministria e Mbrojtjes

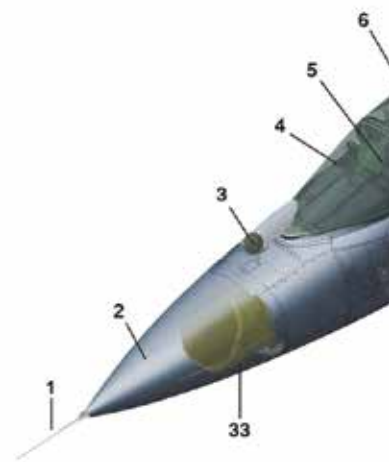

„JAS-39 E Gripen“

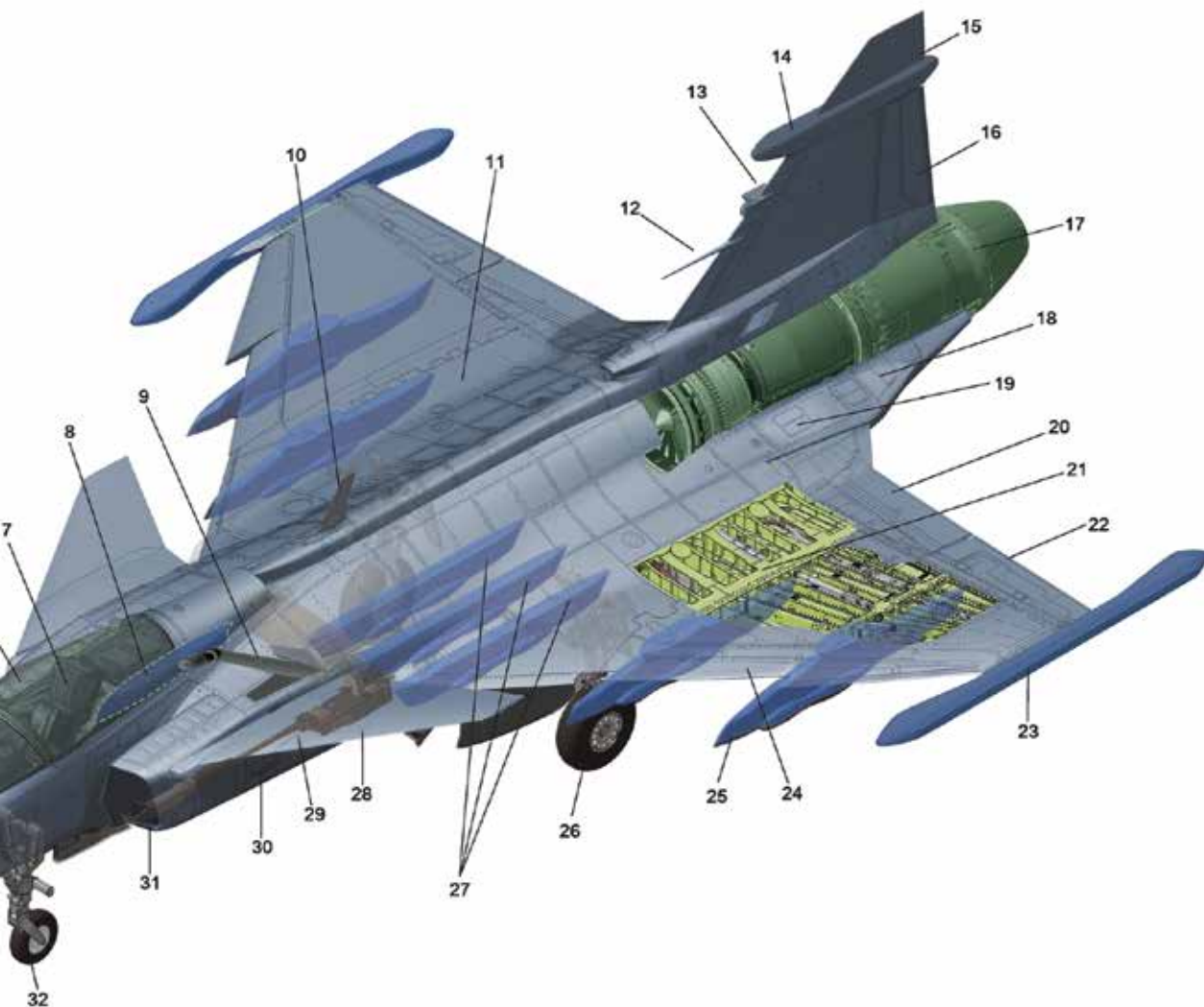
Avioni luftarak me shumë dedikime "JAS-39 E Gripen" është një avion supersonik, i cili sipas konstrukcionit bën pjesë në grupin e avionëve reaktivë njëmotorësh, me krahë delta të montuara në mes dhe kanardë të montuar përpara. Avioni i përket gjeneratës së 4-të të avionëve luftarakë, dhe ndërtimi modern dhe i fortë aerodinamik, stabiliteti artificial dhe kontrollet elektronike lejojnë ndërtimin e "JAS-39 E" për të kryer manovra ajrore nga -3 në +9 G. Megjithëse vizualisht nuk mund të shihen ndryshime me seritë e mëparshme "JAS-39 A / B" dhe "JAS-39 C / D", versionet më të fundit të "JAS-39 E / D" kanë disa ndryshime. Kjo do të thotë se trupi u ridizajnuua dhe u zgjerua, pjesa qendrore e bykës dhe krahët u ndryshuan, byka në këmbë u zhvendos nga pjesa qendrore e bykës në kuti të reja të profilizuara (para lidhjes midis bykës dhe krahëve), që kontribuoi në rritjen e rezervuarëve të brendshëm të karburantit, me 38 për qind, u shtuan dy armëmbajtëse të reja, përkatësisht u rrit ngarkesa. Është instaluar një motor i ri reaktiv General Electric F414G, i cili është 25 për qind më i fuqishëm se motori i vjetër GE F404, i cili lejon që versioni i ri të lundrojë super (pa braktisur). Aerodinamika e mirë dhe motori i fuqishëm i lejojnë aeroplanit të ngrihet në një gjatësi minimale prej 500 m, ndërsa për ulje i nevojitet një gjatësi prej 600 m, dhe prodhuesi pretendon se për ngritje/ulje të sigurt duhet vetëm një pistë ose rrugë me një gjatësi prej 800 m dhe një gjerësi prej 16 m. Në brendësi janë instaluar pajisje elektronike të reja, më moderne dhe më të fuqishme, të cilat përmirësojnë ndjeshëm aftësitë e avionit në zbulimin e objektivave, veprimin ndaj tyre në të gjitha kushtet e motit dhe mbrojtjen më të mirë. Radari i ri AESA "Selex ES-05 Raven" është instaluar në hundën e avionit, dhe përpara kabinës është instaluar sistemi IC optik pasiv për zbulimin dhe gjurmimin e objektivave Skyward-G IRST (pa aktivizuar radarin). Kabina është e pajisur me një sistem synimi me kënd të gjerë për pilotin, një ekran të madh me ngjyra me shumë qëllime me kënd të gjerë, plus poshtë tij në anët ka një ekran tjetër më të vogël, kabinete kontrolli elektronik të avionëve HOTAS, helmetë synimi moderne për pilot "Sistemi Cobra HM për shikimin e natës

etj. Pajisjet e komunikimit përfshijnë një sistem komunikimi të koduar të integruar "Havequick / Saturn" (me frekuencë kapërcimi), komunikim satelitor, duke përfshirë lidhjen 16, në mënyrë që të mbulojë një zonë të gjerë të C2 (Komanda dhe Kontrolli) dhe një lidhje të dhënash Rover. për t'u lidhur me kontrollin ajror dhe njësitë e kombinuara tokësore në terren. Avioni është i pajisur edhe me sistem IFF për njohje të vetvetes/të huajve (avion), i cili përbëhet nga transponder Mk XIIA dhe nënsistemi "Active E Scan interrogator". Për mbrojtje, avioni është i pajisur me një sistem të avancuar multifunksional të luftës elektronike të përbërë nga një sensor radari, sistem sulmi raketor kundërajror me sensor "Eliska PAWS-2", sistem elektronik kundërmasash, shpërndarës karremi BOL-739 dhe BOL-739 G dhe të tjerët. Përveç kësaj, avioni mund të mbajë një kontejner zhytës EAJP (Electronic Attack Jammer Pod), plus një karrem taktik raketash ajër-ajër LARM. Arma e integruar "JAS-39 E" është e pajisur me topin automatik "Mauser BK27", me kalibër 27 mm (me 120 granata), ndërsa versioni dyvendësh J "AS-39 F" nuk ka një top. Të 10 transportuesit mund të mbajnë një gamë të plotë armësh të listuara dhe të palistuara, nëndetëse zbulimi, nëndetëse dhe rezervuarë karburanti. Avioni përdor raketa anti-ajrore IRIS-T dhe AIM-9 Sidewinder, dhe raketa me rreze të gjatë veprimi MBDA Meteor përdor raketa të drejtuara me radar. Ai përdor raketën Rbs.15F për aksionin detar dhe Taurus KEPD.350 si raketa lundrimi. Nga bombat e listuara avioni mund të përdorë lazer të drejtuar "GBU-10", "GBU-12", "GBU-16", "GBU-49", i cili ka GPS dhe drejtim lazer, bombën me diametër të vogël "GBU-39". SDB, e cila ka koka të ndryshme drejtuese, ndërsa nga bombat e padrejtuara mund të përdorë "Mk82", "Mk83", "Mk84" dhe armë të tjera raketore të padrejtuara. ga kontejnerët e nëndetëseve avioni do të përdorë ALQ-TLS, të destinuara për kundërmasa elektronike, kontejnerin e zbulimit "Rafael", kontejnerin e synuar "Litening G III" dhe të tjera. Përveç armëve, JAS-39 E mund të mbajë tanke pezullimi me një kapacitet 1100 litra, 1275 litra dhe 1700 litra. Përdoruesit e versionit të ri janë forcat ajrore të Suedisë dhe Brazilit.

Ivica Dameski

1. Pitot-tubi
2. Radom
3. „Skyward-G IRST“ (sistemi pasiv IC i zbulimit dhe i ndjekjes)
4. Parakolpi i kokpitit
5. HUD-i shënjestruës këndgjerë
6. Kapaku i kokpitit
7. Sedilja e katapultit
8. Bartësi i pajisjes elektronike i vendosur në pjesën e poshtme të trupit
9. Priza tërheqëse për pajisje me karburant gjatë fluturimit
10. VHF - antena
11. Rezervarët e brendshëm të karburantit
12. Pitot-tubi i stabilizuesit vertikal
13. ILS - antena
14. Shtëpiza e pajisjes për luftime elektronike në stabilizatorin vertikal

15. VHF/ UHF antena
16. Krua e stabilizatorit vertikal
17. Motori GE F414G
18. Freni i ajrit
19. APU-motori ndihmës
20. Eleroni i brendshëm
21. Struktura e krahut
22. Eleroni i brendshëm
23. Bartësi i armëve në fund të krahut
24. Parakrah (flaps)
25. Bartës i armës nën krahë
26. Trapi pasëm
27. Bartës i armëve nën trup
28. Kanard
29. Topi automatik „Mauser BK27“ me kalibër prej 27 mm (me 120 predha)
30. Навигациско светло
31. Вшмукувач за воздух
32. Преден стоен трап
33. Радар „Selex ES-05 Raven AESA“

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË „JAS-39 E GRIPEN“ (NJË ULËS)

GJATËSIA	15,2 m
LARTËSIA	4,5 m
VARGU I KRAHËVE	8,6 m
SIPËRFAQJA E KRAHËVE	30 m ²
PESHA I ZBRAZËT	7,6 ton
PESHA MAKSIMALE GJATË NISJES	16,5 ton
KAPACITETI I KARBURANTIT TË BRENDSHËM	3,4 ton
VARGU	4.000 km
MOTORI	1 motor turbo „GE F414G“, me presion prej 61.8 kN dhe me presion maksimal me forsazhë prej 98 kN
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	2 mHa
SHPEJTËSIA SUPERSONIKE (PA FORSAZHË)	1.2 mHa
PESHA E KOKËS	6 ton
KULMI	16.000 m
NGARKESA G E KONSTRUKSIONIT	nga -3 deri në +9 G

Avioni sulmues „Lockheed SR-71 Blackbird“

Avioni „Lockheed SR-71 „Blackbird“ vazhdon të mbajë rekordin zyrtar botëror të vendosur në vitin 1976 për avionin më të shpejtë të drejtuar më parë nga paraardhësi i tij, „Lockheed YF-12“. Ai u pilotua nga Forcat Ajrore të Shteteve të Bashkuara (USAF) dhe NASA. Avioni „SR-71“ ishte lyer me blu të errët, pothuajse të zezë, për të rritur emetimin e brendshëm të nxehtësisë dhe për të vepruar si një kamuflazh kundër qiellit të natës. Ngjyra e errët çoi në pseudonimin e aeroplanit „Blackbird“. Zhvillimi i avionëve, i ashtuquajtur „Black Birds“ ishte një projekt i Luftës së Ftohtë. Gjatë fushatës presidenciale të vitit 1964 në SHBA, kandidati republikan për president kritikoi vazhdimisht Presidentin Lyndon B. Johnson dhe administratën e tij për ngecje në zhvillimin e armëve të reja pas Bashkimit Sovjetik. Konceptet inovative të avionëve u zhvilluan nga kompania ajrore amerikane „Lockheed Corporation“ gjatë viteve të '60-ta, si një projekt i aeroplanit

zbulues „Lockheed A-12“. Por modeli i ri ishte më i gjatë dhe më i rëndë, duke e lejuar atë të mbante më shumë karburant dhe të kishte një kabinë me dy vende. Në një moment u konsiderua një variant i dizajnit të tij në rolin e një bombarduesi, përpara se programi të fokusohej vetëm në zbulimin. Pajisjet e zbulimit përfshinin një grup sensorësh për marrjen e inteligjencës dhe sinjalit, radar dhe një kamerë. Emërtimi „SR-71“ i atribuohet përpjekjeve lobuese të Shefit të Shtabit të Përgjithshëm të Forcave Ajrore të Shteteve të Bashkuara, gjeneral Curtis LeMay, dhe i referohet një zbulimi strategjik.

Avioni u vu në përdorim operacional në janar të vitit 1966, me fluturimin e tij të parë operacional në 1968. U ndërtuan gjithsej 32 avionë, 12 prej të cilëve humbën në aksidente dhe asnjë nuk u humb nga armiku (me raketa tokë-ajër / SAM). Gjatë vitit 1988, Forcat Ajrore të SHBA-së tërhoqën SR-71, kryesisht për arsye politike. Disa prej tyre u riaktivizuan

shkurtimisht gjatë viteve 1990, përpara çaktivizimit të tyre të dytë dhe të fundit në 1998. NASA është operatori i fundit i këtij avioni, pasi këto modele pushuan së përdoruri në vitin 1999.

Dizajni dhe përdorimi operativ

Avioni i mëparshëm zbulues Lockheed ishte një avion relativisht i ngadaltë U-2 i projektuar për Agjencinë Qendrore të Inteligjencës (CIA). Në fund të vitit 1957, CIA i kërkoi kontraktorit të mbrojtjes „Lockheed“ të ndërtonte një aeroplan spiun pa vëmendje. Ky avion zbulues, i quajtur shpesh si „Dragon Lady“, ishte në atë kohë burimi kryesor i inteligjencës sekrete për Bashkimin Sovjetik, i cili përdorej për të fotografuar rreth 15% të territorit të BRSS. Projekti u quajt „Archangel“ dhe filloi në vitin 1958, me dy synime - të fluturonte më lart dhe më shpejt. Pas takimit me CIA-n në mars 1959, dizajni u modifikua për të pasur një reduktim 90% të reflektimit të radarit. Minimizimi i reflektimit të radarit ishte

një përpjekje e projektimit të fshehtë në atë kohë. Duke përmendur studimet e hershme në teknologjinë e fshehtë të radarit, testet kanë treguar se forma e ngushtuar do të pasqyrojë rrezen e radarit dhe materiale të veçanta thithëse do të futen në pjesë të strukturës në formë sharre. Avioni "SR-71" kishte thumba dhe një palë tehe të mprehta që shkonin mbrapa në të dyja anët e hundës përgjatë trupit të trupit. U pranua në atë kohë se teknologjia e radarëve sovjetikë po përparonte më shpejt se teknologjia e fshehtë e përdorur kundër saj.

Gjatë misioneve të zbulimit ajror, "Lockheed SR-71" operoi me shpejtësi të madhe dhe në lartësi jashtëzakonisht të larta prej rreth 26,000 metrash. Këto parametra ishin të mjaftueshëm për të kapërcyer kërcënimet. Gjegjësisht, nëse zbulohet një lëshim i raketës tokë-ajër, veprimi standard i shmangies ishte thjesht përsheptimi dhe tejkalimi i raketës me shpejtësi të lartë. Në kohën kur sistemet e mbrojtjes ajrore ishin në gjendje të gjurmonin SR-71, shpesh ishte tepër vonë për të nisur SAM dhe ishte jashtë rrezes përpara se SAM të mund ta arrinte atë. Avioni ishte gjithashtu më i shpejtë se përgjuesi më i shpejtë i Bashkimit Sovjetik, "Mikoyan-Gurevich MiG-25", i cili gjithashtu nuk mund të arrinte lartësinë e avionit "SR-71". Mesatarisht, secili avion "SR-71" mund të fluturonte një herë në javë për shkak të nevojës për mirëmbajtje, shërbim dhe rikuperim pas misionit. Shumë shpesh, avioni kthehej pa pjesë specifike, me panele të çmontuara ose elementë të tjerë të thyer, si për shembull hyrje që kërkonin riparim ose zëvendësim. Kishte raste kur avioni nuk ishte gatë të fluturonte sërish për një muaj për shkak të riparimeve të nevojshme. Mesatarisht, u deshën 19 orë për të përgatitur aeroplanin për ngritje dhe përdorim operacional.

Për t'u përzgjedhur në programin "SR-71", piloti ose navigatori duhej të ishin oficerë të cilësisë së lartë të forcave ajrore. Për të shkarkuar pilotin, ekuipazhi me dy persona në një kabinë të dyfishtë përbëhej nga një oficer zbulimi i cili drejtonte sistemet dhe pajisjet e kabinës së pasme dhe drejtonte navigimin e shtegut të fluturimit për misionin aktual. Ekuipazhi nuk mund të përdorte maska standarde sepse ato nuk mund të siguronin oksigjen të mjaftueshëm për lartësitë mbi 13,000 metra. Për anëtarët e ekuipazhit u prodhuan kostume të specializuara mbrojtëse nën presion. Kabina kishte nevojë për një sistem efikas ftohjeje, pasi lundrimi me shpejtësi 3,2 Mach do

Avioni „Lockheed SR-71 „Blackbird“ është një avion strategjik zbulimi me rreze të shkëlqyer, i destinuar për fluturime në lartësi të mëdha dhe me shpejtësi 3+ max

të ngrohte pjesën e jashtme të avionit me më shumë se 300 ° C dhe pjesën e brendshme të xhamit të përpamë deri në 120°C. Temperaturat e larta të krijuara gjatë fluturimit kërkonin teknika të veçanta projektimi dhe funksionimi. Pjesa e brendshme e krahëve ishte e valëzuar, jo e lëmuar. Nxehësia do të bënte që pjesët e lëmuara të ndaheshin ose përkuleshin, ndërsa ato të valëzuara mund të zgjeroheshin vertikalisht dhe horizontalisht, me forcë gjatësore të shtuar.

Avioni kërkonte karburant gjatë fluturimit dhe gjatë misioneve të gjata. Fluturimet supersonike zakonisht zgjasin jo më shumë se 90 minuta para se piloti duhej të furnizohej me karburant. Divizioni i Zhvillimit të Elektronikës i Northrop Corporation ka zhvilluar një sistem udhëzues astro-inercial që mund të korrigjojë gabimet në sistemin e navigimit inercial me vëzhgime qiellore. Sistemi

kompjuterik dixhital përmbante të dhëna për listën e yjeve të përdorur për lundrimin qiellor (lista fillimisht përfshinte 56 yje dhe më vonë u zgjerua në 61 yje). Në shumicën e avionëve, përdorimi i titanit ishte përgjithësisht i kufizuar dhe ai përdorej vetëm në komponentët e ekspozuar ndaj temperaturave më të larta, të tilla si veshjet e shkarkimit dhe skajet e përparme të krahëve. Në këtë rast, te avioni "SR-71", titani u përdor për 92% të strukturës, me një numër të madh materialesh të përbërë polimer. Në atë kohë, titani si material ishte në mungesë në Shtetet e Bashkuara, kështu që ekipi u detyrua të kërkonte metalin diku tjetër. Për të ndërtuar "SR-71", pjesa më e madhe e materialit të nevojshëm u prokurua nga Bashkimi Sovjetik përmes vendeve të "botës së tretë" dhe përmes operacioneve mashtruese.

Dragan Pavlovski

„Kaplan MT” - Tanku modern me peshë mesatare

Tanku „Kaplan MT” klasifikohet zyrtarisht si një rezervuar modern me peshë të mesme (MMWT). Tanku quhet „Kaplan MT” në Turqi, ndërsa në Indonezi njihet si Harimau. Kuptimi i Kaplan dhe Harimau është Tiger. Është projektuar për të ofruar vdekshmëri të lartë të kombinuar me lëvizshmëri taktike superiore. Prototipi i parë i tankut „Kaplan MT” u zbulua gjatë Panairit të 13-të Ndërkombëtar të Industrisë së Mbrojtjes. (International Defence Industry Fair -IDEF) në vitin 2017 që u mbajt në Stamboll. Tanku kishte gjithashtu një prani publike në Indonezi gjatë paradës ushtarake të Ditës Kombëtare të Forcave të Armatosura në tetor të atij viti. Një letër qëllimi (LOI) u nënshkrua midis Ministrisë së Mbrojtjes të Indonezisë (MM) dhe PT Pindad për blerjen e 20 tankeve „Kaplan MT” me vlerë 135 milion dollarë në prill 2019. Kompanitë „FNSS” dhe „PT Pindad” nënshkruajnë kontratë afatgjatë për prodhimin serik të 18 tankeve Kaplan MT për forcat tokësore indoneziane në maj 2019. Dizajni dhe karakteristikat e tankut „Kaplan MT” Paraqitja e tankut „Kaplan MT” i ngjan një tanku standard kryesor beteje (MBT) me pozicionin e shoferit në qendër të trupit të përparmë, kupolën

„Kaplan MT, ose „Harimau”, është një tank modern me peshë të mesme i zhvilluar bashkërisht nga kompania turke FNSS Savunma Sistemleri AS me bazë në Ankara dhe kompania shtetërore indoneziane „PT Pindad”

në mes dhe ekuipazhin dhe furnizimin me energji elektrike në pjesën e pasme të bykut. Brendësia është projektuar me një theks të fortë në ergonominë e ekuipazhit dhe kushte të ndryshme taktike dhe të fushëbetesës, të tilla si drejtimi, gjuajtja dhe ngarkimi/shkarkimi i municioneve. Pozicioni i shoferit ofron rritje të fushës së shikimit dhe

akses të përshtatshëm në panelin e kontrollit dhe instrumentet e drejtimit. Ekuipazhi hyn / del nga automjeti përmes hapësve një-pjesë të kapakut të montuar në çatinë e bykut. Objektivi dhe komandanti janë të pajisur me sisteme vëzhgimi ditë/natë, ndërsa në pozicionin e komandantit të tankut është instaluar një pamje panoramike.

Tanku “Kaplan MT” është gjithashtu i pajisur me një sistem të menaxhimit të fushëbetejës (BMS), një sistem të ekuipazhit me valë INTERCOM, një sistem navigimi, kamera ditore dhe termike, një sistem synimi të gjeneratës së tretë me performancë të lartë dhe një sistem automatik të shuarjes së zjarrit. Tanku është i pajisur me një kube CMI Cockerill 3105, mbi të cilën është montuar një top Cockerill 105 mm me presion të lartë. Topi i lehtë ka një karikues automatik të avancuar për të dhënë fuqi të shpejtë zjarri. Topi 105 mm mund të gjuajë municion 105 mm sipas standardit të NATO-s dhe mund të godasë objektivat në një distancë maksimale prej 10 km. Armatimi dytësor përfshin një mitraloz koaksial 7.62 mm të montuar në anën e majtë të topit kryesor.

Tanku “Kaplan MMWT” me peshë të mesme siguron mbrojtje balistike të nivelit 4 në përputhje me STANAG 4569, duke mbrojtur ekuipazhin nga raketat e blinduara 14.5 mm dhe granatahedhës 155 mm. Mund të përballojë një shpërthim prej 10 kg TNT nën vemjet dhe fundin e bagazhit. Forca të blinduara shtesë mund të vendosen në menteshat e përgatitura paraprakisht të tankut për të rritur mbrojtjen e nivelit 5 sipas STANAG 4569 në mënyrë që tanku të mos dëmtohet nga plumbat e blinduar 25 mm (APDS-T armour piercing discarding sabot-tracer). Tanku është i pajisur gjithashtu me granatahedhës tymi, një sistem të mbrojtjes kimike, biologjike, radiologjike dhe bërthamore (CBRN) dhe një sistem paralajmërimi lazer për rritjen e mbijetesës nga kërcënimet e armikut. Gjithashtu, tanku është i pajisur me një sistem mbrojtës aktiv të ASELSAN PULAT, i cili përbëhet nga module me radar për zbulimin e kërcënimeve dhe një raketë për kundërmasa. Modulet ofrojnë mbrojtje gjithëpërfshirëse të automjetit. Automjeti fuqizohet nga një motor naftë i gjeneratës së re, i lidhur me një transmision plotësisht automatik të kontrolluar elektronikisht. Raporti fuqi-peshë është 20 kf/t, bazuar në konfigurimin e sistemit të mbrojtjes. Furnizohet me karburant nga dy rezervuarë të veçantë karburanti. Furnizimi me energji elektrike është i pajisur me një paketë ftohëse që integron ventilator hidraulik të kontrolluar nga softueri inteligjent për përmirësim të çift rrotullimit dhe ekonomisë së karburantit. Njësia e fuqisë ndihmëse e rezervuarit do të

SPECIFIKIMET E KËTIJ TANKU TË MESËM JANË:

GJATËSIA	7 metra
GJERËSIA	3,2 metra
LARTËSIA	2,7 metra
PESHA MAKSIMALE LUFTARAKE	32-35 ton
MBROJTJA BALISTIKE	STANAG 4569, sistem modular
MBROJTJA NGA MINAT	STANAG 4569 (i testuar dhe i dëshmuar)
ARMATIMI	top 105 mm CMI Cockerill® 3105, mitraloz 7,62 mm dhe mitraloz 12,7 mm në kupolë
MOTORI	Diesel motor gjeneratë e re
TRANSMISIONI	tërësisht automatike, 4 forward 2 reverse
EKUIPAZHI	3 (shofer, komandant, shënjestruer)
AUTONOMIA E VARGUT	450 km
SHPEJTËSIA MAKSIMALE NË RRUGË	70 km/h
TEJKALIMI I PENGESËS	од 60%
TEJKALIMI I PENGESËS ANËSORE	30%
TEJKALIMI I PENGESËS VERTIKALE	0,9 m
TEJKALIMI I HENDEKUT	2,2 m
TEJKALIMI I PENGESËS UJORE	1,2 m

lejojë që kupola të funksionojë pa nevojën e fuqisë së motorit. Sistemi i avancuar i monitorimit të baterisë mundëson gjithashtu menaxhim optimal të energjisë. Sistemi i pezullimit kundër goditjes KAPLAN MT ka shufra rrotullimi me shirita të dyfishtë të montuar që ofrojnë lëvizshmëri të madhe si në mjedise urbane ashtu edhe në kushte jashtë rrugës, në lloje të ndryshme terreni. Secila anë e vemjeve përfshin gjashtë rrota të dyfishta gome rrugore me ingranazhe përpara, rrotulla boshe (dembelë) dhe rrotulla kthimi. Automjeti mund të funksionojë në temperatura ekstreme që variojnë midis

-32 ° C dhe + 55 ° C. Rezervuari ka një shpejtësi maksimale rrugore prej 70 km / orë dhe një interval minimal operimi prej 450 km. Mund të kapërcejë 60% pjerrësi dhe 30% pjerrësi anësore. Mund të kalojë një pengesë vertikale prej 0,9 metrash dhe një hendek prej 2 metrash. Mund të kapërcejë një pengesë ujore në një thellësi prej 1.2 m pa përgatitje paraprake. Operatori i “KAPLAN MT” momentalisht gjendet vetëm në Indonezi, derisa vende të interesuara për blerjen e këtyre tankeve janë edhe Brunei, Gana, Bangladeshi dhe Filipinet.

Idriz Idrizoski

„Heinkel He-219“

Shumë risi teknologjike ndodhën gjatë Luftës së Dytë Botërore. Nuk është sekret që Gjermania naziste ishte një lider në përparimin teknologjik. Pavarësisht nga politikat famëkeqe të liga të Adolf Hitlerit, Gjermania ka qenë një pioniere, vizionare dhe forcë shtytëse në shumë fusha. Me sulmet e vazhdueshme të natës në territorin e pushtuar nga gjermanët nga Forcat Ajrore Mbretërore, erdhi nevoja urgjente për një luftëtarë efektiv nate. "Heinkel He-219" ishte një luftëtar nate që me paraqitjen e tij filloi një revolucion teknologjik në industrinë e aviacionit. Forca Ajrore Gjermane ishte e njohur me konceptin e përdorimit të gjuetarëve në motin e natës, por me përdorimin e sistemeve primitive. Këto sisteme u ndryshuan me ardhjen e të ashtuquajturit "buf" ("Heinkel He 219"). Deri në ardhjen e këtij avioni, skuadriljet luftarake të natës përbëheshin kryesisht nga avionë "Bf-110", "Ju-88" dhe "Fw-190". Ardhja e He-219 dha shpresë për sukses në parandalimin e bastisjeve të përditshme britanike të natës. Problemi i vetëm ishte numri i pamjaftueshëm sasior i "He-219" të prodhuar.

Dizajn

I cilësuar si luftëtar më i mirë i natës i Gjermanisë gjatë Luftës së Dytë Botërore, He-219 ishte një krijim i zili nga Aleatët. Nga të gjithë luftëtarët aleatë, ndoshta më i afërt me konceptin dhe kapacitetin He-219 ishte amerikani P-61 Black Widow. Ky luftëtar u ndërtua me qëllimin për të luajtur rolin e një luftëtarë nate, por kishte shumë segmente të diskutueshme në krahasim me "He-219". E thënë thjesht, inovacioni dhe përqendrimi gjerman në ndërtimin e "bufit" ishte i paprekshëm. Fillimet e këtij

avioni të mrekullueshëm ishin në idetë dhe planet e Ernst Henkel në verën e vitit 1940. Fillimisht, Ministria Gjermane e Aviacionit refuzoi të gjitha propozimet për këtë avion, sepse konsideroi se dizajnet dhe idetë ishin shumë radikale. Ndoshta kjo ndodhi sepse Ernst Henkel kishte armiq në ministri. Por nga fundi i vitit 1941, bombarduesit britanikë të natës ishin intensifikuar dhe luftëtarët ekzistues të natës Ju-88 dhe Bf-110 nuk mund të përballonin kërcënimin e eliminimit. Me nxitjen e gjeneral-lejtnant Joseph Kamhuber (Komandanti i Luftëtarëve të Natës), Ministria Gjermane e Aviacionit i kërkoi Henkel-it të prodhonte He-219. Kjo kërkesë nënkuptonte prodhimin e avionit, veçanërisht për përdorim natën me specifikime për përdorimin e radarit në ajër. Forcat Ajrore Gjermane përdorën për herë të parë me sukses konceptin e përdorimit të radarit gjatë natës në fillim të vitit 1942. Sidoqoftë, sistemi i radarit ishte montuar në aeroplanin Ju-88, i cili ishte dukshëm më i ngadalshëm (me 40 kilometra në orë) si rezultat i antenave të mëdha të radarit të vendosura në hundën e avionit. Kjo ishte një arsye tjetër për zhvillimin dhe përdorimin e He-219. He-219 kishte manovrim jashtëzakonisht të lartë ndryshe nga luftëtarët e përdorur në atë kohë për operacionet e natës. Shpejtësia maksimale e tij ishte gjithashtu

shumë më e lartë se luftëtarët e tjerë të natës, ndërsa armatimi përbëhej nga një shumëllojshmëri e madhe topash. "He-219" ishte i vetmi luftarak, i mundësuar nga një motor piston që mund të kapërcejë dhe të kapërcejë performancën e "De Havilland Mosquito". Përkatesisht, "Mosquito" nuk është ndërtuar posaçërisht për operacionet e natës, por performanca e saj dhe diapazoni i përdorimit, kanë kontribuar në përdorimin e saj në motin e natës. Dizajni i He-219 mund të ngjajë me një buf. Karakteristikat novatore ishin zhvendosja jokonvencionale e kabinës në pjesën e sipërme të hundës së strukturës së ajrit. Kjo siguronte shikueshmëri dhe rehati të madhe për funksionet e nevojshme që piloti duhej të kryente natën. „He-219“ është gjithashtu avioni i parë gjerman gjatë Luftës së Dytë Botërore, i cili kishte tre rrota, pra rrotën e përparme të vendosur nën kabinën dhe dy rrota të vendosura nën krahët e avionit. Ndoshta segmenti më interesant i inovacionit ishte në zonën e sediljeve të pilotit. He-219 ishte avioni i parë që u pajis me ndenjësë pilot të afta për të katapultuar pilotin në rast emergjence. Sedilja u katapultua me ndihmën e mjeteve shpërthyes që hodhën fillimisht kabinën dhe më pas sediljen. Kjo mund të mos jetë një arritje në kushtet e sotme, përkundrazi, është normale në gjuetarët modernë që sediljet e pilotit të jenë të afta për katapultim të menjëhershëm. Por ajo që është magjepsëse është se fillimet e kësaj teknologjie janë pikërisht në avionin "He-219". Ky avion është gjithashtu avioni i parë gjerman me një rrotë të vendosur në hundën e strukturës ajrore që lejonte kontrollin dhe drejtimin nga piloti. Ndër segmentet novatore ishte sistemi i drejtimit të dy topave që ndodheshin në pjesën e pasme

të strukturës ajrore dhe funksiononin elektrik. Ata u instaluan në një kënd fiks prej 65 gradë, duke u drejtuar lart, dhe konfigurimi i specifikuar u quajt "muzikë xhaz". Këto topa ishin të kalibrut të madh dhe mbanin municion shpërthyes. Arsyeja e vendosjes dhe këndit të topave ishte shkatërrimi i bombarduesve të rëndë britanikë nga poshtë. Kjo do të thoshte se zbulimi u pasua nga vendndodhja e objektivit (bombarduesit), pas së cilës "He-219" fluturoi direkt nën bombardues, duke aktivizuar dy topat 30 milimetra. Për të goditur objektivin, pra për të mbledhur një bombardues të rëndë britanik të tipit "Lancaster" mjaftuan vetëm 3 copë municione shpërthyes. Kjo metodë ishte jashtëzakonisht e rrezikshme, por shumë efektive nëse arrihej qëllimi i dëshiruar. Efektiviteti i He-219 është vërejtur që nga fluturimi i tij i parë operacional. Në prill 1943, në natën e 11-12 qershorit, Majori Werner Streib dhe operatori i tij i radios shkatërruan pesë bombardues britanikë (katër bombardues Halifax dhe një bombardues Lancaster. Zbulimi i objektivave gjatë natës është kryer me ndihmën e radiopajisjeve "FuG 212 Lichensteing C-1". Radari interceptor u përdor për herë të parë në 1942. Rrezja e saj optimale ishte midis 4 dhe 6 km. Drejtimi i mbulimit ishte konik, në një kënd prej 70 gradë. Avioni ka pasur efektin më të madh kur ka qenë pjesë e mbrojtjes së integruar kundërajrore, pra në bashkëpunim me radarët dhe radiokomunikacionet që ndodheshin në kontinent. Ky bashkëpunim ishte aq i suksesshëm sa britanikët përdorën taktika të ndryshme, duke përfshirë hedhjen e copave metalike reflektuese të fletës, për të bllokuar valët e radarit dhe lidhjet e radios. Britanikët patën njëfarë suksesi në këtë taktikë, pasi ishte efektiv kundër radarit "Lichtenstein C-1", i cili ishte pjesë e "He-219". Por kjo nuk zgjati shumë, pasi gjermanët zhvilluan radarin me valë të gjatë Telefunken FuG 22-Lichtenstein SN-2, i cili nuk kishte asnjë ndërhyrje nga fletë metalike britanike. Prodhimi i He-219 ishte më i lartë në 1944. Efektiviteti i "He-219" mund të shihet në diferencën në përqindje të humbjeve të Forcave Ajrore Britanike. Humbja totale e bombarduesve të Forcave Ajrore Mbretërore Britanike në vitin 1943 ishte 3.6 për qind. Deri në mars 1944, kjo përqindje ishte rritur në 12 përqind. Kjo ishte edhe më e lartë se humbjet e amerikanëve që kryenin operacione bombardimi në motin e përditshëm. Më 30 mars 1944, luftëtarët gjermanë të natës rrëzuan deri në 94 bombardues britanikë. Natën ndërmjet 2 dhe 3 nëntorit 1944, një He-219 rrëzoi deri në gjashtë bombardues në 12 minuta. Të gjitha këto të dhëna

tregojnë efikasitetin e këtij gjahtari të natës. Kundërshtari i vetëm i denjë por qielli i natës ishte avioni "Mosquito". Për t'u marrë me këtë avion britanik, "He-219" u modifikua në tokë duke hequr disa nga armët e tij për të fituar shpejtësi. Sidoqoftë, problemi kryesor me He-219 ishte cilësia e tij. U desh një kohë e gjatë për ta bërë atë, e cila ishte gjithashtu shumë e sofistikuar dhe komplekse. Për këtë arsye numri i avionëve "He-219" të prodhuar dhe operativë është shumë i ulët, pra 268 avionë. Këto shifra ishin të ulëta, për arsyet se ishte bërë avioni. Në mars dhe prill 1943, pothuajse të gjitha planet për të ndërtuar "He-219" u shkatërruan si rezultat i bombardimeve britanike. Për shkak të numrit të ulët të avionëve të prodhuar, versioni i fabrikës i avionit kishte edhe udhëzime se si të montohej avioni nga pjesët rezervë, pra nga avionë të tjerë jofunksionalë me pjesë të mira. He-219 ishte baza për projektuesit e ardhshëm të aviacionit. Ai

„He-219 A-2”

Veçoritë kryesore të këtij varianti ishin gondolat e zgjatura të motorit, në mënyrë që të lihej vend për më shumë kapacitet karburanti. Ky model fuqizohej nga motorët "Daimler - Benz 603 AA", të cilët zhvillonin 1650 kuaj fuqi. U prodhuan 85 "He-219 A-2".

„He-219 A-5”

Ky variant ishte planifikuar për një staf prej tre personash. Dihet se vetëm disa prototipa u ndërtuan në konstruksionin ajror të variantit „He-219 A-2”.

„He-219 A-6”

Një variant i njohur si "gjuetari i mushkonjave", i destinuar për të gjuajtur gjuetarin britanik. Ky model ishte version i variantit "A-2", por me armatim të reduktuar, pra vetëm katër topa "MG 151/20", me kalibër 20 mm.

„He-219 A-7”

KARAKTERISTIKAT KRYESORE TË „HEINKEL HE-219 A-7”	
EQUIPAZHI	2
GJATËSIA	15,33 metra
HAPJA E KRAHËVE	18,50 metra
LARTËSIA	4,1 metra
MOTORI	Dy motorë „Daimler – Benz 603 E” me 12 cilindra. Ftohja motorike është kryer me anë të fluidit. Një motor ka zhvilluar 1775 kuaj fuqi.
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	670 kilometra në orë
VARGU I FLUTURIMIT OPERATIV	1545 kilometra
LARTËSIA MAKSIMALE GJATË FLUTURIMIT	12700 metra
ARMATIMI	Dy topa "MG 151/20" me kalibër 20 mm, të vendosura në një gondolë nën strukturën qendrore ajrore. Të dy topat ishin të pajisur me 300 fishekë. Dy topa "MG 151/20" me kalibër 20 mm, të vendosura në rrënjë të krahëve. Të dy topat u furnizuan me 300 copë municion. Dy topa "MK 108" me kalibër 30 mm të vendosura në pjesën e pasme, të vendosura në një kënd prej 65 gradë. Të dy topat ishin të pajisur me 100 copë municion.

ishte një shembull i rrallë i inxhinierisë së sofistikuar të zgjuar.

Llojet

„He-219 A-0”

Ky variant ishte menduar si një version para-prodhimi, por u bë varianti i parë i madh që hyri në prodhim masiv. Ky model fuqizohej nga dy motorë, "Daimler – Benz 603 A", të cilët zhvillonin 1720 kuaj fuqi. Janë prodhuar 103 „He-219 A-0”.

„He-219 A-1”

Varianti i propozuar me funksion avion zbulues. Projekti u braktis.

Varianti përfundimtar i gjahtarit të natës. Ky variant ishte i pajisur me një motor "Daimler - Benz 603 E", i cili zhvillonte 1775 kuaj fuqi. Janë prodhuar 210 "He-219 A-7".

„He-219 D-1”

Ky variant është karakteristik pas përdorimit të konstruksionit ajror të modelit "A-7", por me qëllim të vendosjes së motorëve "Jumo 213E". Dihet se janë bërë vetëm 5 mostra.

Dimitar Danevski

Kaki - ngjyra e kamuflazhit ushtarak

Rrënja e fjalës "kaki" është fjala indiane "tokë" ose "pluhur". Uniforma e lehtë kaki i bëri ushtarët britanikë "të padukshëm në tokën e pluhurit". Fillimisht u pranua nga ushtria britanike dhe më pas nga shumica e ushtrive në mbarë botën në përgjigje të teknologjisë ushtarake, pasi u dha përparësi taktike ushtarëve të maskuar në kaki. Ndonëse prej kohësh nuk përdoret si ngjyrë kamuflazhi, sërisht ka vendin e vet në shumë kombe, sidomos në veshjet për dalje e qëndrim në natyrë dhe si pjesë e historisë së përbashkët të uniformave ushtarake. Kamuflazhi modern ushtarak ka avancuar me përdorimin e teknologjisë së lartë, ku sot "kamuflazhi dixhital" është skema e preferuar e ngjyrave për uniformat ushtarake luftarake. Ajo përdor të ashtuquajturat pikselë, mikroforma të vogla kundrejt njollave të mëdha që shihen më lehtë me sy të lirë, që është një përmirësim i dukshëm. Në Angli, gjuetarët dhe gjuetarët fillimisht përshtatën dhe përdorën rroba me ngjyra të ndryshme për t'u fshehur nga kafshët dhe gjuetarët. Në kohën e Luftërave

Çfarë ngjyrë është kaki! Nuk është uniformë apo pëlthurë, por thjesht ngjyrë dhe mund të thuhet se është ngjyra origjinale e kamuflazhit ushtarak. Edhe pse shpesh shoqërohet me luftëra brutale, koloniale, ka diçka thelbësore në këtë ngjyrë kamuflimi më delikate

Napoleonike, njësitë e këmbësorisë britanike kishin veshur pallto jeshile, në krahasim me uniformat e famshme të kuqe të asaj kohe. Në fakt, "palltot e kuqe" legjendare britanike datojnë që nga koha e ushtrisë së re të Oliver Cromwell dhe bazoheshin në ngjyrat tradicionale të Gardës Mbretërore. Megjithatë ekziston një mit që palltot e kuqe favorizoheshin sepse nuk shfaqnin njolla gjaku, ndoshta është një trillim i pastër - gjaku shfaqet në rrobat e kuqe si një njollë e errët, madje e zezë. E kuqja është ngjyra e trëndafilut Tudor, dhe palltot më të hershme të kuqe janë veshur me pantallona të bardha për nder të Shtëpisë

Mbretërore. Flamuri origjinal i Mbretërisë së Bashkuar ishte gjithashtu kuq e bardhë. Ndërsa Perandoria Britanike u përhap, shpejt u bë e qartë se palltot e kuqe të leshta nuk ishin të përshtatshme për klimat tropikale. E megjithatë, për një kohë të gjatë, njësitë e ushtrisë që shërbenin në Indi ruajtën uniformat e tyre të kuqe. Në vitin 1848, një korpus zbulimi britaniko-indian u formua në Peshawar, afër kufirit afgano-pakistanez. Këto njësi mbanin uniforma të bazuara në veshjet tradicionale indiane në vend të palltove të kuqe të Ushtrisë Britanike. Ai përbëhej nga një tunikë në ngjyrë pluhuri dhe pantallona të gjera të bardha. Më vonë, për të krijuar një efekt maskues, pëlthura u lyej me lëng manit, duke i dhënë asaj një ngjyrë të verdhë të pistë që i përshtatej më së miri tokës lokale dhe u emërua sipas ngjyrës së tokës me fjalën persiane kaki, që do të thotë pluhur. Kaki u adoptua nga regjimentet e tjera britaniko-indiane gjatë Rebelimit Indian në 1857, por jo deri në vitin 1868 u ndërpre. Ajo që i shtyu britanikët të braktisnin shkurtimisht kaki nuk është plotësisht e qartë, por një teori është se

ngjyra nuk ishte e qëndrueshme. Në fakt, me kalimin e viteve janë bërë përpjekje të shumta për të gjetur një ngjyrë kaki që të jetë konsistente dhe të mos zbehet. Këto përpjekje dështuan, me uniformat që ndryshonin ndjeshëm në ngjyrë vetëm pas disa javësh ose muajsh. Ndërsa uniformat kaki u kthyen në Indi, ushtarët britanikë që shërbyen në Luftën Zulu (1879), Luftën e Parë Anglo-Burmeze (1882) dhe Fushata e Parë në Sudan (1882) ruajtën uniformat e tyre të kuqe. Megjithatë, nga fundi i shekullit të 19-të, veshjet e kuqe u zëvendësuan nga kaki kudo.

Ishte zakon që ushtarët të lyenin uniformat dhe helmetat e tyre të bardha për të thyer ngjyrën e bardhë dhe për të siguruar njëfarë kamuflimi. Për këtë ata përdorën baltë, çaj, kafe, lëng duhani, madje edhe pluhur kerri. Problemi u zgjidh kur u patentua një bojë me veprim të shpejtë, e cila prodhonte një ngjyrë të qëndrueshme të verdhë-kafe që mund të mbahej për një kohë të gjatë. Në atë kohë, ajo ishte një pëlhurë për uniformat e stërvitjes në gri, por kur ushtria britanike e miratoi atë gjatë Luftës së Dytë Boer të 1899-1902, ajo u bë një ngjyrë e verdhë-kafe e lehtë për uniformat tropikale gjatë dy luftërave botërore deri më sot. Ngjyra evoluoi nga ngjyra e pluhurit dhe u bë kafe më e errët. Në vitin 1924, u prezantua zyrtarisht një nuancë e re që ishte pak më e gjelbër. Ushtria Britanike miratoi një pëlhurë kaki-serge për uniformën e saj të shërbimit në 1902. dhe për uniformën luftarake në vitet 1939-1962. Kaki-serge ishte një pëlhurë shumë më e rëndë se kaki-stërvitja dhe ishte menduar për luftimet dimërore në Evropën veriperëndimore. Ishte një ngjyrë më e errët në të gjelbër-kafe, dhe sasia e ngjyrës së gjelbër varej nga tradita e regjimentit. Përdorimi i kaki nuk ishte i kufizuar vetëm në ushtrinë britanike. Nga fundi i shekullit të 19-të, shumica e kombeve në Evropë me koloni jashtë shtetit filluan të përdorin uniforma tropikale të një ngjyre të ngjashme. Në shumë raste, oficerët dhe nënoficerët mbanin uniforma të stilit evropian, ndërsa trupat koloniale mbanin kaki. Shumë nga këto ngjyra nuk u konsideruan kurrë zyrtarisht kaki, por ngjyrat ishin jashtëzakonisht të afërta me të. Legjioni francez i të huajve dhe trupat e marinës franceze ishin të veshur me uniforma ngjyrë kafe në ngjyrë njeriu. Gjatë periudhës ndërmjet luftërave, ngjyra u çel dhe zyrtarisht u bë e njohur si kaki, për t'u zëvendësuar nga një uniformë ulliri në epokën e pasluftës. Spanjollët, portugezët dhe italianët gjithashtu mbanin ngjyra të ngjashme në betejat e fundit koloniale në Afrikë dhe gjatë Luftës së Dytë Botërore. Gjermania gjithashtu kishte qëndrimin e saj për kaki,

megjithëse u zbatua relativisht vonë. Për përdorim në Evropë, ushtria gjermane miratoi një uniformë gri që rezultoi e papërshtatshme në Afrikë, kështu që ata iu drejtuan uniformave të bazuara në ngjyrën e lëkurës. Gjermanët u vonuan në përdorimin e kakiut, kryesisht sepse ata nuk luftuan jashtë vendit deri në vitet 1880. Përdorimi i parë i kaki ishte në 1889. në Afrikën Lindore, e cila u etiketua si një uniformë ushtrimesh kafe kaki me rregullore. Gjermanët në thelb kopjuan ngjyrën britanike. Përdorimi i kaki-t u përhap në të gjitha kolonitë gjermane dhe zonat e luftës, duke përfshirë ato në Paqësor, Afrikë dhe Kinë, dhe u përdor në Ballkan dhe Palestinë gjatë Luftës së Parë Botërore. Gjatë Luftës së Dytë Botërore, kaki u përdor në fushën e

betejës evropiane nga britanikët dhe gjermanët, dhe në Afrikën Lindore, forcat britanike, afrikano-jugore, portugeze dhe belge luftuan kundër gjermanëve në nuanca të ngjashme kaki. Ashtu si britanikët dhe gjermanët, ata bënë shumë variacione ngjyrash dhe nuancash, pjesërisht për shkak të kompleksitetit të administratës koloniale gjermane dhe gjinive dhe shërbimeve të ndryshme. Trupat gjermane afrikane në Luftën e Dytë Botërore u pajisën gjithashtu me uniforma tropikale, bazuar në uniformat koloniale gjermane të përdorura deri në nëntor 1918. Ngjyra e uniformave tropikale M1940 ishte ulliri e lehtë, duke evoluuar në një uniformë kafe me rërë ose kafe M41. e përdorur jo vetëm në Afrikën e Veriut por edhe në Mesdhe dhe Ballkan. Perandoria Japoneze ishte e veshur me një uniformë kaki, që daton që nga Lufta Ruso-Japoneze (1904-1905). Japonezët zëvendësuan uniformën e tyre verore prej pambuku të bardhë në 1904. me uniformën e re kaki M1904. Uniforma u përdor gjatë Luftës së Parë Botërore, më pas u modifikua dhe u modernizua në vitin 1930, por ruajti të njëjtën ngjyrë. Ushtria amerikane adoptoi për herë të parë kaki gjatë Luftës Spanjolle-Amerikane në 1898. Më parë, Ushtria e SHBA ishte e pajisur me pallto të trasha blu M1883. Për faktin se një numër i madh ushtarësh ranë nga lodhja nga nxehtësia dhe dehidratimi, Ushtria u detyrua të eksperimentonte me materiale më të çelura me ngjyrë më të çelur. Shtetet e Bashkuara miratuan uniformën kaki në 1903. Përdorimi vazhdoi pas Luftës së Parë Botërore në kushtet tropikale, veçanërisht nga Marina dhe Trupat Detare të SHBA. Ushtria amerikane përdori një uniformë fushore kaki deri në fillimin e Luftës së Dytë Botërore si një uniformë shërbimi veror dhe luftarak. Kaki kishte një ndikim në xhaketën M41, përpara se të zëvendësohej nga xhaketa M43 gri-ulliri. Trupat e Marinës mbajtën kaki si uniformë zyrtare dhe stërvitore. Uniformat kaki nuk mund të konsiderohen si një dizajn klasik, por të shpikura për të maskuar dhe maskuar ushtarët në fushën e betejës, ato në shumë mënyra formësuan kujtimet e luftërave koloniale, si dhe të dy luftërave botërore. Edhe pse nuk është më praktike si kamuflazh, kaki ka ende një vend në shumë ushtri si uniformë zyrtare dhe gjithashtu si pjesë e historisë së përbashkët të uniformave ushtarake. Sot, për faktin se i përshtatet rrethit dhe mund të kombinohet me gjithçka, mbathja apo veshja e qëndisur me këtë ngjyrë është gjithnjë e më e pranishme dhe në dispozicion në kuadër të botës së modës dhe mund të gjendet në pothuajse secilin garderober

Aleksandar Stojčevski

OBUSI „M-71“ 155 mm

Obusi „M-71“ me kalibër prej 155 mm dhe gjatësi të tubit prej 39 kalbrave, është prodhim i kompanisë izraelite „Soltam Systems“, pasardhës i së cilës është kompania „Elbit Systems“.

Baza e zhvillimit të këtij mjeti është obusi „M-68“ (me tub të kalibrit 33), i cili tashmë është dëshmuar si mjet i besueshëm në të gjitha angazhimet e mëparshme në mbarë botën.

Ky obus hyri në përdorim në mesin e viteve të '70-ta dhe fillimisht u karakterizua nga thjeshtësia, qëndrueshmëria dhe lëvizja me dy rrota në katër rrota, gjë që rriti shpejtësinë dhe qëndrueshmërinë gjatë tërheqjes gjatë udhëtimit. Përdor të gjitha llojet e municioneve standarde të NATO-s 155 mm. Pavarësisht peshës dhe qëndrueshmërisë, obusi shërbehet me një shërbim prej 8 anëtarësh.

Gjatë angazhimeve të deritanishme, jo luftarake dhe luftarake, obusi vlerësohet si shumë i besueshëm dhe këmbëngulës në të gjitha kushtet atmosferike dhe atyre të terrenit. Tubi i „M-71“ 155 mm është një tub monoblok i cili në vetvete është i qëndrueshëm edhe në kushtet e xhirimit që janë në kufijtë e mënyrave maksimale të xhirimit. Përveç Izraelit, operatorët e këtij obusi janë Kili, Singapori, Tajlanda, Filipinet, Afrika e Jugut, Sllovenia dhe Mianmari. Në vende të ndryshme, si operatorë të „M-71“ mund të gjenden

emra të ndryshëm për obusin, për shembull në Afrikën e Jugut „G-4“ dhe në Slloveni „M-839“.

Mbështjellësit e „M-71“ 155 mm fuqizohen plotësisht nga sistemet hidraulike. Si variant rezervë, ky kapuç,

në rast mosfunksionimi të hidraulikës, ka kontrolle dhe mekanizma paralelë për lëvizjen manuale të tubit dhe montimeve të tjera të grykës.

Silavço Kuzmanovski

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË „M-71“	
LLOJI	Obusi tërheqës
KALIBRI	155mm
PESHA	9,2 t
GJATËSIA E TUBIT	6,045 m
GJATËSIA E OBUSIT NË POZICIONIN E MARSHIT	7,5 m
GJERËSIA E OBUSIT NË POZICIONIN TË MARSHIT	2,58 m
LARTËSIA	2,115 m
KLIRENSI	380 mm
VARGU	- 21 km (me municion standard të NATO-s) - 23,5 km (me municion standard nga prodhuesi finlandez „Tampella“)
VARGU MAKSIMAL	28,5 km (me municion me performanca të avancuar)
SHPEJTËSIA FILLESTARE E PREDHËS	820 m/s
FUSHA VERTIKALE E VEPRIMIT	-3° deri 52°
FUSHA HORIZONTALE E VEPRIMIT	±37.5° nga pozicioni bazë i tubit
REGJIMI I QITJES	5 predha në minutë
EKUIPAZHI	8
SHPEJTËSIA GJATË LËVIZJES NË POZICIONIN E MARSHIT	Në rrugë të asfaltuar - Deri më 80 km/h Në kushte terreni - Nga 30 deri 50 km/h

Geras Cunev

Luftëtari Geras Cunev (1914 – 1943), pas luftës nuk është shpallur hero kombëtarë nga ana e pushtetit edhe pse ai, sipas veprës së tij e ka merituar një gjë të tillë

Geras Cunev u lind më 24 shkurt 1914 në Strumicë. Ai rrjedhte nga një familje zejtarësh, ndërsa shkollën fillore dhe atë të mesme e kreu në vendlindje.

Pas kryerjes së shërbimit ushtarak në Beograd, ai përsëri kthehet në Strumicë. Për shkak të mosndryshueshmërisë së mllëfit të madh të serbomëdhenjëve ndaj popullit maqedonas, Geras Cunev është anëtarësuar në rradhët e rinisë më progresive të qytetit, duke qenë pjesë e disa manifestimeve, si në Strumicë, ashtu edhe nëpër qytetet tjera të Maqedonisë.

Me ardhjen e okupatorit bullgar më 1914, Gerasi ka qenë po ai kryengritës i paepur maqedonas, i cili nuk ka duruar asnjë robëri nga të huajt, dhe si i tillë, që nga ditët e para të okupimit, ka qenë pjesë e lëvizjes së rezistencës. Ka marr pjesë në organizimin e rrjetit të rezistencës, e aksioneve për grumbullimin e armëve, municionit dhe të materialeve tjera të nevojshme për luftën e armatosur. Që në nëntor të vitit 1942, së bashku me Vasil Doganxhiskin, Jakim Stojkovin dhe Vanço Kitanovin, si dhe me një pjesëtarë ilegal, kanë qenë pjesëtarë të grupit të parë partizan të anës së Strumicës. Ata kanë shkuar në Pllaçkovicë, gjegjësisht në fshatin Kozbunar, ku është dashur t'ju bashkohen grupeve të aradhave të mposhtura nga ana e Velesit, në mënyrë që të formohet një grup më i fuqishëm sulmues i partizanëve. Në kushtet e vështira atmosferike dimërore ata kanë qëndruar në një shtëpi malore. Okupatorët bullgarë kanë kuptuar me kohë për këtë gjë dhe në fillim të janarit të vitit 1943, kanë organizuar një aksion të madh me forca ushtarako-policore nga Shtipi dhe nga Radovishi, nga ku edhe është rrethuar shtëpia ku ka qëndruar grupi

i partizanëve nga Strumica. Këtu fillon një betejë e ashpër. Okupatorët bullgarë kanë vepruar me mitralozë dhe me të gjitha armët e mundshme, ndërsa partizanët kanë kthyer nga brenda me zjarr me gjithçka që kanë pasur në dispozicion. Pas një kohe, gjatë luftimeve nga breshëria e plumbave, i pari bie Vasil Doganxhiski, e më pas edhe Joakim Stojkovi, i cili së pari plagoset rëndë e më pas edhe vdes, derisa bashkëluftetarët kanë qenë në luftë të ashpër me okupatorin bullgar. Geras Cunevi është qëlluar në shpatull, por edhe pse i plagosur, ai ka vepruar deri në plumbin e fundit, ndërsa gjatë luftimeve janë dëgjuar ofshama dhe britma edhe nga ana e okupatorëve bullgarë të cilët kanë gjuajtur në drejtim të partizanëve. Vanço Kitanovi ka

filluar sulm, por kur është qëlluar ka rënë në një ledinë, por okupatorët bullgarë të habitur pas veprimeve të shtëpiza dhe pas zjarrit ndaj tyre, nuk e kanë vërejtur se si ai në fakt ka ikur. Në këtë mënyrë, edhe pse i plagosur, ai ka arritur zvarrë deri në qytet ku e kanë marrë për shërim disa persona të lëvizjes së rezistencës (në shtëpinë e familjes Zllatev). Geras Cunevi i guximshëm i është përgjigjur okupatorit bullgar me zjarrë, duke vrapuar nga një dritare te dritarja tjetër, duke krijuar kështu një përshtypje se në shtëpizë gjenden më shumë persona, por ai nga gjakderdhja e shumtë, sidomos pas plumbit të dytë, ka filluar më vonë ta humb vetëdijen dhe më pas ka rënë në pavidëti të tëri i larë në gjak. Autoritetet okupatore bullgare më vonë e kanë marrë trupin e tij dhe e kanë dërguar në spitalin e Shtipit. Pas lidhjeve të plagëve dhe pas kujdesit mjekësor, Gerasi merr pak veten dhe bie në duart e bullgarëve të cilët vazhdojnë me mundime të reja në mënyrë që Gerasin t'a detyrojnë të flaës rreth rrjetit të lëvizjes së rezistencës.

Shumë kohë ka kaluar ndërsa Gerasi ka qëndruar heroikisht duke mos thënë asnjë, duke mos tradhëtuar asnjërin nga shokët dhe bashkëluftetarët e tij. Si pasojë e maltretimeve të shumta dhe plagëve, Geras Cunev ka vdekur më 21 janar 1943. Deri në ditëvdekjen e tij, ai i ka rezistuar okupatorit bullgar duke mos thënë asgjë rreth lëvizjes. Geras Cunevi dha jetën për lirinë e Maqedonisë dhe popullit maqedonas. Për ndër të tij, konfeksioni i tekstit në Strumicë me vite e me krenari mban emrin e tij – Konfeksioni “Geras Cunev” Strumicë, ndërsa sipas tij është emërtuar edhe Sh.F “Geras Cunev” në fshatin Prosenikovë. Lavdi ! Heronjtë si Gerasi nuk vdesin asnjëherë !

Antoanella Dimitrievski

70 vjet Organizata e Oficerëve Rezervë e Republikës së Maqedonisë së Veriut (1952-2022)

ОРГАНИЗАЦИЈА НА
РЕЗЕРВНИ ОФИЦЕРИ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Fillimi i aktiviteteve të organizuara

Me Programin për Shënimin e Jubileut janë planifikuar më shumë aktivitete, në mesin e të cilave edhe publikimin e një monografie në të cilën kronologjikisht do të jenë të prezantuara disa pjesë të përmbajtjes së organizatës, edhe atë jo vetëm në pjesën e rolit të saj në kuadër të sistemit të mbrojtjes të vendit, por edhe në tërësinë e zhvillimit të shoqërisë dhe të shtetit. Sa për rikujtim, kuadri rezervë i eprorëve ushtarak i Republikës së Maqedonisë së Veriut edhe si numër (në dy dekadat e para, rreth 50.000) edhe si cilësi (njerëz me shkollim ushtarak të përfunduar dhe me shkolla për shoqërinë), afirmohet si pjesë e pandarë e thesarit intelektual të Maqedonisë, që është vënë në tërësinë e krijimit dhe zhvillimit dhe të perspektivave të vendit tonë, Republikës së Maqedonisë së Veriut. Fillimet e organizatës së eprorëve

Organizata e Oficerëve Rezervë e Republikës së Maqedonisë së Veriut, sivjet shënon jubile të rëndësishëm – 70 vjetorin e themelimit që nga viti i largët 1952. Tashmë është formuar këshilli për shënimin e këtij përvjetori të rëndësishëm, në krye të së cilit është kryetari i OORRMV-së, Dr. Goce Gjorgjiev. Me qëllim që të njoftojmë opinimin e gjerë me elementet më të rëndësishme dhe me funksionimin dhe zhvillimin e organizatës, në këtë dhe në numrat vijues të “Mburojës” do të publikojmë më shumë rubrika që e pasqyrojnë periudhën e kaluar, gjë për të cilën i shprehim mirënjohje të veçantë Ministrisë së Mbrojtjes

ushtarak të Republikës së Maqedonisë së Veriut që janë vënë gjatë periudhës së Luftës Nacionalçlirimtare (1941-1945), kur në bazë të heroizmit të dëshmuar dhe shkathtësive ushtarake, një numër i madh i ushtarëve maqedonas kanë marrë grada të oficerëve. Pas përfundimit të luftës, një pjesë e tyre është demobilizuar

dhe i janë kthyer jetës civile në vendin e çliruar. Që nga viti 1945 ka filluar shkollimi i rregullt i oficerëve rezervë në kuadër të shkollave gjegjëse. Në këtë mënyrë janë krijuar struktura dhe konturat e asociacionit të ardhshëm të oficerëve rezervë. Numri i vazhdueshëm në rritje i oficerëve rezervë dhe i eprorëve ushtarak me

anë të shkollimit sistematik, në SHRO, zhvillimit të mjeteve luftarake dhe pajisshmërisë ushtarake, nevojat për përfshirjen gjithnjë e më të madhe të qytetarëve në përgatitje për mbrojtje, e kanë nxitur krijimin e një asociacioni të veçantë profesionalo-shoqërore të kuadrit të eprorëve rezervë që do të merret me zhvillimin dhe me gatishmërinë e shkathtësimin për mbrojtjejn e mëtejme të vendit.

Siç dihet tashmë, më 20 qershor të vitit 1948 në Bukuresht është miratuar Rezoluta e Informbyrosë, me ç'rast gjendja e sigurisë në Jugosllavi përkeqësohet në mënyrë drastike. Pothuajse, brenda natës Bashkimi Sovjetik dhe vendet e bllokut lindor, në mesin e të cilëve edhe katër fqinjët e Jugosllavisë, janë shëndrruar në armiqë të saj. Kundër Jugosllavisë janë ndërmarrë masa të ndryshme të trysnisë: kampanjë përmes mjeteve të informimit publik, bllokim ekonomik, vendosja e forcave të shumta përgjatë kufijve, incidente kufitare, krijimi i grupeve diversante, përgatitja e grupeve të ndryshme të qytetarëve si agjentë dhe njerëz të profileve dhe profesioneve të ndryshme, etj. Në kontekst të kësaj gjendje, dimenzioni i sigurisë është imponuar detyrë parësore e vendit, sepse objektivisht, është cënauar sovraniteti dhe integriteti territorial shtetëror. Luftëtarët me përvojë – oficerët rezervë nga lufta e posa përfunduar, me anë të shkathtësisë, njohurive në fushën e udhëheqësisë dhe komandimit, si dhe të gjithë kapaciteteve ushtarake me të cilat kanë disponuar, kanë qenë një kategori jashtëzakonisht e rëndësishme e cila ka qenë në gjendje të kontribuojë në organizimin e përgjithshëm shoqëror për mbrojtjen e vendit. E gjithë kjo situatë ka qenë inkurajim për idenë e formimit të një asociacioni të pavarur të oficerëve rezervë. Në këtë mënyrë, më 29 dhe 30 prill të vitit 1952, në Beograd është mbajtur Kongresi Themelues i Shoqatës së Oficerëve Rezervë të Jugosllavisë. Në këtë kongres ka marr pjesë edhe një delegacion nga Maqedonia. Në këtë kongres shoqata apo asociacioni ka marrë si detyrë që: të edukojë anëtarësinë në frymën e traditave lirishtetërore nga LNC; të kontribuojë në ndërtimin e një fryme të atillë moral të oficerit rezervë që do të garantojë se gjithmonë do t'i kryej detyrat dhe obligimet e tij ndaj popullit dhe mbrojtjes së pavarësisë së vendit; të angazhohet rreth çlirimit shoqëror dhe gatishmërisë së oficerëve rezervë; të ndjekë dhe të thellojë shoqërinë ndërmjet oficerëve rezervë dhe atyre aktivë, në këtë mënyrë duke kontribuar për lidhshmërinë e pandashme të Armatës dhe të popullit; të bashkëpunojë me të gjitha organizatat shoqërore që kanë të bëjnë me fuqizimin e fuqisë mbrojtëse të vendit. Pas mbajtjes së kongresit themelues, në RP të

Maqedonisë janë realizuar edhe aktivitete për vendosjen dhe për organizimin e organizatës, gjegjësisht në konstituimin e organeve dhe trupave.

Gjatë periudhës së viteve 1952-1954, në RP të Maqedonisë kanë ekzistuar 232 komuna dhe 18 rrethe. Gjatë kësaj periudhe kohore, janë formuar shtatë këshilla të rretheve, 64 këshilla të komunave dhe nëntë nënkëshilla të organizatës, edhe atë në ato komuna të cilat nuk ka pasur numër të mjaftueshëm të oficerëve rezervë për formimin e këshillave komunal. Nënkëshillat, në mënyrë të organizuar kanë qenë të lidhura me këshillat më të afërt komunal. Kuvendi themelues i Organizatës së Oficerëve Rezervë Më 17 tetor 1954 në Shkup është mbajtur Kuvendi i Parë Themelues i Organizatës së Oficerëve Rezervë të Maqedonisë. Në punimet e Kuvendit kanë marrë pjesë delegatë nga të gjitha këshillat komunal, përfaqësues të Këshillit Qëndror të Organizatës së Oficerëve Rezervë të Jugosllavisë, të Organizatës së Oficerëve Rezervë të Serbisë dhe të Kosovës dhe të APJ-së. Në fjalën përshëndetëse deri te pjesëmarrësit e Kuvendit, përfaqësuesi i APJ-së, gjeneral-nënkolonel Rade Hamoviq, i ka theksuar detyrat e Organizatës që t'i pranojë në rradhët e saj të gjithë oficerët dhe të punojë në shkathtësimin e tyre profesional dhe ushtarak. Duke folur për vendin dhe për rolin e Armatës në ndërtimin e vendit, ai e ka potencuar faktin se ajo është e pajisur me teknikën më bashkëkohore për të cilën nevojiten kadro të kualifikuar të cilët do të mund ta shfrytëzojnë organizatën dhe në bazë të saj të ndërtojnë një taktikë të re të luftuarit. Armata disponon me kuadër cilësor të eprorëve ushtarak, por njëherit kjo e rrit nivelin e përgjegjësisë së oficerëve rezervë, duke e theksuar nevojën e tyre që rregullisht të mësojnë taktikën dhe të ngriten dhe përsosen

profesionalisht, sepse në rast nevoje, do të jenë ata si pjesë më e madhe e kuadrit komandues të Armatës. Gjenerali e ka theksuar edhe nevojën e fuqizimit të mëtejme dhe thellimit të lidhjeve dhe bashkëpunimit me oficerët aktiv, të cilët në të ardhmen, oficerëve rezervë do t'u ofrojnë ndihmë profesionale duke i përfshirë këtu edhe organizatat bazë dhe ato komunale të ZROM-it. Në këtë mbledhje të lartë të oficerëve rezervë të Maqedonisë, është dhënë vlerësim i lartë dhe pozitiv rreth aktiviteteve të përgjithshme të organizatës, e sidomos për ato që kanë pasur të bëjnë me krijimin e strukturës së saj. Atëbotë, në raportin e organizatës, Dragi Tozja, anëtar i këshillit qëndror të OORRM-së së atëhershme, i ka prezantuar të dhënat në të cilat 80 për qind nga numri i përgjithshëm i oficerëve rezervë të RP të Maqedonisë, janë anëtarësuar në organizatë. Sa i përket aktiviteteve që kanë pasur të bëjnë me trajnimin, është vlerësuar se gjatë periudhës së ardhshme janë mbajtur një numër i madh i ligjeratave, stërvitjeve taktike dhe marsheve partizane. Këto lloje të trajnimit, kanë tërhequr anëtarë të ri në kuadër të organizatës, te të cilët vazhdimisht ka qenë i pranishëm interesimi për njohjen me sistemet luftarake dhe me mjetete tjera të larta teknike dhe taktike të Armatës. Në këtë Kuvend është zgjedhur edhe Shtabi Qëndror i Organizatës së Oficerëve Rezervë të Maqedonisë, i përbërë nga 23 anëtarë. Është zgjedhur Këshilli Mbikqyrës i përbërë nga pesë anëtarë dhe Këshilli Ekzekutiv i përbërë prej shtatë anëtarëve. Për kryetar të Këshillit Ekzekutiv është zgjedhur Elisie Popovski – Marko, ndërsa për sekretar është zgjedhur Alojz Pipan.

Zhivko Trajanovski

(Vazhdon në numrin vijues)

Muzeu australian i automjeteve të blinduara

Numri i mjeteve të ekspozuara është 193 dhe ky numër është vazhdimisht në rritje. Krahas numrit mbresëlënës të automjeteve, theksohet edhe numri i vendeve nga e kanë origjinën këto ekspozime, kështu që ka mostra nga: Australia, Shtetet e Bashkuara të Amerikës, Mbretëria e Bashkuar, Rusia, Gjermania, Japonia, Republika Çeke. Dhe nga vende tjera. Muzeu ndodhet në pjesën verilindore të Australisë, në qytetin e Cairns. Është një muze relativisht i ri, i hapur në shtator të vitit 2014. Artefaktet në muze blihen duke blerë nga koleksionet private ose muzetë që kanë kopje të shumta të të njëjtave automjete ose pjesë artilerike. Tanke, automjete të blinduara dhe artileri janë vendosur në një hangar të madh. Përveç këtij objekti, në kuadër të muzeut funksionojnë dy punishte për riparimin dhe restaurimin e automjeteve dhe poligon 50 metra. Pas hangarit të ekspozitës është diapazoni i drejtimit të automjeteve. Nga tanket e ekspozuara veçohen: tanku australian „Sentinel Mk I“, „Matilda No.3 Mk“, tanku „Dozer“,

Muzeu australian i automjeteve të blinduara dhe artilerisë është muzeu më i madh i tankeve dhe artilerisë në hemisferën jugore dhe është një nga muzetë më të mëdhenj privatë në botë. Ekspomet kryesore në muze janë tanket, transportuesit e blinduar të personelit dhe artileria nga periudha e Luftës së Dytë Botërore dhe periudha e pasluftës

britanik „Matilda II“, „Firefly“, „Churchill AVRE“, tanket gjermane „Leopard 1A5“, „Panzer IV Ausf G“, „Panther Ausf A“ dhe „Panther Ausf A“. Nga tanket ruse, të ekspozuara janë: „T34/85“, „T55“, „T72“ dhe „T-26“ me dy kupola, ndërsa pjesa tjetër përbëhet prej tankut të lehtë japonez të llojit 95 dhe tanket amerikane „Stuart Mk3“, „M5

Stuart“, „M3 Grant“, „M3 Lee“, „Patton M47“, „Sherman M4A“, „Chaffee, M41 Walker Bulldog“ dhe „M26 Pershing“. Tanku „M3 Grant Farm Conversion“, i cili është i ekspozuar në muze, është një nga tanket e shumta të shndërruara në traktorë. Pas luftës, pjesa më e madhe e tankeve të tepërta u shitën në ankande publike, me mundësi për t'u përdorur si makineri inxhinierike ose bujqësore. Nga mjetet e ekspozuara të artilerisë vetëlëvizëse, siç është më i madhi në ekspozitën e përgjithshme është tanku rus „Pion 2S7 203mm SPG“, përveç tij janë ekspozuar edhe tanket „2S1“, „ISU 152“, tanket amerikane „M110 203mm SPG“, „M52 105mm SPG“, „M36 Jackson“ dhe „M7 Priest“. Koleksionin e plotësojnë tanku gjerman „Sd.Kfz 165“ (Hummel), ai kanadez „Sexton“ dhe ai australian „Yeramba 25 pdr“. Nga njëzet automjetet e blinduara që janë të ekspozuara, veçohen: „Dingo Scout Car“, „Lynx, Panhard AML60“, „M8 Greyhound, Humber Mk IV“ etj. Ekspozita plotësohet nga një koleksion i armëve kundërajrore, automjete për

dhe artilerisë

qëllime speciale, shkatërrues tankesh, mjete luftarake këmbësorie, obus, mortaja etj. Muzeu gjithashtu ekspozon artefakte për qëllime të ndryshme, të tilla si "British Minesweeper", bomba fluturuese gjermane "V-1", granata "Dora" 800 mm, etj.

Çdo të mërkurë muzeu ka një të ashtuquajtur ditë të hapur, kur vizitorët mund të hyjnë dhe të fotografojnë brenda një automjeti të caktuar. Automjetet për të cilat zbatohet dita e hapur ndërrohen në mënyrë që çdo të mërkurë të jetë një automjet i ndryshëm. Pranë secilit prej mjeteve ka shpjegime të hollësishme për origjinën e mjetit, lëvizshmërinë e tij, fuqinë e zjarrit, historinë luftarake etj. Njëri ndër raritetet që është ekspozuar në këtë muze janë dy tanket australiane, i pari „AC1 Sentinel“ dhe i dyti tanku hibrid „AC1“ me kupolë „AC3“ nga gjithsej gjashtë monstra të mbetura në të gjithë botën. Monstra „AC1 Sentinel“ vjen nga kompania prodhuese „Wargaming Inc“, e cila është producente e video lojës së famshme botërore "Bota e tankeve" (World of Tanks). Një aktivitet veçanërisht interesant i

organizuar nga muzeu një herë në vit është Festivali Australian i Tankeve. Motoja e muzeut për realizimin e këtij festivali është "Të shohësh një luan në kafaz është një gjë, por të shohësh një luan që vrapon lirshëm në natyrë është krejt tjetër. Sipas muzeut, e njëjta gjë vlen edhe për mjetet e blinduara dhe tanket. Festivali zakonisht mbahet në fundjavën e fundit të gushtit, për të festuar ditëlindjen e muzeut. Gjatë festivalit, muzeu përdor automjete në rregull për të demonstruar aftësitë e tyre dhe për t'u mundësuar vizitorëve të hipin në to. Në vitet e kaluara disa nga automjetet që janë përdorur gjatë festivalit janë: „Hetzer“, „T72“, „Panzer IV G“, „Leopard“, „Kettenkrad“, „Sabre“ dhe shumë të tjera. Vizitorët e muzeut, përveç shikimit të pajisjeve historike, kanë mundësinë të qëllojnë me armë të Luftës së Dytë Botërore. Për 90 dollarë, ju mund të qëlloni me një nga armët e mëposhtme: me pushkën „303“ nga periudha e Luftës së Dytë Botërore, me „7.92 Mauser“, „44 Lever Action Centrefire“, „223 Pump Action“, 6,5 mm, „Italian Carcano, 7.62“ me atë

ruse „Mosin-Nagant“ dhe me pushkën franceze „MAS 36“. Edhe një aktivitet që u ofrohet vizitorëve ka të bëjë me ngasjen e automjeteve të blinduara luftarake. Çmimi për ngasje për të rritur është 20 dollarë amerikan, ndërsa për fëmijë kushton 15 dollarë amerikan. Gjatë Festivalit të Automjeteve të Blinduara, kjo ofertë për ngasjen e OT nuk vihet në dispozicion.

Brenda muzeut ka një dyqan të vogël ku mund të blijnë suvenire dhe kopje të pjesëve të caktuara të pajisjeve. Orari i punës së muzeut është çdo ditë nga ora 9.30 deri në orën 16.30, me përjashtim të festave zyrtare. Biletat për hyrje në muze janë 27,5 dollarë për të rriturit dhe 16,5 dollarë për fëmijë nga 5 deri në 16 vjeç, si dhe ka bileta speciale me tarifa speciale gjatë Festivalit Australian të Automjeteve të Blinduara. Biletat mund të blihen edhe online. Koha e zakonshme për të vizituar muzeun zgjat nga 2 deri në 3 orë, dhe zyra e biletave mbyllet 1 orë para mbylljes së vetë muzeut.

Zilatro Blazhevski

Artileria mesjetare - „Trebushë“

Ushtritë mesjetare në mbarë botën kishin një numër të madh armësh të përdorura nga njësi të ndryshme ushtarake, në varësi të qëllimit të tyre në fushën e betejës. Qytetet e mëdha që në atë kohë ishin tërësisht të rrethuara dhe të mbrojtura me mure guri të fortë dhe të trashë, përbënin një sfidë serioze për çdo pushtues dhe ushtrinë e tij. Prandaj, inxhinierët dhe punëtorët punonin vazhdimisht në ndërtimin dhe projektimin e makinave të rrethimit. Këto armë artilerie kishin vetëm një qëllim - shkatërrimin e plotë të mureve prej guri, kullave, kështjellave dhe ndërtesave të ndryshme. Një nga llojet më të njohura dhe më të përdorura të makinave të rrethimit është "trebushe". "Trebushë" është në fakt një makinë çmontuese, e cila zakonisht transportohet në pjesë në karroca të shumta. Paloset dhe pozicionohet në një vend të caktuar në fushën e betejës dhe nuk mund të lëvizë. Ashtu si çdo katapultë, makina funksionon me një mekanizëm levës, përmes së cilës hedh gurin si një raketë. "Trebushë" është i ndërtuar kryesisht nga druri, i mbrojtur dhe i përforcuar me metal, litar, lëkurë dhe materiale të tjera. Ndërtimi i tyre është shumë i lartë, kështu që disa dizajne

"Trebushë" është një lloj katapulte (makinë rrethimi që hedh topa guri, duke përdorur mekanikën e levës). Megjithatë, ndryshe nga katapultat standarde, kjo makinë hedh gurë shumë më të mëdhenj në një distancë shumë më të madhe

ngrihen deri në mbi 15 metra lartësi. Komponenti kryesor është një copë druri e gjatë dhe e hollë, e vendosur në një bosht të lartë, që është leva në konstrukcion. Boshti dhe pjesa e drurit janë ngjitur në bazën e vetë bazës. Druri fiksuhet nga njëra anë me litar, në anën e të cilit vendoset predha prej guri. E njëjta anë duhet të jetë gjashtë herë më e madhe se ana tjetër e levës. Duke hequr litarin, pema rrotullohet vertikalisht 180 gradë, duke nxjerrë predhën në proces. Për shkak të mënyrës se si zbatohet forca e nxjerrjes, ekzistojnë dy lloje "nevoje", tërheqje dhe kundërpeshë. Versioni i parë i kësaj makine është ingranazhi tërheqës. Ky dizajn mbështetet në forcën njerëzore. Me një komandë të caktuar, një grup njerëzish tërheqin litarë të lidhur në pjesën më të shkurtër të pemës, duke shtuar kështu forcën dhe duke përshpejtuar rrotullimin dhe nxjerrjen e predhës. Makinat e kundërpeshës "Trebushë" më të mëdha, por edhe shumë më të komplikuar në dizajnin

e tyre. Ata përdorin vetë gravitetin, duke bashkangjitur një kuti të madhe bosh të mbushur me rërë në anën e shkurtër të levës. Rrotullimi zbatohet automatikisht kur litarin që mban pemën në bazë lirohet për shkak të "peshës" së madhe në anën e pasme, e cila zbrët nga inercia. Me kalimin e kohës, në vetë dizajnin iu shtuan elementë të tjerë, si rrotullat dhe hapat, për të vendosur një peshë në rritje, dhe për të rritur efektivitetin e makinës "Trebushë". Megjithëse makineritë kundërpeshë duhet të duken më mirë në letër sesa kamionët tërheqës, kryesisht për shkak se ato funksionojnë me një ekip prej më pak njerëzish, ato janë më të ndërlikuara në dizajn dhe kërkojnë më shumë kohë për t'u rimbushur me një raketë të re. "Municioni" për këtë makinë mund të jetë praktikisht çdo gjë, nga topa të mëdhenj guri deri te mbetjet e grimcuara, dhe ka shumë shembuj ku trupat e pajetë janë përdorur si raketa. Megjithatë, për të prishur mure dhe fortesa, predha duhej të bëhej

prej guri ose metali. diçka që nuk do të shkëputet nga vetë ndikimi. Të njëjtat topa do të shtyheshin prapa, në mes të fushëbetejës, për t'u përdorur sërish për hedhje.

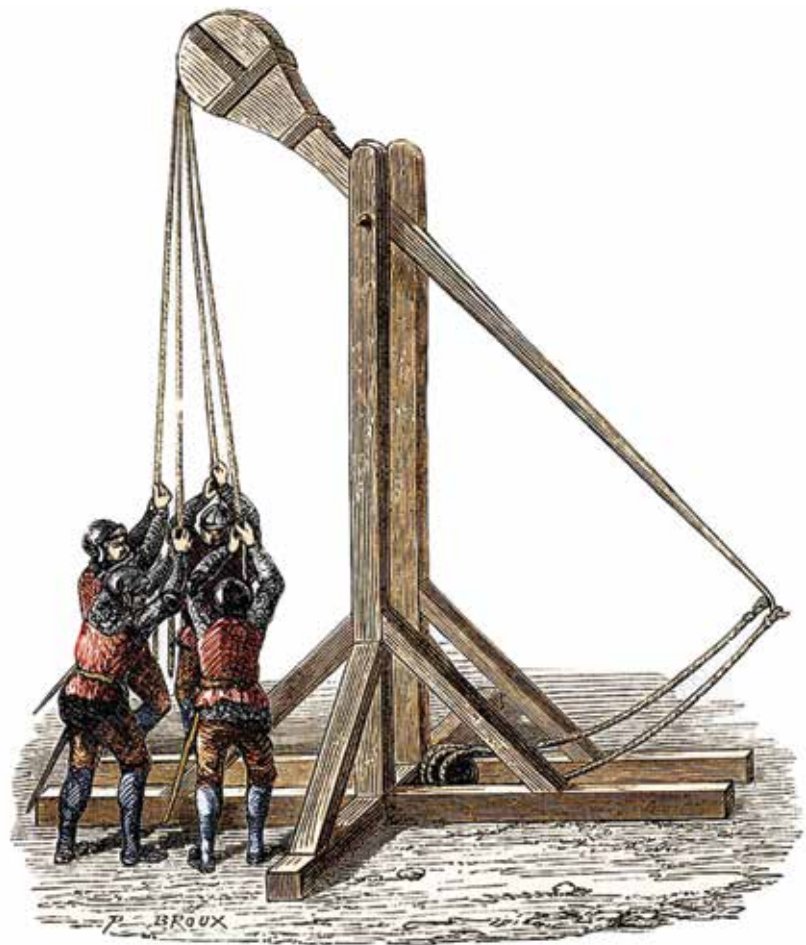
"Trebushë" tërheqëse, e njohur edhe si "mangonel", u shfaq për herë të parë në Kinë, diku në shekullin e IV para Krishtit. Vetë dizajni u transferua në Evropë me ardhjen e Avarëve në epokën e re të shekullit VI. Efektiviteti i tërheqjes çoi në braktisjen e plotë të përdorimit të balsa dhe onager, të cilat u përdorën gjerësisht nga Perandoria Romake. Avarët, së bashku me sllavët, përdorën tërheqje në sulmin ndaj Selanikut në vitin 586. Në të njëjtin vit, makina filloi të përdorej nga bizantinët, si dhe nga arabët, të cilët madje filluan të montonin anije tërheqëse në anijet e tyre. Në të njëjtën kohë, Frankët dhe Saksonët filluan t'i përdorin këto armë, dhe u përdor gjerësisht edhe në Indi.

"Trebushja" tërheqëse zakonisht vendosej pranë qitësve të ushtrisë. Sipas të dhënave, ato përdorehin kundër ndërtesave të lehta dhe këmbësorisë, ndërsa muret dhe kullat u pushtuan nga minatorët që hapnin llogore nën mur ose kulla rrethimi. Ato u përdorën gjithashtu në mbrojtje, shpesh të montuara në majë të kullave të mureve.

"Trebushja" lëvizëse në përgjithësi përshkruhet sot si arma më e fuqishme e Mesjetës. Ilustrimi më i hershëm vjen nga Mardi Ibn Ali al-Tarsusi, në përshkrimet e tij të pushtimeve të Saladinit në vitin 1187. Megjithatë, ka dëshmi se të krishterët dhe myslimanët e kishin në dispozicion këtë armë gati një shekull më parë. Të dhënat japin përshtypjen se armët e rënda "të nevojshme" ishin të destinuara rreptësisht për shkatërrimin e mureve, kullave dhe kështjellave dhe ishin shumë efektive në këtë.

Kjo çoi në një revolucion në hartimin e armëve, të cilat e kthenin çdo kështjellë në pluhur. Kjo, nga ana tjetër, çoi në forcimin dhe ridizajnimin e kështjellave, mureve, kështjellave dhe kështjellave mbrojtëse me elemente të reja arkitekturore që kundërshtonin fuqinë e ndikimit të kësaj "Trebushë". Rrethimet e qyteteve mbetën në një farë mënyre të njëjta në shekullin e trembëdhjetë, kështu që mund të themi se asnjë kështjellë nuk u shemb nga një bombardim njëditor, por vetëm rriti dëmin që do të bëhej.

"Trebusha" më e madhe lëvizëse u projektua në korrik të vitit 1304 gjatë rrethimit të Kështjellës Sterling, me urdhër të Mbretit Eduard I të Anglisë. U ndërtua nga pesë marangozë dhe mbi 50 punëtorë dhe u ndërtua brenda tre muajve. Makina „Trebushë“ e mbajti emrin „Ujku luftarak“ (War Wolf), përdorimi i të cilës çoi në shkatërrimin e plotë të një pjese të mureve të kështjellës. Kjo "Trebushë" ka hedhur raketa deri në

140 kg, në një gjatësi prej 200 deri në 300 metra.

Në fund, megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se "Trebushja" tërheqëse ishte një funksion të gjerë për një kohë të gjatë, edhe pse ishte dukshëm më e dobët se ajo lëvizëse. Arsyet kryesore ishin fleksibiliteti dhe thjeshtësia e saj në vetë dizajnin, si dhe fakti se ishte më e lehtë për t'u montuar dhe çmontuar, me ngarkimin më të shpejtë të një predhe të re. Sidoqoftë, të dy llojet dhe dizajnet kanë luajtur një rol në fushën e betejës.

"Trebushja" tërheqëse përdorej për këmbësorinë dhe ndërtimet e zakonshme

brenda qytetit, ndërsa ajo lëvizëse përdorej për shkatërrimin e fortifikimeve të forta. Në një farë mënyre, tërheqësja dhe lëvizësja duhej të punonin në sinkronizim me njëra-tjetrën, të lidhura për të njëjtin qëllim.

Megjithatë me daljen e armëve të para të zjarrit si dhe me dizajnet dhe konstruksionet e para të topit, "Trebushja", si edhe të gjitha makinat e deri atëhershme tërheqëse dhe lëvizëse, me kalimin e kohës mbetën vetëm pjesë e historisë.

Vladimir Kuhar

Lufta „një për një“

Gjurma e parë e shkruar e një konfrontimi të armatosur mes dy personave është regjistruar në eposin indian "Mahakbara", dhe më pas një ngjarje e tillë është regjistruar nga autorët e epikave të tjera të mëdha si "Iliada", "Sid", "Orlando i furishëm", "Calavela" .. Dyluftimi, si fenomen historik, i ka rrënjët biblike përmes legjendës së Davidit dhe Goliathit. Ndryshe nga të gjitha duelet e mëvonshme, në këtë biblik theksi vihet në pozicionin e pabarabartë të dy aktorëve. Në komunikimin modern, termi "David dhe Goliath" është sinonim i dy kundërshtarëve të pabarabartë. Gjegjesisht, Goliath është një gjigant, tre metra e gjysmë i gjatë, protagonist i fisit biblik të filistinëve, të cilët ishin në një luftë të vazhdueshme me izraelitët, dhe Davidi është një djalë i ri dhe i vogël, me origjinë nga Izraeli. Para një beteje të fiseve të diskutueshme, gjiganti Goliath del para ushtrisë dhe u bërtet izraelitëve se ata kanë një shans për të shpëtuar vetëm nëse njëri prej tyre ka guximin të dyluojë me të. "Nëse përfaqësuesi juaj më rrah dhe më vret, ne filistinët do të jemi shërbëtorët tuaj.

Dueli, i cili është një lloj luftime mes të dyve, ka qenë i pranishëm që nga fillimi, deri në fillim të shekullit të njëzetë. Një përleshje shpërtheu mes dy personave për një sërë arsyesh: për të treguar forcën e njërës prej ushtrive, të bandave, për mbrojtjen e familjes ose të nderit personal të një motre, gruaje ose të afërmi. Në histori ka pasur dyluftime të panumërta, por ndër duelet më të njohura janë ato të Davidit biblik, Akilit, gjeneralit të Justinianit, gjeneralit Belizar dhe natyrisht, duelit të poetit më të madh rus Pushkinit

“Përndryshe, do të varet nga ne”. Pas kësaj, izraelitët u kapën nga paniku, sepse mes tyre nuk kishte asnjë hero që do t'i kundërvihet Goliathit me dinjitet. Kur Davidi i vogël e dëgjoi këtë, i kërkoi liderit të izraelitëve leje për të shkuar në shesh. Pas një debati të shkurtër, Davidi ia doli t'i bindte bashkatdhetarët e tij, duke thënë: „Kur mund të vrisja një ujë dhe një luan me një dallëndyshe, do të isha në gjendje të merresha me atë kafshë të palindur, Goliathin. Dhe epilogu është i njohur. Davidi e goditi Goliathin në kokë me një gur në dallëndyshe dhe e vrau në vend, duke shpëtuar fisin e ti.

Dyluftimi epik i Akilit dhe Hektorit

Një model për të gjitha dyluftimet që nga para epokës së re e deri më sot, është padyshim përballja mes heronjve të mëdhenj të grekëve dhe trojanëve, e përshkruar në epikën më të famshme të historisë, “Iliadën” e Homerit. Pa hyrë në detaje të asaj ngjarjeje, do të përmendim vetëm se shkak i luftës dhjetëvjeçare midis grekëve dhe trojanëve ishte rrëmbimi i Elenës, gruas së mbretit spartan Menelaus. Domethënë, kur princi trojan Paris vizitoi Minelausin, ai ra në dashuri me gruan e tij Elenën, “gruaja më e bukur në botë”, e rrëmbeu dhe e çoi në Trojë. Akejtë, pra grekët, të ofenduar dhe të udhëhequr nga heroi Hektor, nisen për të kthyer bukuroshen e rrëmbyer. Natyrisht, ata hasën në rezistencë të fortë nga trojanët dhe kështu luftuan për dhjetë vjet. Gjatë luftës, siç ishte zakon në atë kohë, pati duele mes trimave më të fortë të të dyja palëve. Kur heroi trojan Hektor i kërkoi njërit prej grekëve të dilte në shesh, filloi një debat midis Akilit, më i fuqishmi në ushtrinë greke, dhe komandantit të saj, Agamemnonit. Domethënë, ai mori zonjën e Akilit, skllaven e bukur Prisida dhe nuk pranoi të merrte pjesë në betejën e radhës me trojanët. Për të mos u turpëruar para armikut, Patrokoloja, miku më i mirë i Akilit, vendosi të dilte në mejdan me Hektorin. Në dyluftim, trojani vrau grekun, gjë që ishte arsyeja që Akili të vendoste të sfidonte vetë Hektorin për t'u hakmarrë për vdekjen e mikut të tij. Kështu u zhvillua dyluftimi më i madh në historinë e njerëzimit. Homerit i kushtoi shumë nga ajo ngjarje Iliadës, duke përshkruar në detaje betejën midis Akilit dhe Hektorit. Fituesi i duelit të përmendur

ishte Akili.

Murgu kundër Çulebajit të tmerrshëm

Duke kopjuar gjenin e lashtë Homerit, autorët e epikave kombëtare të spanjollëve, gjermanëve dhe skandinaveve, në epikat e mëdha, reale dhe të trilluara të popullit të tyre, futën heroizmin e individëve dhe krijuan mite të pashmangshme kombëtare. Me këtë rast do të përmendim heroin rus Aleksandër Peresvet, një figurë historike, pjesëmarrës në betejën e famshme të Kulikovës. Ajo u zhvillua në fillim të shtatorit të 1380, dhe regjistrohet dhe kujtohet si fitorja më e madhe dhe më domethënëse e rusëve në luftërat e gjata dhe të përgjakshme me tatarët. Nuk ka elemente apokrifike për betejën e Kulikovit, aq karakteristike për literaturën fetare të të krishterëve ortodoksë, në të dhënat e vendosura në librat e kishës, të cilat ruhen në selinë e Kishës Ruse. Bëhet fjalë për një kronikë, e shkruar nga vëllezërit e murgut Aleksandër Peresvet, e shkruar menjëherë pas përfundimit të betejës së përgjakshme. Udhëheqësi i atëhershëm botëror i rusëve, Dimitrie Donsky, kishte mbledhur vullnetarë prej muajsh, i vendosur për të marrë një qëndrim më serioz kundër pushtesve tatar. Thirrjes së tij u përgjigjën të gjithë të aftët për luftë, duke përfshirë edhe shumë priftërinj. Midis tyre ishte prifti Aleksandër, një klerik i respektuar, i nderuar veçanërisht për përkushtimin e tij ndaj Zotit. Para përplasjes së

dy ushtrive në Kulikovo Pole, tatarët dërguan te rusët një farë Çubelaj, një përbindësh njerëzor. "Para se të masim, dua t'i pres kokën më të fortit mes jush, nëse keni një të tillë," i tha luftëtari më i famshëm i ushtrisë udhëheqësit të madh ushtarak tatar Mamaya. Udhëheqësi i ushtrisë ruse kishte individë të guximshëm, por asnjëri prej tyre nuk mund të krahasohej me gjigantin tatar Çulebaj. Dhe, ndërsa rusët këshillonin, prifti Aleksandër doli para komandantit Dimitrie Donski, tha murgu, për habinë e shokëve të tij, Aleksandri u çlirua nga armatura e tij dhe kërkoi t'i jepnin shtizën më të gjatë. Dhe kështu, në ditën e tetë të shtatorit, herët në mëngjes, midis dy ushtrive u deklaruan të devotshmit Alexander Peresvet dhe Çulebaj i tmerrshëm. Tatarit ishte i pari që filloi luftën, i bindur se rus do t'u sillte shtizën shokëve të tij. Megdanët patën një përplasje, mjaftoi, tatarit ther me shtizë, për të përfunduar në barin e ri. Kur nuk u ngrit më, Aleksandri, i ngritur në shalë, u kthye në familjen e tij. Një moment më vonë, ai ra i vdekur në këmbët e komandantit të tij. Kur tatarët panë sesi kishte mbaruar heroi i tyre më i madh, u kapën paniku dhe ndërsa e morën veten, beteja mbaroi. Pas humbjes në Betejën e Kulikovit, ata nuk guxuan më të hynin në territorin rus. Përveç kësaj, pas asaj beteje, fiset grindavese ruse u bashkuan dhe që atëherë filloi krijimi i një shteti të fuqishëm rus.

Poeti i dashuruar te Natalia dhe te dyliftimet

Tre shekuj më vonë, në trevën ku u krijua legjenda e bëmës së Aleksandrit të Madh, do të lindë një tjetër Aleksandër, i cili ndër të tjera do të hyjë në historinë e dueleve. Bëhet fjalë për Aleksandër Sergejeviç Pushkin, një nga poetët më të mëdhenj rusë dhe botërorë. Mjafton të theksohet se autori i "Eugene Onegin" shkoi në duele saktësisht 29 herë, i sfiduar dhe më shpesh si sfidues, herën e fundit në verën e Zotit 1837.. Duket se rrënjët e obsesionit të duelit të Pushkinin qëndrojnë në fëmijërinë e tij të hershme, në të cilën dadoja e tij Arina Rodionova luajti një rol dominues. Është ajo që do të rrënjos tek Aleksandri dhe motrat dhe vëllezërit e tij dashurinë për folklorin. Domethënë, ajo përveçse ishte e rreptë, i qetësoi të gjithë dhe i vuri në gjumë duke u lexuar dhe treguar përralla dhe legjenda popullore. Ndoshta, në të njëjtën kohë, ajo nuk mund ta kalonte legjendën e Peresvetit.

Pushkin filloi një aventurë duel në moshën shtatëmbëdhjetë vjeç, duke sfiduar xhaxhain e tij Pavel Hannibal. Xhaxhai dyshohet se është shprehur keq duke komentuar marrëdhënien e tij me një vajzë. Kjo pasohet nga një sërë grindjesh dhe kërcënimesh me miqtë më të mirë, të afërmit, oficerët, shkrimtarët dhe rrugaçët. Sipas biografëve të tij, poeti në periudhën ndërmjet viteve 1820 dhe 1822. ndërsa qëndronte në Odessa dhe Kishinau, ai u sfidua 15 herë ose sfidoi veten në një përplasje me armë. Më saktësisht, ai vetë ka qenë sfidues 21 herë, ndërsa 8 herë është thirrur në duel. U vu re se ai nuk gjuajti dy herë në drejtim të kundërshtarit, dy herë humbën të dy dhe në 15 raste, para duelit, kundërshtarët u pajtuan. Sipas bashkëkohësve të Pushkinin, të gjitha duelet e anuluar ishin me insistimin e kundërshtarëve të tij, kryesisht shumë më të vjetër se ai. Përveç të fundit, vetëm një nga duelet e planifikuara ishte plot me elemente dramatike. Domethënë, duke dashur të

tregohej si një mangup i madh dhe këtë e bënte shpesh, Pushkin sfidoi në një duel kontin Fyodor Tolstoy, i njohur me pseudonimin amerikan. Konti ishte një aventurier dhe bohem i famshëm, një kumarxhi i madh dhe, mbi të gjitha, një megdanji i patejkalueshëm. Numërimi refuzoi sfidën e parë të duelit, duke thënë se nuk donte të luftonte me dikë dyfishin e tij. Herën e dytë, Pushkin i shkroi sfiduesit se i kërkoi falje dhe nuk kishte ndërmend ta vriste, sepse e konsideronte një poet shumë të talentuar.

Bukuroshja Gonçarova dhe flirtuesit

Që kur ishte vetëm 16 vjeç, Natalia Goncharova ishte mbretëresha e ballove të organizuara në pallatet e moskovitëve më me ndikim ose në vetë pallatin perandorak. Se sa e bukur ishte ajo dëshmojnë disa portrete të realizuara nga piktorë kryesorë rusë të asaj kohe. Trembëdhjetë vjet më i moshuari Pushkin, atëbotë një poet i njohur, do të dashurohet me të në një nga ballot. E ëma e bukuroshes ishte

kundër asaj lidhjeje, por kur kuptoi se vajza e saj ishte vërtet e dashuruar me Aleksandrin, pranoi të martohej me të. Kështu ndodhi me të. Çifti Pushkin ishte epiqendra e të gjitha festimeve në kryeqytetin rus.

Dashuria e madhe mes "gruas më të bukur në Rusi" dhe poetit "të ngathët" u kurorëzua me katër fëmijë të bukur. Gjatë kësaj periudhe Pushkin shkroi veprat e tij më të mëdha dhe njihet si një poet kryesor në të gjithë Rusinë. Por zonja Pushkin u bë objektivi i flirtuesve dhe aventurierëve të Moskës, të cilët nuk i dhanë qetësi, sidomos në ballot e mëdha. Në një ballo të tillë, oficeri i rojes, francezi Georges Dantes, do të "ngjitet" në të, pas së cilës idili në familjen Pushkin do të thyhet. Përveçse e bukur, Natalia ishte e shkolluar dhe e lidhur me familjen. Më vonë u konstatua se ajo nuk ishte e prirur për flirtim, por çfarë dobie kishte kjo, kur pas një ballo në Moskë, filluan historitë për marrëdhënien e saj me gardianin Dantes. Kur thashethemet e tilla arritën në veshin e Pushkinin, poeti menjëherë e sfidoi francezin në një duel. Nga një rastësi, në ato ditë, motra e Natalias u martua me të. Ngjarja u "zbukurua" menjëherë me thashethemet se martesë ishte një humbje e Dantes për të qenë më pranë gruas së Pushkinin. Kur vetë poeti u bind për këtë, ai përsëri sfidoi baxhanakun në një dyluftim.

Dyluftimi u zhvillua më 8 shkurt të vitit 1837 në zonën e Crna Rekës afër Petrogradit. Siç u tha, kushtet për dyluftimin ishin "jonormale". Përveç shiut, distanca midis Pushkinin dhe Dantes ishte dhjetë metra. Megjithatë, dyluftimi nuk u anulua. Pas dy të shtënave,

Pushkin mbeti i plagosur rëndë dhe kundërshtari i tij Dante shpëtoi sepse plumbi ndaj tij goditi butonin e pardesysë së tij, duke mos e lënduar. Dy ditë më vonë, Alexander Sergejevich Pushkin vdiq nga një plagë në bark. Ai ishte poeti dhe eulogisti më i madh rus. Shtatë vjet më vonë, gruaja e tij e pangushëllueshme do të martohej me gjeneralin Petar Petrovich Luganski, por pavarësisht kësaj, ajo nuk e hoqi kurrë të zezën nga vetja për Pushkinin.

Mile Radenkoviç

Rregullat e reja e marrëdhënieve me mediat

Mediat, gjegjësisht gazetarët të cilët e kanë të njohur punën tuaj dhe prodhimet tuaja, duhet të ju gjejnë më lehtë. Përpiquni që t'ju gjejnë përmes faqeve të kërkuesve operativ të internetit. Në rast se shkruhet blog, mediat, gazetarët të cilët e ndjekin fushën e caktuar, do të kenë mundësi që t'ju gjejnë shumë lehtë. Kur ju dëshironi të thoni apo kumtoni diçka, nevojitet t'ju shkruani blloget, sepse prania e bllogeteve do t'ua tërheq vëmendjen e mediave. Është tejet e rëndësishme që vazhdimisht të jeni të "angazhuar", gjegjësisht të pranishëm. Është një lloj i rëndësishëm kontakti personal me mediat dhe me gazetarët, sidomos kur lexohet blloget në rast se ekziston, dhe është mirë të bllogoni. Gjithashtu, para se të dërgoni informatë, kumtesë, njoftohuni me përmbajtjen programore të mediumit, ndiqni mediumin, ose gazetarët nëpër rrjetet sociale Fb, Tëetter, Instagram. Në rast se keni dijeni rreth interesimit të mediumit të caktuar, gazetarit, dërgoni ndonjë përmbajtje individuale deri tek ai, të përpiluar sipas kërkesës apo nevojave të tij. Është gjithashtu e rëndësishme që të arrini deri te target publiku, apo deri te blerësit kur kemi të bëjmë me prodhime. Për këtë shkak, nevojitet që mediat t'ju ndjekin, ndërsa mund t'ju vërejnë përmes bllogeve, sepse mediat/gazetarët, i lexojnë bllogët nga ku edhe marrin idetë. Ndaj bllogeteve me ndikim duhet të silleni me shumë kujdes – lexoni ato, dërgoni deri te të njëjtët informata specifike që do të jenë të dobishme. Ofroni mundësi për t'i intervistuar, për të biseduar.... Ndonjëherë zhvilloni takime joformale. Njerëzit sot, duke i përdorur mediat e ndryshme, marrin shumë më tepër informata

Interneti ndryshoi rregullat e komunikimit me mediat, sidomos në marrëdhëniet me publikun. Për këtë shkak nevojitet të kemi kujdes se në çfarë mënyre do të komunikojmë me mediat, në mënyrë që të arrijmë qëllimin e dëshiruar. Është tejet e rëndësishme që personat të cilët komunikojnë me mediat të kenë parasysh se gjithçka që planifikohet si përmbajtje, e nuk ka qëllim, ajo ka të bëjë me spam. Në këtë shkrim, shtrojmë disa rregulla në kuadër të marrëdhënieve me publikun me qëllim që komunikimi të jetë më i suksesshëm dhe informatat të arrijnë në vendin e duhur, tek mediat, përmes të cilave informohet opinioni

krahasuar me periudhën e kaluar. Për këtë shkak jini të pranishëm me përmbajtje të cilat do të jenë interesante, të pranueshme për të tërhequr vëmendjen e medias/gazetarit. "Bllogingu u mundëson të gjejnë vend në bashkësinë mediale ku ata mund të shquhen" – thekson John Bloosum, i cili bllogon dhe shkruan për botimtarinë korporative dhe tregjet mediale. Ai në këtë mënyrë u bë i famshëm, gjegjësisht u shëndrrua në një personalitet medial. Gazetarët e kanë lexuar bllogun e tij dhe fjalët e tij, ashtu si edhe ne, duke i cituar. Pikërisht për këtë arsye, sidomos më të rinjtë, të cilët dëshirojnë të jenë më të eksponuar para opinionit, shpesh herë krijojnë bllogje të tyre, që ndikojnë dhe ku këta të fundit janë më të pranishëm.

Si dërgohen përmbajtjet deri te mediat

Dërgimi i përmbajtjeve të padobishme deri te mediat, theksuam se janë përmbajtje spam. Kjo në kohën e sotme, nuk funksionon. Për këtë shkak nevojitet të bëni informacion të personalizuar që do të ishte e dobishme jo vetëm për gazetarin, por edhe për median. Përpiquni që përmbajtja të jetë

interesante, me qëllim që automatikisht i njejtë mos të fshihet. Ndihmuni gazetarin që me informacionin të krijojnë një fotografi më të gjerë rreth produktit që e plasoni, plus përpiquni që të plotësoni atë aktivitet që e keni planifikuar, në mënyrë që të përmendeni. Në rast se ju kërkohen informacione plotësuese, duhet t'i jepni menjëherë, duke e plotësuar kërkesën, me një tajming të caktuar se deri kur mund ti dërgoni informacionet gjegjësisht lajmet plotësuese. Plasoni gjithçka që duket interesante, qoftë ajo një treim i vogël apo i madh, jepeni me kohë, sepse të nesërmen mund të jetë vonë dhe se të njëjtën t'ua merr dikush tjetër. Komunikimi duhet të jetë i dyanshëm. Ju keni nevojë për mediat, ndërsa ju u nevojiteni gazetarëve, sidomos personat që merren me marrëdhëniet me publikut. Sjellja e ndërsjellë është e nevojshme dhe e paqetërsueshme. Për këtë arsye, nevojitet që në internet të plasoni tregime të duhura, duke ua sqaruar të njëjtat mediat, për të pasur feedback nga të angazhuarit tuaj.

Zoran Vasilevski
Karolina Micevska

Duke e krijuar ikonografinë amerikane

Emmanuel Gottlieb Lewis është një piktor gjermano-amerikan. Piktura e tij e vitit 1851, «Washington Crosses Delaware», është një nga ikonat kombëtare më revolucionare të Amerikës

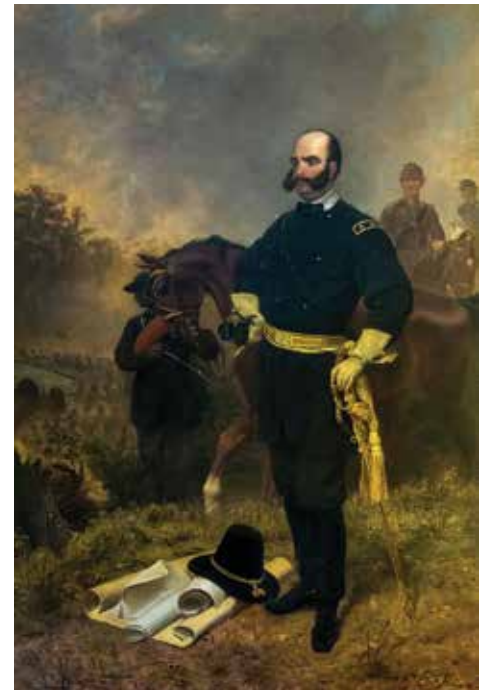

Emanuel Gottlieb Leuce lindi në Schwabisch Gmund, Württemberg, Gjermani dhe emigroi në Amerikë në vitin 1825. Prindërit e tij fillimisht u vendosën në Fredericksburg, Virxhinia, dhe më pas në Filadelfia. Zgjimi i talentit artistik të Emmanuelit ndodh teksa babai i tij është në shtratin e spitalit dhe në atë pritje të gjatë ai fillon të bëjë portrete. Babai i tij vdiq në vitin 1831 kur ai ishte 14 vjeç. Pas vdekjes së tij ai u detyrua të fitonte para, kështu që filloi të pikturonte portrete për 5 dollarë për copë. Në vitin 1834, për herë të parë iu dha mundësia për edukim artistik në klasat e John Rubens Smith, një piktor portretesh nga Filadelfia. Shumë shpejt ai u bë i aftë dhe ambicioz, kështu që filloi të promovohet duke bërë portrete të shtetarëve të shquar amerikanë, por kjo ide u prit pa ndonjë interes të veçantë. Në vitin 1840, një nga pikturat e tij do të tërhiqte vëmendjen dhe do t'i jepte disa porosi, duke i mundësuar atij të regjistrohej në akademinë në Dusseldorf në Gjermani në vendin e tij të lindjes. Për shkak të qëndrimit të tij antiakademik, ai studioi vetëm një vit në akademi, në klasën e regjisorit Shadow. Leice u ndikua më shumë nga veprat e piktorit Karl Friedrich Lessing. Në vitin

1842 Emmanueli shkoi në Mynih, ku studioi veprat e Cornelius dhe Kaulbach, gjatë së cilës ai përfundoi veprën e tij "Columbus para Mbretëreshës". Një vit më pas ai udhëtoi në Venecia dhe Romë, duke studiuar veprat e Ticianit dhe Mikelanxhelos. Në atë kohë vepra e tij "Columbus para Këshillit të Salamankës" (1841) u ble nga Shoqata e Arteve në Dusseldorf dhe piktura shoqëruese "Columbus in Chains" fitoi një medalje ari në Ekspozitën e Artit në Bruksel, e cila u ble më pas nga Shoqata e Artit në u përdor si bazë për njoftimin për shtyp të botimit kolumbian 2 dollarë nga viti 1893. Më 1845, pas një turneu në Itali, ai u kthye në Dusseldorf, u martua dhe qëndroi atje për katërmbëdhjetë vjet. Gjatë shumë viteve të tij në Dyseldorf, i cili ishte vendlindja e të gjithë amerikanëve që erdhën në Dyseldorf, ai gjeti një vend për të jetuar dhe punuar, thjesht i prezantoi ata me jetën atje dhe u dha atyre mbështetje emocionale dhe madje financiare. Për shumë vite ai ishte kryetar i Shoqatës së Artistëve të Dyseldorfit. Në vitin 1848 Emanuel ishte promotori i Shoqatës së Artit Malkasten dhe në vitin 1857 ai drejtoi thirrjen për një mbledhje artistësh që

filloi themelimin e Allgemeine Deutsche Kunstgenossenschaft. Si një mbështetës i fortë i revolucioneve evropiane të vitit 1848, Leuze vendosi të vizatonte një tablo që do të inkurajonte reformatorët liberalë evropianë të ndiqnin shembullin e Revolucionit Amerikan. Duke përdorur turistët amerikanë dhe studentët e artit si modele dhe asistentë, Leuce bëri versionin e parë të "Washington Crosses Delaware" në vitin 1850. Menjëherë pas përfundimit të pikturës, versioni i parë u dëmtua nga një zjarr në studion e tij dhe më pas u restaurua dhe u ble nga Kunsthalë Bremen. Në vitin 1942, gjatë Luftës së Dytë Botërore, imazhi u shkatërrua nga bombardimet aleate. Piktura e dytë, një kopje e së parës, vetëm më e madhe, u porositi në vitin 1850 nga tregtari parizian i artit Adolf Gupil për degën e tij në Nju Jork dhe u ekspozua në Broadway në tetor të vitit 1851. Kjo pikturë tani është në pronësi të Muzeut Metropolitan të Artit në Nju Jork. Në vitin 1854, Leutze përfundoi rrëfimin e tij për Betejën e Monmouth, "Washington Gathering Trupat in Monmouth", porositur nga një mbrojtës i rëndësishëm, bankieri i qytetit të Nju Jorkut David Levitt dhe Massachusetts Greater Barrington. Në vitin 1859, Leuce u kthye në Shtetet e Bashkuara dhe hapi studion e tij në Nju Jork. Në atë kohë ai jetonte në rrugën Nju Jork - Uashington. Në vitin 1859 ai pikturoi një portret të kryetarit të drejtësisë Roger Brook Tenny, i cili është ekspozuar në Shkollën Juridike të Harvardit. Leuce pikturoi gjithashtu portrete të tjera, duke përfshirë atë të një shoku piktor, William Maurice Hunt, në pronësi të vëllait të Hunt, Levitt Hunt, një avokat i shquar i Nju Jorkut i cili më

vonë ekspozoi në një ekspozitë të punës së William Maurice Hunt në Muzeun e Arteve të Bukura të Bostonit në vitin 1878. Në vitin 1860, Leuce mori një urdhër nga Kongresi Amerikan për të dekoruar shkallët në ndërtesën e Kapitolit në Uashington, D.C. Më vonë në jetë ai u bë anëtar i Akademisë Kombëtare të Dizajnit dhe është gjithashtu anëtar i Union Club në Nju Jork, ku gjenden shumë nga pikturat e tij. Ai vdiq në Uashington, DC, në moshën 52 vjeçare, në vitin 1868. Në atë kohë, para se të vdiste, ai pikturonte veprën "Emancipimin e skllëvërve". Portretet e Leusee janë të njohura sipas cilësisë së lartë të tyre dhe sipas romantizmit të tyre patriotik.

Trajçe Çatmov

„Beteja e harruar“

Gjatë këtij muaji do të ndalemi në një arritje të re filmike nga Holanda me përqendrim në betejën te lumi Shellda, kah fundi i Luftës së Dytë Botërore. Pas ofenzivës së sukseshme në Normandi në “Ditën D”, në mesin e verës së vitit 1944, forcat e Aleancës, përparojnë me shumë sukses në brendi të Europës, duke e detyruar Antantën të tërhiqet. Ushtria kanadeze e merr limanin kyç të Antverpenit, pikën strategjike për distribuimin e shpejtë të ushqimit dhe resurseve për Aleancën, por rruga ujore përgjatë lumit Shellda gjithnjë është nën kontrollin e nazistëve. Në mënyrë që forcat aleate të mund të vazhdojnë me ofenzive, kjo pikë duhet të çlirohet dhe të sigurojë lëvizje të papenguar të anijeve të tyre. Këtu, në estuarine e Shelldesë, do të ballafaqohen fatet tragjike të tre të rinjëve – dy ushtarëve të cilët u takojnë palëve

të kundërta si dhe një banore lokale. Të gjithë ata luftojnë për një qëllim të vetëm: për liri dhe për ti dhënë fund luftës. Në luftë, tre fate „Beteja e harruar“ ndjek tre tregime paralele të tre roleve që i lidhë lufta e cila shkreteton gjithçka rreth tyre, tregime që në fund të filmit konvergojnë në një pikë të përbashkët – betejën përfundimtare në lumen Shellda në të cilën ballafaqohen trupat kanadeze dhe ato gjermane. Në fakt, aksioni në film udhëiqet pikërisht nga karakteret, e jo nga ngjarjet. Atmosfera në film ka një ton konstant tensionues për shkak të rrezikut që kanoset ndaj jetës së tyre. Por, cilët janë tre protagonistët – ushtar holandez i Antantës – Marinusi, vajza e rezistencës lokale – e reja Teun si dhe piloti anglez Uiliam? Bjondina Teun, si e bija e një mjeku, vjen nga një familje e respektuar nga Zelanda dhe punon punë administrative në kuadër

të komunës, një pozitë e cila i mundëson qasje deri te dokumentet e rëndësishme gjeopolitike. Vëllau i saj Kirku me 17 vitet e tij është me sa duket një fotograf amator, por një ngjarje tragjike në të cilën do të humbin jetën tre nazistë, ngjarje kjo e shkaktuar nga Kirku, i shpie punët në një drejtim të padëshiruar. Kjo ngjarje do të zbulojë të vërtetën për ndikimin dhe rolin e tij në luftë – ai është pjesë e rezistencës lokale kundër okupatorëve dhe fotografitë e tij janë një informacion shumë i rëndësishëm për pozicionet e gjeramnëve. Kirku do të arrestohet do të mundohet dhe do të vritet, ndërsa mllëfi te motra e tij Teun do të bëjë që ajo të ndërmer gjithçka që vdekja e tij të paguhet, e në këtë mënyrë ajo afrohet edhe vet që t’u ndihmojë shokëve të tij të rezistencës. Në momentin që ata zbulohen dhe kapen, te Teuni bie barra për të kompletuar misionin e tyre

të kompletuar; ajo duhet që me barkë ta kalojë lumen Shelda duke kaluar përmes "folesë" së nazistëve dhe në këtë mënyrë t'u transmetojë një mesazh të rëndësishëm kanadezëve, për të mos rënë në pritën e nazistëve dhe të mos masakrohen.

Holandezi Marinus, edhe pse një ushtar me trajnim dhe përgatitje të mirë ushtarake, duket se aspak si përket luftës, ai nuk i do hebrejtë dhe në këtë mënyrë është lajmëruar vullnetarë në rradhët e gjermanëve. Vrasja aspak nuk është pjesë e gjakut të tij, e as që ka forcë t'a shohë ashpërsinë e luftës, gjë që e vë në pikëpyetje lojalitetin e tij ndaj Hitlerit. Ky djalë i ri, e ka ndërjerë frymën e vdekjes në front, ku mbetet i plagosur rëndë dhe pas disa muajve të kaluara në spital, kthehet në shërbim, por vendoset në një pozicion administrative, në një zyrë, në vend se të jetë në vijën e frontit dhe në hendek. Por, as aty nuk është aspak mirë, sepse horori i njerëzve pa ndjenja përsëri del para syve të tij, përderisa ai sheh se si njerëz të pafajshëm mundohen tej mase për të ardhur deri te disa informata nga ana e tyre, ose thjeshtë – një mundim nga pika e qefit. Për të, nuk ekziston anë, por vetëm njerëzi, e në këtë mënyrë përmes filmit, atë e shohim disa herë në rolin e "rotarit- engjëll", mbrojtësit të Teunit.

Anglezi Uiliam Sinkler është një njeri impulsiv, me shumë vetëbesim, pak arrogant, pilot i ri anglez, për të cilin lufta është gjasë për t'u dëshmuar. Por, ai i posedon të gjitha cilësitë e një ushtari të mirë dhe të përkushtuar. Avioni në të cilin ai fluturon dhe drejton, si rezultat i sulmit, rrëzohet pikërisht në lumen Shelda, në vijën e ushtarëve gjermanë. Për t'u shmangur kësaj situatë, është një arritje në vete, por anglezi lufton që të shpëtoj ai, por që të shpëtojnë edhe miqtë e bashkëluftëtarët e tij,

me shpresë së konsolidimi i forcave kanadeze është i mundshëm dhe se ai është shumë i sigurt për këtë. Në fakt, në fatet e lidhura, tre protagonistët do të kenë ndikim të drejtpërdrejtë ndaj njëri tjetrit. Atë që asnjëri prej tyre nuk e ka menduar asnjëherë, është fakti se lufta është shumë më destruktive, shumë më e ashpër dhe më shkatërruese se sa që

ata kanë shpresuar, dhe se ai horror dhe terror, edhe pse në anë të ndryshme, do të mund ta kalojë vetëm nëpërmjet ndihmës së ndërsjellë.

Triler tragjik luftarak për një betejë të panjohur

„Beteja e harruar“ paraqet triumf të njeriut dhe njerëzimit, ndaj alogjikës së luftës.

Tre persona, në vend se të kënaqen në lulen e rinisë së tyre, ata ballafaqohen me humbje të rënda personale dhe me fotografi të cilat nuk harrohen, por në vend të mllëfit dhe urretjes, apo në vend të dëshirës për hakmarrje, në ta zhvillohet një ndjenjë e ngushëllimit dhe empatisë. Marinusi e vë veten në rrezik, vetëm për t'i treguar Teunit rreth fatit të vëllaut të saj dhe t'a paralajmërojë për rrezikun që i kanoset, por edhe vet ai bukvalisht e shpëton nga duart e përgjakura të atyre që vrasin për pikë të qefit, jo të ushtarëve, por të vrasësve. Po ai, vendos për të mos e tërhequr këmbëzën e revoles ndaj

Uiliamit, ndërsa edhe ky i fundit, e bën të njëjtën për të mos e vrarë atë. Një rini e cila kundërshton logjikën dhe rregullat e luftës, dhe e cila tashmë është e harxhuar dhe e lodhur nga era e vdekjes që mbretëron rreth tyre.

Ky është tregim për vdekshmërinë, për rrezikun dhe për dëmin kolateral të luftës. Në këtë film është vështirë të identifikohet tregimi kyç, sepse ai pothuajse është inegzistent. Ajo që është me rëndësi, ka të bëjë me tre njerëz, me mendimet e tyre, me sjelljen dhe me vuajtjen psikoemocionale të tyre, e shkaktuar nga dora e rëndë gjakatare e një lufte pesë vjeçare. Regjisori ndjek tre narrative, tre tregime të veçanta nga dy anët dhe ne si shikues është vështirë të orientohe mi se si është relacioni i tyre përderisa ata nuk konvergojnë në një vijë të përbashkët. Në atë moment që e arrijmë këtë, fitojmë një mendim të pastër. Regjisori në mënyrë të përsosur i përzien vijat e jetës së luftëtarëve dhe të personave civil, duke potencuar rëndësinë dhe ngjajshmërinë e dy anëve. „Beteja e harruar“ për vetëm disa muaj pas perierës merr shumë kritika pozitive nga publiku dhe nga fusha e kritikëve, duke e quajtur këtë projekt një ndër arritjet më të mëdha filmike për vitin që lamë pas. Një film me një përpunim të fuqishëm të karaktereve, një kastë e fuqishme e aktorëve, një film sfidues në aspektin vizuel dhe një tregim autentik i historisë, duke ofruar një prapavijë solide të ngjarjeve historike. Në qoftë se vendosni diçka më shumë se 2 orë nga koha juaj dhe ta vëni këtë film në menynë tuaj të filmave, duhet të keni të njohur se kjo arritje filmike holandeze gjendet edhe në platformën "Netflix", që është njëherit edhe produksion i filmit.

Elena Gjorgjievska

Regjia: Matthijs van Heijningen Jr.

Rolet: Jamie Flatters, Gijs Blom, Susan Radder, Jan Bijvoet, Tom Felton

Skenari: Paula van der Oest

Kinematografia: Lennert Hillege

Montazhi: Marc Bechtold

Muzika: Emilie Levienaise-Farrouch

Kohëzgjatja: 124 minuta

Vendi: Holandë

Viti: 2021

Çmimet: pesë çmime „Golden Calf“, duke përfshirë edhe çmimin e filmit më të mirë dhe katër nominime tjera, çmimi „Golden Film“ Holand për filmin më të mirë

Për ajër të pastër dhe për k

Pjesa lindore e Maqedonisë është e mbushur me vende dhe lokalitete të pazbuluara, të panjohura apo të harruara. Një prej tyre është edhe Ponikva, një qendër turistike që ndodhet 20 km në veri të Koçanit, rëzë maleve të Osogovës, në lartësinë 1580 metra mbi nivelin e detit, e mbuluar me pyll të dendur ahu dhe bimësi të ndryshme barishtore. Për shkak të klimës së favorshme, Ponikva është një vend i shkëlqyer për turizëm veror dhe dimëror.

Në hyrje të qendrës turistike Ponikva ndodhet një aeroport i vogël sportiv që dikur përdorej për qëllime ushtarake. Përreth parkingut ka disa ambiente katering ku mund të shijoni specialitete të shijshme tradicionale të gatuar në kushte shtëpie.

Ka dy ashensorë aktivë të skive, ku të apasionuarit pas skive dhe sporteve

dimërore mund të shijojnë gjatë gjithë kohës.

Në malet, të cilat janë mesatarisht më të larta se 1500 m, bora mbahet pothuajse për gjashtë muaj të vitit, dhe shpesh për disa muaj mbulesa e dëborës prej të paktën tridhjetë centimetrash nuk shkrihet gjatë kohës.

Për adhuruesit e alpinizmit, vetëm 16 km larg është maja e malit "Carev Vrv", ku mund të arrihet me foristradë ose me ngjitje.

Ponikva është e pasur me burime natyrore, ambient të pastër dhe ajër, si dhe një klimë të favorshme nga e cila do të befasonen pozitivisht të gjithë vizitorët që duan të shijojnë bukuritë e reja, të paprekura malore.

Kjo qendër funksionon në dy sezona: dimërore në të cilën funksionon qendra e skijimit Ponikva, e cila është një nga 34

qendrat turistike dimërore në Republikën e Maqedonisë së Veriut dhe qendra e verës, kur vijnë shumë vizitorë për shkak të klimës së këndshme dhe numrit të madh të ecjeve dhe çiklizmit në shtigje.

Zona urbane përfshin ashensorët e skive, shtëpitë e fundjavës, kampingjet, bungalot, ambientet e hotelierisë ditore, hapësirat për shumë qëllime, zona sportive dhe rekreative, hotele, resorte, ambiente hotelerie, dhe shërbime për pajisjet e skive, si dhe një resort për fëmijë me kapacitet prej 220 shtretërve.

Malet e Osogovës janë të njohura si një banjë e shëndetshme ajrore, e për këtë arsye edhe Ponikva u rekomandohet të gjithë atyre që dëshirojnë ajër të pastër dhe pushim e qetësi nga rëmuja e qytetit të paktën për disa ditë.

Kristina Ilievska

ënaqësi në Ponikva

TË NDERUAR PJESËTARË TË ARMATËS DHE TË PUNËSUAR NË MM,

Redaksia e revistës „Mburoja“ ju inkurajon të dërgoni shkrime rreth aktiviteteve më të rëndësishme në kuadër të njësisë suaj organizative. Shkrimet e juaja, informatat, apo reportazhet me fotografitë përkatëse, mund të na i dërgoni në adresat vijuese:

zanet.ristovska@mod.gov.mk kristina.ilievska@mod.gov.mk stit@mod.gov.mk